

(Stat)
Ahäkahäk
Anututä yäputpenpän imaka imaka
tänpän penkuko, ba ämawebe inita
yämagutta tawan penkuko unitjo
manbijam

*Anututä kunum kome pewän ahänkumäno
 unitäjo manbijam*

¹ Yäput penpän Anututä kunum kenta kome pewän ahänkumän.

² Tängpakan kome u tänkuräk-kuräk ikek, jopitä parirän bipmän uranitä uwäk tänkuk. Tängpän gwägu pähap terak uwä Anutu täjo Munapiktä punin jop kuḡatkuk.

³ ✧Tängpakan Anututä yänkuk; Yänewän! Yäwänä yänenkuk.

⁴ Yänenjirän Anututä penyänek u kawän täganḡkuk. Kawän tägawäpän bipmän urani ba penyänek yäpmän daniḡpän inigän inigän yepmanḡkuk.

⁵ Ude yäpmän daniḡpän penyänek täjo wäpi Kepma yän iwetkuk. Täḡkan bipmän urani täjo wäpi Bipani yän iwetkuk. Eruk, kome bipmänpän yänenjirän edap kubä u tärenḡkuk.

6 ✨ Edap kubä u tärenjirän, eruk Anututä yänjuk;
Ume bämopiken бага kubä ahänpäñ ume
yäpmän daniwän!

7 Ude yäwänä ume bämopiken бага kubä
ahänpäñ ume yäpmän daniñkuk. Yäpmän daniñpäñ
punin kubä täñkuko gubam. Täñkañ kome terak
umeinik. Ude täñjirän punin inigän, komen inigän
täñkuk.

8 Ude ahänjirän Anututä бага unitäño wäpi
Kunum yän iwetkuk. Eruk, kome äneñi
bipmänpäñ yänjirän edap yarä u tärenjuk.

9 Edap yarä u tärenjirän, eruk Anututä yänjuk;
Kunum gämoriken ume kubäkengän it
moreñirä kome kawuki ahäwän! Ude yäwänä
ahänjuk.

10 Täñpäñä Anututä kome kawuki täño wäpi
Kome yän iwetkuk. Täñpäñ ume kubäkengän
it moreñkuño unitäño wäpi Gwägu Pähap yän
iwetkuk. Ude ahänjirän Anututä kawän tägañkuk.

11 Ude täñkañ Anututä yänjuk; Imaka yeri-yeri
kome terak tädorut! Ketem mujipi nitek
mebäri mebäri ba päya mujipi nitek mebäri
mebäri tädorut! Ude yäwänä udegän ahänkuñ.

12 Kometä towñirä ketem mujipi nitek doni
iniken iniken terak, ba päya mujipi nitek doni
iniken iniken terak ahänkuñ. Ahäwäkañ Anututä
yabäwän tägañkuñ.

13 Eruk, kome äneñi bipmänpäñ yänjirän edap
yarakubä u tärenjuk.

- 14 Edap yaräkubä u tärenjirän, eruk Anututä yänkuk; Kunum terak kepma ba bipani yäpmän danikta topän ahäwut! Unitä iwän kadäni, edap kadäni, orekirit kadäni api yänahäk täneŋ.
- 15 Tänpän kunum täŋo topän u ahänpän kometa penyänek imut. Yäwänä udegän ahänkuk.
- 16 Anututä ude yänpän topän pähap yarä pewän ahänkumän. Kubä taŋi uwä kepma watäni itta, kubä täpuri uwä bipani watäni itta u yepmaŋkuk. Täŋkaŋ guk bok pewän ahänkuŋ.
- 17-18 Pewän ahänkuŋo uwä kometa penyänek imikta, bipani kep mata watäni itta, ba bipmän urani ba penyänek yäpmän danikta u Anututä kunum gänäŋ yepmaŋkuk. Ude yepmaŋpän Anututä yabäwän tägaŋkuŋ.
- 19 Eruk, kome äneŋi bipmänpän yänenjirän edap yaräbok-yaräbok u tärenkuk.
- 20 Edap yaräbok-yaräbok u tärenjirän, eruk Anututä yänkuk; Ume gänäŋ tom bumtainik, jiraŋ ahäwut! Täŋkaŋ barak punin terak piän kuŋarut! Ude yäwänä udegän ahänkuŋ.
- 21 Anututä gwägu tom taŋi pähap ba imaka kuŋat-kuŋat ikek mebäri mebäri, wareŋ täŋpani mebäri mebäri gwägu gänäŋ kuŋat täkaŋ, ba barak mebäri mebäri pewän ahänkuŋ. Pewän ahänkuŋo u yabäwän tägaŋkuŋ.
- 22 Tänpäkaŋ Anututä man yeri nitek node yäwetkuk; In bäyaŋ weŋpän gwägu tokŋewut, ba barak imaka, bäyaŋ weŋpän kome tokŋewut!
- 23 Eruk, äneŋi bipmänpän yänenjirän edap ket kukŋi kudup u tärenkuk.

- 24 Edap ket kukŋi kudup u täreŋirän Anututä yänkuk; Kome terak tom ɲode ahänpän ini-ini bäyaŋ wewut; Tom yepmän towikta yäwani ba tom ägwäri ba gämok kejima mebäri mebäri udegän bäyaŋ wewut! Ude yäwänä udegän ahänkuŋ.
- 25 Anututä tom ägwäri ba yepmän towikta yäwani mebäri mebäri ba gämok gwakgwak mebäri mebäri ude u pewän ahäwäpän yabäwän tägaŋkuŋ.
- 26 ✧Ude täŋkaŋ Anututä yänkuk; Eruk, ninin bumik äma pena ahäwut yäk. Ude täŋitna äma unitä gwägu tom ba barak ba tom yepmän towikta yäwani ba kome terak irojaŋ kuŋarani, u kuduhtagän kaŋ yabän yäwarut.
- 27 ✧Ude yänpän Anututä ini bumik äma pewän ahänkuŋ. Ämani peŋ webe peŋ täŋkuk.
- 28 Tänpän man yeri nitek ɲode yäwetkuk; Intä kome mähem tänpän bäyaŋ wewäpän kome tokŋewut. Tänpän tom gwägu gänaŋ nanik ba barak ba imaka imaka kome terak kuŋarani u kuduhtagän kaŋ yabän yäwarut.
- 29 Anututä ude yänpän yäwetkuk; Ketem imaka yeri nitek kudup ba päya mujipi näŋpani kudup u nakjinta peŋ tamitat.
- 30 Tänpän tom kejima, barak kejima ba imaka gwakgwak kome terak kuŋarani unitä nakta tokän peyat.
- 31 Tänpäkaŋ Anututä imaka kudup tänpewän ahänkuŋo u yabäwän tägagämäninik täŋkuŋ. Eruk, kome äneŋi bipmänpän yäŋeŋirän edap

6 u tärenjuk.

2

¹ Eruk, kunum kome yarä ukät äboriye pähap pewän ahänj morenkuŋo unitäŋo manbiŋam uba.

² ✧ ✧ Tänpäkaŋ edap 7uken Anututä piäni täŋkuko u tärenjirän edap uken itpäŋ-nadäka orek itkuk.

³ Anututä edap 7u ini kon täŋ imiŋpäŋ ini pärik, kudupi api irek yänj yänjuk. Imaka kudup ahänj morewäpäŋ itpäŋ-nadäk täŋpa yänpäŋ orek itkuko unita edap u ini pärik, kudupi peŋjuk.

Adam kenta Iv täŋo manbiŋam

⁴⁻⁵ Nowä kunum kome pewän ahänjkuŋo unitäŋo manbiŋam. Yawe Anututä kunum kome pewän ahänjkuŋo kadäni uken päya ba ketem imaka mebäri mebäri kome terak nämo ahäwani. Yawe Anututä iwän takta nämo nadäŋ imiŋjuk. Ba piäni täkta äma kubä nämo itkuk.

⁶ Tänpäkaŋ woŋ taŋi kome gänaŋ naniktä ahänpäŋ kome pähapta ume imiŋjuk.

⁷ ✧ Tänpäkaŋ Yawe Anututä komepäŋ äma kubä gatäŋpäŋ iŋami gänaŋ irit täŋo woŋ piänj iwatkuk. Piänj iwat-pewän äpmonjirän äma u imaka irit ikek ahänjuk.

⁸ Ude täŋpäŋ Yawe Anututä edap abani käda ketem piä kubä Iden komeken täŋjuk. Piä u täŋpäŋ äma gatäŋkuko u Iden piä uken teŋjuk.

⁹ ✧ Teŋpäŋ Yawe Anututä päya mebäri mebäri kaŋgärip ikekkät mujipi ätu täga nakta bok pewän ahänjuk. Täŋkaŋ piä u bämopiken päya kubä wäpi

---

✧ 2:2: Hib 4:4, 10 ✧ 2:2: Kis 20:11 ✧ 2:7: 1Ko 15:45 ✧ 2:9: Rev 2:7, 22:2, 14

Irit päya, kubäwä wäpi Waki ba Täga täño Mebäri Nadäwani päyatä itkumän.

¹⁰ Tänpäkan Iden kome bämopiken naniktä ume täñi kubä piäta gakñi imikta kuñkuk. Kuñkan yäpmän danipän ume yaräbok-yaräbok ini-ini kuñkuñ.

¹¹ Ume kubä wäpi Pison, unitä Havila kome kudupken kuñat moreñkuk. Kome uken gol mobä kome gänañ itkuk.

¹² (Gol mobä uken nanik gwäki ärowani. Tänpän ukengän päya kubä umumi kábäñi säkgämän ikek itkuk, ba mobä kanğärip ikek wäpi Kanilian imaka itkuk.)

¹³ Tänpäkan ume kubä wäpi Gihon, unitä Kus komeken kuñat moreñkuk.

¹⁴ Täñ, ume kubä wäpi uwä Taigris. Unitä Asiria kome edap abani käda u kuñkuk. Täñ, ume kubä wäpi Yufretis.

¹⁵ Tänpäkan Yawe Anututä äma gatänkuko u yäpmänpän Iden piä uken piä täkta, ba watäni irekta tenkuk.

¹⁶ Tenkan äma u man kehäromi ñode iwetkuk; Gäk piä ño gänañ päya mujipi nitek it yäpmän kukan unitäño mujipi täga api näñpen.

¹⁷ Upänkan Waki ba Täga täño Mebäri Nadäwani päya unitäño mujipi nämoinik näñpen! U nanpänä kumäkinik api täñpen. U jop nämö gäwetat yän iwetkuk.

¹⁸ Tänpäkan Yawe Anututä yänkuk; Äma u inigän irirän nämö tägatak. Ini bumikgän not täñkentäki kubä gatäwa!

¹⁹ Eruk, Yawe Anutu u tom mebäri mebäri, barak punin nanik komepäñ täñkuko u kudup äma

unitä wäp yämikta injamiken yäpmän äbuk. Yäpmän äbänirän äma unitä yabänpän wäp ini-ini yämiŋkuk. Wäpi yämiŋkuko uwä wäpi ubayän.

20 Äma unitä ude täŋkuko uwä tom yepmän towikta yäwani, barak ba tom ägwäri u kudup-tagänta wäpi yämiŋkuk.

Ude täŋkuko upänkaŋ täŋkentäki ini bumik kubä nämo kaŋ-ahänkuk.

21 Unita Yawe Anututä äma u täŋpewän däpmon patguŋ taŋirän äma unitäŋo järapi kujat kubä dätpän toharipän äneŋi täŋpipiŋkuk.

22 Ude täŋkaŋ Yawe Anututä järapi kujat yäpuko upän webe kubä täŋpän äma uken imagut yäpmän kuŋkuk.

23 Imagut yäpmän kuŋirän äma unitä kaŋpän yänkuk;

Wisik! Nowä kujatnek kubägän, tohatnek kubägän.

Nowä ämaken nanik yäpani unita wäpi webe yän api iwetneŋ.

24 ✧ Eruk mebäri unita ämatä miŋi nani yepmanpeŋ webeni kentänirän gupi tohari kubägän api tädeŋ.

25 Täŋpäkaŋ yanäpi yarä u morän bok itpän mäyökkät nämo itkumän.

3

Äbek ora wanŋkumäno unitäŋo manbiŋam

1 ✧ Eruk, Yawe Anutu u tom ägwäri pewän ahänkuŋo upänkaŋ gämok täŋo yänikŋat mantä ärokinik täŋpän tom päke u yärepmittkuk. Täŋpäkaŋ

✧ 2:24: Mat 19:5; Mak 10:7-8; 1Ko 6:16; Efe 5:31 ✧ 3:1: Rev 12:9, 20:2

gämok u webe ɲode iwet yabänkuk; Anututä piä gänäɲ päya kuduptagän mujipi nämo nakta täwetkuk ba jide?

² Yänirän webetä gämok u iwetkuk; Nek piä gänäɲ päya kuduptagän täɲo mujipi täga näden yän niwetkuk yäk.

³ Täɲ, päya kubä piä bämopiken itak unitäɲo mujipi uwä Anututä initta ba nakta yäjiwätkuk. Ude täɲpänä kumäkinik api täden yän niwetkuk yäk.

⁴ Yäwänä gämoktä webe iwetkuk; Ude nämo! Nämo api kumden!

⁵ U Imata, Anututä ɲode nadänpän täwetkuk; Ek mujipi u nanjirän dapunjek ijiwän kwäpän ek Anutu ini bumik täɲpän kädet täga ba waki unitäɲo mebäri api nadäwän täreney yän nadänkuk yäk.

⁶ Gämoktä ude iweränpän webetä päya u kanpän ɲode nadänkuk; Päya unitäɲo mujipi kanpärip ikek. U täga näɲpet. U nanpän nadäk-nadäk kanahäk ikek yän nadänpän päripä nadänkuk. Ude nadänpän mujipi u dätpän nanpanä moräki äpita imän nanjuk.

⁷ Nanpänä yarä u nadäk-nadäki pirärenjirän morän kuɲatkumäno u kawän tärenkuɲ. Unita gupi täɲpipikta pähäm tanji ätu yäpmänkan bipumän.

⁸ Täɲkumäno kome komkom tänjirän Yawe Anututä piä gänäɲ kuɲarirän yanäpi yarä u mämäni nadänkumän. Nadänpänä umuntanpän päya jopäniken käbop itkumän.

⁹ Käbop irirän Yawe Anututä äma unita gera yänkuk; Adam, gäk de?

¹⁰ Yänjirän iwetkuk; Näk gäkä piä gänäɲ kädet kuɲariri mämäka nadänpän morän kuɲatat unita

umuntanpän käbop itat yäk.

11 Yäwänä Anututä iwetkuk; Morän kuñatan u netä gäwerak? Gäk päya mujipi nanpenta wä yän gäwetkuro u kubä nan ba?

12 Ude yäwänä äma unitä yänkuk; Ude nämo! Webe näkkät itta namin kuno unitä päya mujipi u namän nat yäk.

13 ✧ Ude yänjirän Yawe Anututä webe iwetkuk; Imata ude tän? Ude yäwänä webe unitä iwetkuk; Näk nämo! Gämoktä yännäknat-pewän nat yäk.

14 Yäwänkan Yawe Anututä gämok u ñode iwetkuk; Gäk ude täno unita tom towiwani ba ägwäri päke u täga bumik irirä, tagwän gäkä terakgän peyat. Gäk kome terak irojän kuñatpän kápäpok nan yäpmän api kwen.

15 ✧ Tänpän gäkkät webekät iwan pähap täñ yäpmän api kuden. Gäkño kodakikayekät webe täño kodakiniyekät iwan pähap api täñ yäpmän kunen. Tänpän ukät nanik kubätä gwäkka api yen jakñirek. Tänjirän kowatawä kuroñiken api iwen yäk.

16 Ude yänpän Anututä webe uwä ñode iwetkuk; Nanak kok itkan kuñariri komi bumta api gamet. Täñjira komi nadänpän nanak api bäyawen. Tänpän äpkata gäripi nadänjiri, unitä intäjukun api it gamek yäk.

17 ✧ Ude yänpän Adam ñode iwetkuk; Gäk webe täño man buraminpän päya mujip nämo nakta gäwetkuro u nano unita kome terak tagwän peyat. Gäk komi piä tärek-täreki nämo api nadäwen. Komi piä tänpän ketemka api yabän ahäwen.

18 Täñiri dääräk-dääräk ba mup waki ätu piäkaken kuräk ahäñirä uken nanik ketem nanpäñ kañ kuñat!

19 Komi nadäñopäñ woñ imätpäñ ketem u mujipi nañ yäpmäñ kuñtäñgän kumäñpäñ gäk kome gänañ äneñi äyäñutpeñ api äpmonpen, gäk komepäñ täñpani unita. Gäk komepäñ täñpanigän unita kumäñpäñä kome gänañ äneñi api äpmonpen.

20 Eruk, Adam webeni unitä ämawebe kudup-tagän täño miñi intäjukun yäput peñkuk. Unita Adamtä webeni wäpi Iv yäñ iwetkuk.

21 Täñpäkañ Yawe Anututä tom gupipäñ tekta bipmäñpäñ Adamkät webenikätta täñ yämiñkuk.

22 ✧ Täñpäñ Yawe Anututä ñode yäñkuk; Apiño äma ño ninin bumik äworetak. Waki ba täga unitäño mebari nadäwani. Unita äma u Irit päya unitäño mujipi yäpmäñpäñ nakta бага peñ imine. U nanpäñ paot-paori nämo irek.

23 Ude yäñpäñ Yawe Anututä Adam yanäpi Iden piäken itkumäñopäñ yäwat kireñkuk. Yäwat kireñpäñ bibikpäñ Adam gatäñkuko unita bibik injit-injit epän täñpäñ nanpeñ kuñatta yepmañkuk.

24 Ude yäwat kireñpewän kuñirän, Anututä añero ätu ba, päip pärañi, kädäp mebet ikek äyäñutpäñ äyäñutpäñ täñpani Iden piä yämaniken yepmañkuk. Ude täñpäñ Irit päya täño käderi täñpipiñkuk.

4

Kein kenta Abel täño manbiñam

1 Täñpäkañ Adamtä webeni Ivkät yanäpi täñpäñ kuñarirän nanak kok itpäñ nanak wäpi Kein

bäyaŋkuk. Bäyaŋpäŋ yaŋkuk; Yawetä täŋkentäŋ namiŋirän nanak kubä bäyatat yäk.

² Täŋpäŋ mäden monäni Abel bäyaŋkuk. Bäyaŋkuko tägaŋpäŋ Abeltä sipsip watä äma ude kuŋat täŋkukonik. Täŋ Keintä ketem piä täk täŋkukonik.

³ Täŋpäŋ ittängän kepma kubäta Keintä piäniken nanik ketem ätu yäpmäŋ äbäŋpäŋ Anututa biŋam peŋkuk.

⁴ ✧ Täŋirän Abeltä udegän tom intäjukun ahäwani uken nanik ätu däpmäŋpäŋ madäŋpäŋ gäkŋi yäpmäŋ äbä Anututa biŋam peŋkuk. Täŋirän, Yawetä Abel ini ba tom peŋkuko unita nadäŋirän täga täŋkuk.

⁵ Täŋ Kein ini ba ketem yäpuko unitawä nadäŋirän gäripi nämo täŋkuk. Anututä ude nadäŋirän Keintä bänepi wawäpäŋ iŋami dapun äpuiŋkuk.

⁶⁻⁷ Ude täŋirän Yawetä Kein iwetkuk; Imata bänepka wawäpäŋ äpuitan? Gäk kudän siwoŋi täŋpeŋ kuŋariri uyaku not api täŋ gamet. Upäŋkaŋ kädet täga nämo iwareno uwä wakitä käbop itpäŋ gäk gabäŋ gäwarek. Waki uwä gepmäŋitta gäripi nadätak upäŋkaŋ gäk kehärom taŋpäŋ kaŋ irepmit.

⁸ ✧ Eruk, Anututä ude iweränä Keintä monäni Abel iwetkuk; Nek piäken kuda yäŋ yäwänä piäken kuŋkumän. Kuŋpäŋä Keintä Monäni Abel iŋitpäŋ kumäŋ-kumäŋ utkuk.

⁹ Täŋirän Yawetä Kein ŋode iwetkuk; Monäka Abel de? Iweränä Keintä iwetkuk; Näk nämo nadätat. Näk notnapak täŋo watä äma ba?

10 ✧ Yäwänä Yawetä iwetkuk; Gäk imapäj tän? Monäka täño nägät kome terak piwän kuño unitä näkken gera yäjirän nadätat yäk.

11 Unita tagwän gäkä terak pewa ärotak. Tänpäj kome ŋo meni aņeņirän monäka täño nägät ketkaken nanik yäpmäjpäņ nako uken nanikpäņ yäj-gawatat.

12 Eruk apiņonitä päņku ketem piä täņiri ketem bureni ket nämo api ahäneņ. Täņkaņ gähä kuņat-kuņatgän api täņpen.

13 Yäwänä Keintä Yawe iwetkuk; Kowata nami-tan u bäräpiinik. Näkä u täga kotanaņi nämo.

14 Gäk apiņo piä tänpäj nakna komeken nanik yäj-nawatän unitä näk iņamkaken nanik api paoret. Paot päņku uken irit api täntäj kuņaret. Täņira, äma kubätä nabäj ahäjpäņ kumäj-kumäj api nurek yäk.

15 Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ude nämo! Äma kubätä Kein utpäņ kowata ärowaniinik api yäpek yäk. Ude yäjpäņ äma kubätä Kein kaņ-ahäjpäņ kumäj-kumäj nämo urekta Yawetä Kein gupi terak wären täņkuk.

16 Ude tänpäj Keintä Yawe iņamiken nanik ämet päņku kome kubä wäpi Kuņat-kuņatgän uken itkuk. Kome u edap äbani kăda, Iden kome gägäniken itak.

17 Täņpäkaņ Keintä webeni yäpmäjpäņ kuņattängän webeni nanak kok itkuk. Nanak kok itpäņ nanaki Enok bäyaņkuk. Kadäni uken Keintä yotpärare kodaki kubä täņ irirän nanaki ahäjkuko unitä yotpärare u wäpi Enok yäj iwetkuk.

18 Täņpäkaņ Enok u tägaņpäņ nanak kubä wäpi Irat bäyaņkuk. Tänpäj Irrattä nanaki wäpi Mehujael

bäyaŋkuk. Täŋkaŋ Mehujaeltä Metusael bäyaŋkuk. Täŋkaŋ Metusaeltä Lamek bäyaŋkuk.

19-20 Täŋpäkaŋ Lamek uwä webe gwaräp yäpuk, kubä wäpi Ada, kubä wäpi Sira. Täŋkaŋ Adatä nanaki Jabal bäyaŋkuk. Jabal uwä äma bipiken yot-taba gänaŋ itkaŋ tom towik täkaŋ unitä intäjukun täŋkuk.

21 Täŋ monäni wäpi Jubal u kap tektek täŋo tuŋum mebäri mebäri u yäput peŋkuk.

22 Eruk, Lamek täŋo webeni kubä wäpi Sira unitä nanak kubä bäyaŋpäŋ wäpi Tubalkein yäŋ iwetkuk. Äma unitä kome änek-änek täŋo tuŋum ainpäŋ täŋpani unitäŋo intäjukun täŋkuk. Tubalkein unitäŋo wanori wäpi Nama.

23 Täŋpäkaŋ kadäni kubä Lamektä webeniyat ŋode yäwetkuk;
Webenayat Ada, Sira, ek juku peŋpäŋ näkŋo man ŋo nadäwun.

Äma kubätä äbä nägät uränkaŋ näkä akuŋpäŋ kowata kumäŋ-kumäŋ utkut.

Ba äma gubaŋi kubätä komi namiŋkuko unita kowata utpewa kumbuk.

24 ✧ Äma kubätä Kein utpäŋä, kowata taŋi käwep nadäwek.

Upäŋkaŋ äma kubätä näk nutpäŋä, kowata ärowaniinik api imet.

25 Täŋpäkaŋ Adamä webenikät kuŋatgän nanak kok äneŋi itkuk. Nanak kok itpäŋ nanak kubä bäyaŋpäŋ ŋode yäŋpäŋ wäpi Set iwetkuk; Keintä Abel utkuko unitäŋo komenita Anututä nadäŋ namiŋirän nanak kubä ahäŋ namitak yäk.

✧ 4:24: Mat 18:22

²⁶ Eruk Set uwä tägaŋpäŋ nanak kubä bäyaŋpäŋ wäpi Enos yäŋ iwetkuk.

Täŋpäkaŋ kadäni ukengän ämawebetä Anutu wäpi yäŋpäŋ kuŋat-kuŋat uken yäput peŋkuŋ.

5

Adam äboriye täŋo wäpi tawaŋ

¹ ✧ Adam äboriye täŋo wäpi tawaŋ ŋode kudän täwani;

Anututä ämawebe pewän ahäŋkuŋo uwä Anutu ini bumik gatäŋkuk.

² ✧ Ämani bok webe bok gatäŋpäŋ man yeri nikek yäwetpäŋ wäpi taŋi Äma yäŋ yäwetkuk.

³ Täŋpäŋ Adamtä obaŋ 130 irirän nanaki gweki wäpi Set ahäŋkuk. Set u nani ini iŋami dapun bumik ahäŋkuk.

⁴⁻⁵ Set ahäwänkaŋ, nani Adam äneŋi obaŋ 800 u bämopiken äperiye nanak ätu ahäŋ yäpmäŋ kuŋirä obaŋ 930 ude täreŋirän kumbuk.

⁶ Adam nanaki Set unitä obaŋ 105 täreŋirän nanaki tuäni wäpi Enos ahäŋkuk.

⁷⁻⁸ Nanaki Enos u ahäwänkaŋ, nani Set uwä äneŋi obaŋ 807 u bämopiken äperiye nanak ätu ahäŋ yäpmäŋ kuŋirä obaŋ 912 ude täreŋirän kumbuk.

⁹ Täŋpäŋ Enos unitä obaŋ 90 täreŋirän nanaki tuäni wäpi Kenan ahäŋkuk.

¹⁰⁻¹¹ Kenan u ahäwänkaŋ nani Enos uwä äneŋi obaŋ 815 u bämopiken äperiye nanak ätu ahäŋ yäpmäŋ kuŋirä obaŋ 905 ude täreŋirän kumbuk.

¹² Täŋpäŋ Kenan unitä obaŋ 70 täreŋirän, nanaki tuäni wäpi Mahalalel ahäŋkuk.

13-14 Mahalalel u ahäwänkaŋ nani Kenan uwä äneŋi obaŋ 840 u bämopiken äperiye nanak ätu ahän yäpmän kuŋirä obaŋ 910 ude täreŋirän kumbuk.

15 Täŋpäŋ Mahalalel unitä obaŋ 65 täreŋirän, nanaki wäpi Jaret ahänkuk.

16-17 Jaret u ahäwänkaŋ nani Mahalalel uwä äneŋi obaŋ 830 u bämopiken äperiye nanak ätu ahän yäpmän kuŋirä obaŋ 895 ude täreŋirän kumbuk.

18 Täŋpäŋ Jaret unitä obaŋ 162 täreŋirän, nanaki tuäni wäpi Enok ahänkuk.

19-20 Enok u ahäwänkaŋ nani Jaret uwä äneŋi obaŋ 800 u bämopiken äperiye nanak ätu ahän yäpmän kuŋirä obaŋ 962 ude täreŋirän kumbuk.

21 Täŋpäŋ Enok unitä obaŋ 65 täreŋirän, nanaki tuäni wäpi Metusela ahänkuk.

22-23 Metusela u ahäwänkaŋ Enoktä Anutukät kentäŋpäŋ obaŋ 300 u bämopiken äperiye nanak ätu ahän yäpmän kuŋirä obaŋ 365 ude täreŋirän kumbuk.

24 ☆ Enok uwä Anutukät kentäŋpäŋ kuŋattängän paotkuk. Paotkuko uwä Anututä ini komegup ikek imagutkuk.

25 Täŋpäŋ Metusela unitä obaŋ 187 it yäpmän äroŋirän nanaki tuäni Lamek ahänkuk.

26-27 Lamek u ahäwänkaŋ nani Metusela uwä äneŋi obaŋ 782 u bämopiken äperiye nanak ätu ahän yäpmän kuŋirä obaŋ 969 ude täreŋirän kumbuk.

28 Täŋpäŋ Lamek unitä obaŋ 182 täreŋirän nanaki tuäni ahänkuk.

29 Nanaki tuäni ahänirän wäpi Noa yän iwetpäŋ ŋode yänkuk; Anututä kome terak tagwän peŋkuko

---

☆ 5:24: Hib 11:5; Jud 14

unita komi piä, butewaki piä pähap tänpän kuñaritna nanak ŋonitā api ninin kawatāwek yäk.

³⁰⁻³¹ Noa u ahāwänkaŋ Lamek uwä äneŋi obaŋ 595 u bämopiken äperiye nanak ätu ahän yäpmän kuŋirä obaŋ 777 ude täreŋirän kumbuk.

³² Tänpän Noa unitä obaŋ 500 täreŋirän nanaki yaräkubä ahänkuŋ. Kubä wäpi Siem, kubäwä Ham, kubäwä Jafet.

6

Anututä ämawebe täŋo irit kuŋat-kuŋat kaŋirän wakiinik täŋkuk

¹⁻² ✧ Eruk ämatä kome terak mäyap ahän yäpmän äbuŋ. Täŋkaŋ äperiye bäyaŋkuŋo u Anutu täŋo nanakiyetä inami dapun yabängärip tänpänä iniken iniken gäripi terak webeniyeta yäpuŋ.

³ Täŋirä, Yawetä yänkuk; Ämawebe u paotpaot ikek yäk. Kadäni karonita nämo api täŋkentän yämet yäk. Näkŋo Munapiktä ämaken nämo it yäpmän äronirän obaŋ 120 udegän itpän api kumneŋ yän yänkuk.

⁴ ✧ Tänpäkaŋ Anutu täŋo nanakiyetä kome äma täŋo äperiye ukät nädapi täŋirä nanakiye ahänkuŋ. Uwä äbot biani, inide kubä, ämik täkta kehäromi nitek. Ämawebetä äbot unitäŋo kudän pähap kaŋpän biŋam pähap yäk täŋkuŋonik. Tänpän wäpi Nefirim yän yäwet täŋkuŋonik. U kadäni uken, ba kämi imaka, kome terak it täŋkuŋonik.

5 ✧ Tänpäj ämatä kome terak wakiinik mebäri mebäri täñit bänepiken nanik nadäk-nadäk wakigän nadäj yäpmäj äbäjirä Yawetä yabänpäj-nadäj kuk.

6 Yabänpäj-nadäjkañ imata ämawebe u gatänpäj kome terak penkut yäj nadänpäj bänepiken jägämiinik nadäj kuk.

7 Jägämi nadänpäj yäj kuk; Äma näkña kome terak pewa ahäjkuñ u kuduptagän kome terak nanik kañ awähut morewa! yäk. Bänepna jägämi täyak unita ämawebe ukät tom ba gwak ba barak bok, kuduptagän api däpmäj morewet yäj yäj kuk.

8 Tänpäkañ Yawetä Noata nadäjirän tägañ kuk.

Noa täño manbiñam

9 ✧ Tänpäkañ Noa täño manbiñam ñode; Noa uwä siwoni kuñat täñkuñonik. Ämawebe ätu päke u bämopiken, Noa-tägän kuräki, momini nämo, kuñat täñkukonik. Täñkañ Anutukät kentänpäj kuñat täñkukonik.

10 Tänpäkañ unitäño nanaki yarä kubä. Kubä wäpi Siem, kubä Ham, kubä Jafet.

11 Eruk, komen äma kudup Anutu inamiken wañ moreñirä kome terak ämik kädet mebäri mebäri bumta tokñej kuk.

12 Tokñejirän Anututä kome kañirän wakiwak-itä komen äma täño irit kuñatkuñari u tänpän wakinik täñ kuk.

13 Tänpän wakinik täñirän Anututä Noa ñode iwet kuk; Näk komen äma api däpmäj paoret. Unitäño ämik kädettä kome terak tokñetak unita

däpmän paorayän. Näk bureni yäyat, ämawebe bok kome bok api awähuret.

14 Ude tänpayän täro unita gäk päya kehäromi kehäromi madänpän upän gäpe kubä kañ tä. Tänpän gäpe gänañ täñkireki täñkirenpän täñkirenpän kañ pe yäk. Tänpän gupiken kukñi kukñi nämäkpän kañ urumänpipi.

15 Tänpän ñode kañ tä; Järäpita 140 mita, keräpinita 23 mita, käroninita 13 mita ude kañ tä.

16 Täñkañ pujiñi penpän, järäpi tänpipiñ yäpmän äronjiri mänit kädetta bägup jopi haf mita ude piri gämoriken jop kañ irän. Tänpänä järäpi bämopiken yäma kubä kañ tä. Tänpän bukä yarä punin täñkañ kubä gänañ umude kañ tä.

17 Anututä ude yänpän iwetkuk; Nadätan? Näk kome terak, ämawebe ba imaka irit kuñat-kuñat ikek kudup däpmän morewa yänpän ume gwägu tañi api pewa ahäwek. Tänpäkañ imaka kudup kome terak itkañ u api paotneñ.

18 Upänkañ gäkkät topmäk-topmäk kubägän täñjira gäpe gänañ äronpän api iren. Täñkañ u gäkñagän nämo. Gäk ba nanakaye webeka ba äbekaye uwä gäkkät gäpe gänañ äro api itneñ.

19-20 Tänpän tom mebäri mebäri kudup yarä-yarä, ämani webeni gäkken äbänirä gäpe gänañ kañ yepmañ. Barak mebäri mebäri, tom mebäri mebäri, gämok mebäri mebäri ba gwakgwak mebäri mebäri u yarä-yarä gäkkät bok nämo paotneñta äronpän kañ irut.

21 Ketem mebäri mebäri in ba barak tom unitä nak täkañ u kämi nakta yäpmänpän gäpe gänañ pewi ärowut yäk.

22 ✧ Tänpäkan Noatä Anututä man iwetkuko udegän buramiñpäñ täñ moreñkuk.

7

Noatä tom mebäri mebäri yämagutkuk

¹ Eruk Yawetä Noa ñode iwetkuk; Gäk äma äbot ño bämopiken siwoñi kuñariri gabäwa tägatak unita gäkkät äbotkaye in kudup gäpe gänañ äron morewut!

² Gäpe gänañ ärowayänjä tom nakta nämö yäjiwäranı mebäri mebäri ämani 7, webeni 7 ude kan yäpmänj äro. Ba tom nämö nakta yäjiwäranı mebäri mebäri ämani yarä webeni yarä kan yäpmänj äro.

³ Täñkanj barak mebäri mebäri udegän, ämani 7 webeni 7 ude yäpmänj päñ pewi gäkkät bok gäpe gänañ kan äron morewut. Imaka mebäri mebäri irit kuñat-kuñat ikektä nämö paotneñta ude kan tä.

⁴ Kepma 7 täreñjirän näkä yänjira iwän pähap api tawek. Kome terak iwän täñ yäpmänj kuñtäyon kepma bipani 40 ude api tärewek. Iwän ude täñjirän imaka irit kuñat-kuñat ikek kome terak pewa ahänkuño u kuduhtagän api däpmänj morewet.

⁵ Ude iweränkanj Noa Yawetä man iwetkuko uwä buramiñpäñ täñ moreñkuk.

⁶ Tänpänkanj Noa täño obañ 600 ude täreñjirän gwägu pähap kome terak tokñeñkuk.

⁷ ✧ Täñjirän Noa ume tokñeñkuko u irepmitta webeni nanakiye ba äbekiye kudup yänj-yäkñat yäpmänj gäpe gänañ äron moreñkuñ.

8-9 Täñirän tom nakta nämo yäjiwārani ba nämo nakta yäjiwārani ba barak, gämok, gwakgwak imaka mebäri mebäri ämani bok webeni bok Noaken äbuñ. Äbänirä Anututä Noa iwetkuko udegän yän-yäkñat yäpmän gäpe gänäñ äronkuk.

Kome terak gwägu pähap tokñekuk

10 Gäpe gänäñ ärowäkanñ kepma 7 tärenjirän kome terak gwägu pähap tokñekuk.

11 ✧ Noa täño obañ 600 unitäño komepak yarä kepma 17 kadäni uken gwägu pähap kome gänäñ naniktä ume dapuri uken bäränñ ahänjirä kunum gänäñ nanik iwän pähap tañkuk.

12 Tañ yäpmänñ kuñtäyon kepma bipani 40 ude tärenkuk.

13 Täñpäkanñ kepma iwän pähap yäput penpäñ tañkuko ugän Noa, webeni nanakiye Siem, Ham, Jafet ukät webeniyekät kudup gäpe gänäñ äronkuñ.

14 Täñpäñ tom ägwäri ba yepmänñ towiwani mebäri mebäri ba gämok gwakgwak mebäri mebäri ba barak mebäri mebäri ba imaka piri nitek u kuduptagän bok äro itkuñ.

15 Bureni, imaka irit kuñat-kuñat ikek mebäri mebäri kudup, yarä-yarä Noaken äbänpäñ gäpe gänäñ äronkuñ.

16 Anututä Noa iwetkuko udegän äron moreñkuñ. Ämani bok, webeni bok äronkuñ. Äron moreñirä Yawetä gäpe täño yäma täñpipinpäñ täñkehärom tañkuk.

17 Täñpäkanñ kepma 40 udeta gwägu kome terak tokñenñ yäpmänñ äronjirän gäpe u punin oranñ yäpmänñ äronkuk.

18 Bureni, kome terak ume umuri pähap tokņejirän gäpetä gwägu terak kuņ abäņ täņkuk.

19 Gwägu uwä kome terak bumta tokņejpäņ pom karoni karoni kuduptagän umetä uwäk täņkuk.

20 Ume gwägutä pom miņgupi 7 mita ude irepmitkuk.

21 Ude täņpäņ imaka kome terak itkuņo u kuduptagän paot moreņkuņ. Barak, tom yepmäņ towiwani ba ägwäri, gwak, gämok ba ämawebe u kuduptagän kumäņ moreņkuņ.

22 Yarägän nämo paotkuņ. Nämo, imaka mänit yäpmäk-yäpmäk ikek kuduptagän-inik kome terak kuņarani u paotkuņ.

23 Bureni, Anututä imaka irit kuņat-kuņat ikek kome terak irani kuduptagän, äma ba tom, gwak kejima, barak u kudup awähutkuk. Noakät gäpe gänaņ itkuņo ugänpäņ yepmaņkuk.

24 Täņpäkaņ ume gwägu pähap kome punin terak tokņej irirän kepma 150 ude täreņkuk.

8

Ume gwägutä wädäņ äpäņirän kome keke yäņkuk

1 Täņpäkaņ Anututä Noakät tom ägwäri ba towiwani päke ukät gäpe gänaņ itkuņo unita kudup nadäņ yämiņkuk. Nadäņ yämiņpäņ mänit pähap iniņ kireņpewän piäņirän gwägu pähap äpuk.

2 Täņpäņ ume bian kome gänaņ nanik abuņo u kawuk taņkuņ. Ba iwän taņkuko u imaka, däkņejkuk.

3-4 Täņpäņ gwägu taņi u äneņi kwikinik kwikinik wädäņ äpmonkuk. Kepma 150 ude täreņirän ume

gwägutä ätu wädäj äpmonjirän gäpe u Ararat Pom terak döpän yewöpäj itkuk. Kadäni gäpetä pom terak itkuko u komepak 7 unitäno kepma 17.

⁵ Irirän ume gwägu pen wädäj äpmonjirän komepak 10 unitäno kepma 1 kadäni uken pom mingupi kwawak pat yäpmäj kuᅇkuᅇ.

⁶ Eruk äneᅇi kepma 40 ude täreᅇirän Noatä gäpe täno mäniᅇ kädet bian täᅇkuko u dätkuk.

⁷ Dätpäᅇ Noa barak kubä yägu bumik pewän uken-uken piäᅇ kuᅇat irirän ume gwägu kawuk täᅇkuk.

⁸ Täᅇpäkaᅇ Noatä kome terak ume itak ba nämo itak yäᅇ kaᅇpäᅇ nadäkta känäram kubä tewän kuᅇkuᅇ.

⁹ Tewän päᅇku känäram u maᅇira yäᅇkaᅇ gwägu pen parirän täᅇpäᅇ waᅇkuᅇ. Täᅇpäᅇ wawöpäj äneᅇi äyänuᅇpeᅇ Noaken äbuk. Äbänirän Noatä ket kewarirän keru terak maᅇitkuk. Maᅇiränkaᅇ yäpmäj gäpe gänäᅇ äbuk.

¹⁰ Täᅇpäᅇ kepma 7 itkaᅇ känäram u äneᅇi tewän kuᅇkuᅇ.

¹¹ Tewän yäpmäj päᅇku kuᅇattängän bipäda äneᅇi äyänuᅇpeᅇ äbänirän kaᅇkuᅇ; Olip päya pähämi kodaki kubä meniken irirän kaᅇkuᅇ. Ude kaᅇpäᅇä Noatä ᅇode nadängkuᅇ; Ume wädäj äpmonjirän kome kwawak itak yäᅇ nadängkuᅇ.

¹² Täᅇpäᅇ kepma 7 itkaᅇ känäram u äneᅇi tewän kuᅇkuᅇ. Eruk tewän kuᅇkuko uwä äneᅇi nämo äbuk.

¹³ Noa obaᅇ 601 unitäno komepak kubä täno kepma 1 täᅇirän kome terak ume kawuk täᅇkuᅇ. Täᅇpäᅇ Noatä gäpe täno medäp däraᅇuᅇpäᅇ kaᅇkuᅇ; Kome terak ume kawuk täᅇirän.

14 Ätukät itpäjä komepak yarä unitäño kepma 27 täjirän okä kudup kawuktan morenpän patkuk.

15 Kometä ude kawuk täjirän Anututä Noa iwetkuk;

16 Gäk, webeka ba nanakaye äbekaye gäpe gänañ naniktä yäman aput.

17 Tom, barak, gämok, gwakgwak u imaka yepmanpi äput. Yepmanpi äpänpän bäyan wenpän kome tokjewut yäk.

18 Ude iwerirän Noakät webeni nanakiye äbekiye äpuñ.

19 Ba tom kome terak kuñarani kudup, barak, gämok, gwakgwak u kuduhtagän gäpe gänañ naniktä äbot ini-ini tawan äpuñ.

20 Äpäñ morenpänä Noatä Yawe iniñ oretta mobä bukä kubä tänpän tom ba barak nakta nämo yäjiwäranı kudup ukät nanik ätu yäpmänpäñ ijin iminük.

21 Ijin iminjirän Yawetä kábäni säkgämän nadänpän bänepitä ñode nadänkuk; Ämata yänpäñ kome terak tagwän wari nämo api tänpet. Äma nanakinik kentä bänep nadäk-nadäki wakigän api täñ yäpmän kuñatneño upänkan täñkuro udegän näk imaka imaka kuñat-kuñat ikek kuduhtagän äneñi nämoinik api däpet.

22 Nämö!

Kome täño kadäni it yäpmän ärowayän täyak udegän piñpäñ naknak, mänit ba komi,
iwän ba edap kadäni, kepma bipani
u pen api it yäpmän ärowek.

9

Anututä Noakät topmäk-topmäk täjkek

1 ✧ Tänpänj Anututä Noakät nanakiye man yeri nitek n̄ode yäwetkek; In nanak weñbäyak täjirä kome kañ tokñewän.

2 Tänpäkañ tom ägwäri, barak, gämok gwakgwak kome terak kuñat täkañ u ba gwägu tom u kudup-tagän in ketjinken peyat. Ude täñira inta umun pähap nadänpänj api kuñatneñ.

3 Imaka irit kuñat-kuñat ikek u nakta tamitat. Bian tokän peñ tamiñkuro udegän apiño imaka imaka kudup nakta tamitat.

4 ✧ Upänkañä tom nägäri nämo piwä kwani u nämo näneñ, nägät u irit täño kehäromi nitek unita.

5 Nadäkañ? Nägät pikpik täño kowata u näkä api däpmänj tärewet. Äma kubätä noripak kubä ureko uwä kowata näkä bureni-inik api täñpet. Ba tom kubätä äma kubä ureko uwä kowata udegän näkä api däpmänj tärewet.

6 ✧ U imata, äma kubä täño injam dapun nämo.

Anutu näkña bumik täñpani unita äma kubätä noripak kubä utpewän nägäri piwän kunenjo unitäño kowata äma-tägän udegän äma u utpewän nägäri api piwän kunenj.

7 ✧ Tänpäkañ Noa, intäwä yeri nitek täñpäñ bäyañ weñirä kome kañ tokñewän.

8 Anututä ude yänpäñ Noakät nanakiye n̄ode yäwetgän täjkek;

9 Näkä apiño in ba yerijiyekät bok, topmäk-topmäk täyat.

✧ 9:1: Stt 1:28 ✧ 9:4: Wkp 7:26-27, 17:10-14; 19:26; Lo 12:16, 23, 15:23 ✧ 9:6: Stt 1:26; Kis 20:13 ✧ 9:7: Stt 1:28

10 Tänpän imaka kome terak irit kuṇat-kuṇat ikek inkät penta gäpe gānaṇ naniktä äpuṇo, barak, tom ägwäri ba yepmäṇ towiwani u kudup inkät topmäk-topmäk täyat yäk.

11 Näk inkät topmäk-topmäk täyat uwä ume putputtä imaka kome terak kuṇat täkaṇ ba kome ini äneṇi nämoinik api awähuret.

12 Anututä ude yänpän äneṇi kubä ṇode yäwetgän täṅkuk; Näk inkät imaka kuṇat-kuṇat ikek kudup-tagän inkät bok it täkaṇ, ba imaka kuduṭtagän kämi ahäkta yäwanikät bok, topmäk-topmäk täyat unitäṇo kudän ṇode;

13 Näkṇo gämok wära kudän gubam terak peyat. Peyat u kaṇkaṇ topmäk-topmäk komekät täṅkuro unita kaṇ juku piwut.

14-15 Näkä tänpewa gubam gwägätpän gämok wära ahänjirän näkä inkät ba imaka irit kuṇat-kuṇat ikek mebäri mebäri ukät topmäk-topmäk täṅkuro u api nadäwet. Nadänjira ume putputtä kome terak imaka irit ikek kudup wari nämo api däpek.

16 Tänpän gubam terak gämok wära parirän kaṇpän kome terak imaka irit kuṇat-kuṇat ikek inkät topmäk-topmäk tärek-täreki nämo täṅkuro u api nadäwet.

17 Anututä ude yänpän Noa ṇode iwetkuk; Kome terak imaka irit kuṇat-kuṇat ikek in kuduṭtagänta topmäk-topmäk täyat unitäṇo kudän u api kak täneṇ.

Noa nanakiye täṇo manbiṇam

18 Noa nanakiye gäpe gānaṇ naniktä äpuṇo unitäṇo wäpi Siem, Ham, Jafet. Täṅkaṇ Ham uwä Kenan täṇo nani.

19 Noa nanakiye yaräkubä uken naniktä komen äma äbori äbori ahän patpat tänpän komeni komeni it yäpmän kuṅkuṅ.

20 Noa uwä ketem piä täkta, äma ude itkuk. Tänpän Noa u yäput penpän päya kubä wäpi wain, u piä täṅkuk.

21 Tänpäkan kämiwä wain ume yäpmänpän nanṅaṅ täṅguṅguṅ tänpän yottaba gänaṅ morän patkuk.

22 Morän parirän Kenan täṅo nani Ham unitä nani Noa morän parirän kanpän noripakiyat äpmo biṅam yäwetkuk.

23 Yäweränṅaṅ Siem kenta Jafet tek kubä yäpmänpän mädeni käda ämetpän yäpmänṅaṅ nan morän parirän käde yän nadänpän mäde kädagän päro ämet imiṅkumän.

24 Tänpän Noa u waintä urirän patkuk kädagän akuṅpän nanaki gweki Hamtä imaka täṅ imiṅkuko unita nadänpän ṅode yänkuk;

25 Tagwäntä Kenan terak kaṅ ärowän!

U äpaniinik itkaṅ noriye täṅo piä täṅ yämiktagän.

26 Ude yänpän äneṅi ṅode yäkgän täṅkuk;

Yawe, Siem täṅo Anutu u iniṅ oretna!

Tänṅaṅ Kenan u Siem täṅo piä täṅ imiktagän.

27 Tänpäkan Anututä Jafet täṅkentän imiṅirän komeni täṅigän kaṅ pipiyäwän.

Tänirän Jafet täṅo yeriniyekät Siem täṅo yeriniye bok kaṅ irut.

Tänpäkan Kenan täṅo uwä piä täṅ imiktagän.

28 Tänpäkan gwägu pähaptä paorirän Noa uwä äneṅi obaṅ 350 ude it yäpmän kuṅkuk.

29 Kuṅarirän obaṅ 950 ude täreṅirän kumbuk.

10

Noa äbeki oraniye täño manbiñam

¹ Gwägu pähaptä paoränkañ u punin terak Noa nanakiye Siem, Ham, Jafet unitäño nanakiye ahänkuñ. Äma yaräkubä unitäño manbiñam ñode;

² Jafet täño nanakiye wäpi ñode; Gome, Magok, Madai, Javan, Tubal, Mesek ba Tiras.

³ Gome täño nanakiye wäpi ñode; Askenas, Rifat, Togama.

⁴ Javan täño nanakiye wäpi Elisa, Tasis. Täñkañ ämawebe Saipras kenta Dodan komeken nanik u imaka, Javantä äbotken nanik.

⁵ Täñkañ äbot u bäyañ wenjirä äbot mäyap ahän yäpmän kuñkuñ. Äbot mäyap unitäño komeni ba mani kotäk inigän inigän. U ini buap-buap gwägu dubiniken ba kome kubäkubä gwägu bämopiken ittän kuñkuñ.

⁶ Ham täño nanakiye wäpi ñode; Kus, Isip, Libia, Kenan.

⁷ Kus täño nanakiye wäpi ñode; Seba, Havila, Sapta, Rama, Sapteka. Rama uwä nanakiyat wäpi Seba kenta Dedan.

⁸ Kus uwä Nimrot täño nani. Nimrot u tägañpäñ äma kehäromi, wäpi biñam nikek täñkuk.

⁹ Yawetä täñkentäñ imiñirän tom däpmäkta intäjukun ämata itkuk. Mebäri unita äma kehäromi ätuta U Nimrot bumik, Yawetä täñkentäñ imiñirän tom däpanti ärowani itkuko u yän yäwet täkañ.

¹⁰ Täñpäñ Nimrot unitä Babilonia kome tañiken yotpärare mäyap täñkuk. Intäjukunä yotpärare ñode täñkuk; Babel, Ere, Akat, Kalne.

11 Eruk, Babilonia kome penpen Asiria komeken kuŋkuk. Kome uken yotpärare wäpi Ninive, Rehobot, Kala, Resen täŋkuk.

12 Resen yotpärare uwä Ninive Kala yotpärare bämopiken itak. U yotpärare pähap.

13 Isip täŋo yeri äbot-äbot ŋode ahänkuŋ; Lidia nanik, Anam nanik, Lehap nanik, Naptu nanik,

14 Patarus nanik, Kaslu nanik, Krit nanik. Krit naniktä Filistia nanik ahän patpat täŋkuŋ.

15-18 Kenan nanaki wäpi Saidon intäjukun ahänkuk. Saidon ahänkuko u punin terak Kenan täŋo yeri äbot ätu wäpi ŋode ahänkuŋ; Hit, Jebus, Amo, Gilgas, Hivi, Alka, Sini, Alvat, Semar, Hamat. Äbot ude ahän yäpmän kuŋkuŋ.

Kadäni u punin terak Kenan nanakiye täŋo äbori äbori uken-uken kuŋtäŋpä kuŋkuŋ.

19 Kuŋ täŋpä kuŋkuŋ unita Kenan nanakiye äbori äboritä kome taŋi tokŋeŋ moreŋkuŋ. Kome taŋi täŋpäŋ Saidon kometä päŋku kome ban ätu unitäŋo бага terak tärenkuk. Kome ban u wäpi ŋode; Geral, Gasa, Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Lasa u tärenkuk.

20 Eruk tawaŋ it yäpmän äbäkaŋ u Ham nanakiye. Unitäŋo buap, mani kotäk, komeni, äbori u wäpi wäpi terak tawaŋ pewani.

21 Jafet monäni wäpi Siem u imaka, nanakiye ätu ahänkuŋ. Siem u Ebe nanakiye täŋo orani.

22 Siem nanakiye wäpi ŋode; Elam, Asu, Apaksat, Lidia, Aram.

23 Aram nanakiye uwä ŋode; Us, Hul, Geta, Mas.

24 Apaksat uwä Sela täŋo nani. Selawä, Ebe täŋo nani.

²⁵ Ebe täño nanaki yarä ahänkumän. Kubä wäpi Pelek. Unitäño kadäniken ämawebetä äma äbot-äbotta kome yäpmän daniñkuño unita nanitä wäpi Pelek yän iwetkuk. Monäni wäpi Joktan.

²⁶⁻²⁹ Joktan unitäño nanakiye wäpi ñode; Almodat, Selep, Hasamawet, Jera, Hadoram, Usal, Dikla, Obal, Abimael, Seba, Ofi, Havila ba Jobap. Äma u kudup Joktan nanakiye.

³⁰ Siem äboriye unitäño kome pom-pom ikek, edap dapuri abani käda itkuk. Mesa kome yäput penpäñ päñku Sefa täretak.

³¹ Tawañ it yäpmän abäkañ u Siem nanakiye. Unitäño buap, mani kotäk, komeni, äbori u wäpi wäpi terak tawañ pewani.

³² Äma tawañ it yäpmän äpäkañ ño u Noa nanakiye äbori äbori ahänkuño udegän. Gwägu pähap paotkuko u punin terak äbot u naniktä äbori äbori ba kome deken deken kuñtäñpä kuñkuñ.

11

Man kotäk yäpmän daniwani täño manbiñam

¹ Kadäni uken ämawebe komeni komeni man kotäk kubägän yäk täñkuñonik. Ba imaka wäpi wäpi uwä kudup kubägän yäk täñkuñonik.

² Täñpäñ ämawebe kome dapuri äpmonpanikentä bäyañ wentän äbänkä awañ kubä wäpi Babilonia kome ahänpän uken yotpärare täñpäñ itkuñ.

³ Täñpäñä yot täna yänkañ yänpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Eruk, gänpäñ täñpena kwäkä yäwäkañ kädäpken iññpena kehärom tawut yäk. Ba gän kehärom täwani yäpurärätpän däpmän gatäktä kome yäpmäki kome gänañ nanik upän kañ

däpmän gatäna yäk. Ude täñkuño uwä äma kome ätuken naniktä yot mobäpäñ täk täñkuño u nämo täñkuñ. Ba mobä yäpurärätpäñ däpmän gatäktä gäñpäñ täk täñkuño u nämo täñkuñ.

⁴ Täñpäkañ äma unitä yäñpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Eruk yotpärare tañi kubä täna. Täñkañ yotpärare u bämopiken yot käroni kubä yäpurärätpäñ täñtäñ äronitna miñgupitä kunum kañ yäpurän! Ude täñitna wäpnin biñam niked itpäñ komeni komeni kuñtäna kunentawä yäk.

⁵ Ude yäñpäñ yotpärare pähap ba yot käroni u täñ irirä Yawetä yabäwayäñ äpuk. ⁶ Päpä yabäñpäñ Yawetä yäñkuk; Bureni, ñowä äma äbot kubägän, mani kotäk kubägän unita yot käroni ño täñpäñä mäden imaka imaka täna yäñkañ tägagän api täneñ.

⁷ Eruk, nin äpmonpäñ man kubägän yäk täkañ u awähutpena manta täñguñguñ kañ tañput yäk.

⁸ Yawetä ude yäñpäñ äma äbot pähap u yäpmän danipäñ yepmañpäñ yotpärare pähap täñ itkuño u peñpeñ komeni komeni kuñtäñpä kuñkuñ.

⁹ Täñpäkañ Yawetä kome uken mani kotäk kubägän yäpmän danipewän imätpeñ komeni komeni kuñ moreñkuño unita kome, yot käroni täñkuño unitäño wäpi Babel yäñ iwetkuk. Babel mebäri u yäñuruk-uruk pähap.

Siem nanakiye täño wäpi tawan

¹⁰ Siem täño äbekiye oraniye täño manbiñam ñode;

Gwägu pähap paoränkañ obañ yarä täreñirän Siem uwä obañ 100 täñkuk. Obañ 100 täñirän unitäño nanaki tuäni Apaksat ahäñkuk.

11 Apaksat ahäwänkaŋ obaŋ 500 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

12 Apaksat uwä obaŋ 35 täreŋjirän nanaki tuäni Sela ahänkuk.

13 Sela ahäwänkaŋ Apaksat u obaŋ 403 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

14 Sela uwä obaŋ 30 täreŋjirän nanaki tuäni Ebe ahänkuk.

15 Ebe u ahäwänkaŋ Sela u obaŋ 403 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

16 Ebe uwä obaŋ 34 täreŋjirän nanaki tuäni Pelek ahänkuk.

17 Pelek ahäwänkaŋ Ebe u obaŋ 430 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

18 Pelek uwä obaŋ 30 täreŋjirän nanaki tuäni Reu ahänkuk.

19 Reu ahäwänkaŋ Pelek u obaŋ 209 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

20 Reu uwä obaŋ 32 täreŋjirän nanaki tuäni Seruk ahänkuk.

21 Seruk ahäwänkaŋ Reu u obaŋ 207 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

22 Seruk uwä obaŋ 30 täreŋjirän nanaki tuäni Naho ahänkuk.

23 Naho ahäwänkaŋ Seruk u obaŋ 200 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

24 Naho uwä obaŋ 29 täreŋjirän nanaki tuäni Tera ahänkuk.

25 Tera ahäwänkaŋ Naho u obaŋ 119 it yäpmän äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

26 Tera uwä obaŋ 70 täreŋjirän nanakiye ŋode ahänkuŋ; Abram, Naho, Haran.

²⁷ Eruk Tera täņo manbiņam ņode; Tera nanakiye Abram, Naho, Haran ahänkuņ. Täņpäņ Haran täņo nanaki Lot ahänkuk.

²⁸ Haran nani wäpi Tera u pen irirän Haran uwä ini ahäwani yotpärare wäpi Ur uken kumbuk. Ur u Kaldia komeken itak.

²⁹ Täņpäņ Abram kenta Naho webe yäpumän. Abram webeni wäpi Sarai yäpuk. Täņpäņ Naho webeni wäpi Milka yäpuk. Naho webeni u Haran täņo äperi. Haran uwä äperiyat Milka kenta Iska.

³⁰ Täņpäņ Abram webeni Sarai äruņ itkuk.

³¹ Täņpäņ Teratä nanaki Abram, Abram webeni wäpi Sarai, orani Haran täņo nanaki wäpi Lot, u kudup yän-yäkņat yäpmän Kenan komeken kuņkuņ. Kome it täņkuņo u wäpi Ur, Kaldia kome bämopiken itak u peņpeņ kädet moräki yäput peņkuņ. Kuņkä kädet bämopiken Haran komeken ahänpäņ itkun.

³² Täņpäkaņ Tera u obaņ 205 it yäpmän äronpäņ Haran komeken kumbuk.

12

Anututä Abram inita biņam yäpmän daniņkuk

¹ ✧ Eruk Yawetä Abram ņode iwetkuk; Gäk komeka, notkaye, äbotkaye u yepmaņiri kome gäwoņärewayän täyat uken päņku kaņ it.

² Täņpäņ näkä iron täņ gamiņira äbotkayetä äbot pähap api itneņ.

Ude täņ gamiņira gäkä wäpka biņam ikek itkaņ ämawebe mäyap api täņkentän yämen.

✧ **12:1:** Apos 7:2-3; Hib 11:8

3 ✧ Äma iron täñ gaminayän täkañ uwä näkä udegän iron api täñ yämet.

Täñ kubätä gäk waki täñ gameko uwä näkä udegän waki api täñ imet.

Täñpäkañ gäkä terak ämawebe äbori äbori komeni komeni kuduptagäntä iron pähap api yäpneñ.

4-5 Eruk Abram obañ 75 täreñirän Yawetä iwetkuko ude man buramiñpäñ komeni wäpi Haran peñpeñ kuñkuk. Inigän nämo kuñkuk. Webeni Saraikät gweki täño nanaki Lot ba piä ämaniye tuñumi Haran itkañ yäpuño päke u kudup yän-butuwänkañ Kenan kome tañi u kuna yänpäñ komeni Haran peñpeñ kuñkuñ. Kädet käreñi kuñtängän kome tañi Kenan uken ahänkuñ.

6-7 ✧ Abram Kenan kome kuñtängän kome täpuri kubä wäpi Sekem uken ahänkuñ. Kome uken päya tañi kubä äma kubä wäpi Moretä bian piwani itak. Kadäni uken ämawebe Kenantä äbotken nanik uken itkuñopän Yawetä Abram ahän imiñpäñ iwetkuk; Nanakjiye ba äbekjiye orajiyeta kome ño api yämet yäk. Man ude iwetkuko unita Abramtä Yaweta yänpäñ mobä bukä kubä täñkuk, Yawetä ahän imiñkuko unita.

8 Ude täñpäñ Sekem kome u peñpeñ äneñi kuñtängän edaptä äbani käda pom u dubiniken yot-taba täñpäñ itkuk. Betel kome edaptä äpmonñpani käda, Ai kome edaptä äbani käda u bämpikiken itkuk. Täñpäñ kome uken Yaweta yänpäñ mobä bukä kubä täñpäñ Yaweken yänapiñkuk. ⁹ Täñpäñ äneñi akumañ Negev komeken kuñkuk.

✧ 12:3: Gal 3:8 ✧ 12:6-7: Apos 7:5; Gal 3:16

Abram Isip komeken kuŋkuk

10 Eruk kadäni uken kome Abramtä itkukken uwä nakta jop itkuŋ. Ketem nämoinik unita Isip komeken itpäŋ-nadäкта kuŋkuk.

11-12 Eruk Isip kome keräp taŋpäŋ webeni Sarai ŋode iwetkuk; Nadätat yäk. Gäk webe säkgämän gabätat unita Isip ämatä gabäŋpäŋ api yäneŋ; Ai, ŋo webeni yäŋ nadäŋkaŋä näk kumäŋ-kumäŋ nutkaŋ gäk api gabäŋ koreneŋ.

13 ✧ Ude api yäneŋo unita ŋode kaŋ yäwet; Näk unitäŋo wanori yäŋ kaŋ yäwet yäk. Gäk ude yäweriwä gäka yäŋpäŋ näk nabäŋ koreŋpäŋ täga käwep api täŋ namineŋ yäk.

14 Ude yäŋpäŋ kuŋtäŋgän Abram Isip komeken ahäŋkuk. Ahäŋirän Isip ämatä Sarai u säkgämäninik kaŋkaŋ kaŋgärip täŋkuŋ.

15 Täŋpäkaŋ Isip täŋo intäjukun äma Fero unitäŋo piä ämaniye ätutä Sarai u kaŋkaŋ päŋku Fero biŋam iwetkuŋ. Ude iweräwä Ferotä yäwerän Sarai imagut yäpmäŋ Ferotä ini yotken äroŋkuŋ.

16 Ferotä yotken äroŋirän kaŋpäŋ Saraita yäŋpäŋ Ferotä Abram iron täŋ imiŋkuk. Sipsip, bulimakau, doŋki ämani webeni, epän ämawebekät kamel ätu ude imiŋkuk.

17 Upäŋkaŋ Abram webeni Saraita yäŋpäŋ Yawetä Ferokät äboriye käyäm wakiwaki pewän ahäŋ yämiŋkuŋ.

18 Ude ahäŋ yämiŋirän Ferotä Abramta yäŋpewän äbänpäŋ ŋode iwetkuk; Wa! Abram, jide täŋ namin? Ŋo webena yäŋ imata nämo näwetkun?

19 Imata ŋo wanotna yäŋ näwetpewi webenata yäput? Eruk, webeka ŋo imagut yäpmäŋ ku!

✧ 12:13: Stt 20:2, 26:7

20 Tänpäjä Ferotä piä ämaniye yäwet-pewän äbä Abram iwetkuņ; Webeka tuņumka kudup yäjporiņ yäpmäj ku! yäj iwetkuņ. Iweräwä kuņkuņ.

13

Abram Lot ini-ini kuņkumän

1 Tänpäj Abramtä webeni, Lot ba tuņumi kudup yäj-butuwänkaņ Isip kome peņpeņ Negev komeken äneņi äronkuņ. (

2 Abram u Isip kome itkukken tom towiwani, golkät siliwa moneņ mäyap yäpmäjpäņ tuņum äma täņkuk.)

3-4 Eruk, Negev kome u peņpeņ kuņtäņgän Betel kome bian itkukken u ahäjpäņ itkuk. Betel kome, Ai kome bämopiken bian yottaba tänpäj mobä bukä täņkukken u kuņpäjä Yawe iniņ oretkuk.

5 Tänpäkaņ Lot Abramkät kuņatkumäno u imaka, sipsip, bulimakau ba yot tom gupipäj täņpani mäyap it imiņkuņ.

6 Tänpäj Abram kenta Lot bok ude irirän yawakiye mäyapinik ahäjirä tomtä nakta ketemta wäyäkneņkuņo unita bok itnaņi nämo täņkuk.

7 Ude tänpäj Abram täņo piä ämaniyekät Lot täņo piä ämaniye bämopiken yäjwawak pewä ahäjkuņ. (Tänpäkaņ kadäni uken Kenan täņo äboriyekät Peres täņo äboriyetä kome mähem tänpäj itkuj.)

8 Yäjwawak yäntäko Abramtä Lot ŋode iwetkuk; Nek ba piä ämaniye bämopninken ämik man ahäjirän nämo tägatak. Nek yanani.

9 Eruk käyan? Kome pähap pätak u! Unita yäpmäj danida yäk. Gäkä bure käda kwayäj nadäwiwä näkä käpmäk käda api yäpet. Täņ gäkä

käpmäk käda kwayän nadäwiwä näkä bure käda api yäpet yäk.

¹⁰ ✧ Eruk Lot dapun ijinpewän kwäpäñ Jordan awañ pähap, ume täga nitek. Kome uwä Iden piä Yawetä piwani ude bumik, ba Isip kome täga, Soa kome käda itak u bumik. (Kadäni uwä Yawetä Sodom Gomora yotpärare u nämo däpukken Jordan kometa ude itkuk.)

¹¹ Täñpäñ Lottä Jordan awañ päke u inita korekta yänkuk. Ude yänpäñ edap äbani käda u kuñkuk. Ude täñkuko uwä Abram kenta Lot ini-ini päñku itkumän.

¹² Täñpäkañ Abram Kenan komeken pen irirän Lottä Jordan kome täño yotpärare itkuño u kubäwä wäpi Sodom u dubiniken kuñpäñ yot täñpäñ itkuk.

¹³ Sodom uwä mähemiwä wakiinik. Imaka Yawetä momi yän nadänkuko u bumta täñtän kuñat täñkuñonik.

¹⁴ Eruk Lot Abram teñpeñ kuñirän Yawetä Abram ñode iwetkuk; Gäk bämop ño itkañ kome ño ijin pärewat.

¹⁵ ✧ Kome kudup käyan u gäka ba gäkño äbotkaye mäden ahänayän täño unita biñam.

¹⁶ Näkä yänpewa äbotkaye keñkeñ jirañ ude api ahäneñ. Äma kubätä keñkeñ jirañ täga daniweko uwä äbotkaye mäden ahänayän täño u imaka, täga daniwek. Upänkañ täga nämo, u jirañinik api ahäneñ.

¹⁷ Eruk akumañ päñku kudup yabän yäwattän ku. Kome päke ño gäkagän ganiñ kiretat yäk.

¹⁸ Yawetä Abram ude iweränkañ tuñumi kudup-tagän yäpmänkañ kuñtängän Hebron kome päya

äma kubä wäpi Mamretä piwani u dubiniken päñku ugän itkuk. Päñku u itkañ Yaweta yäñpäñ mobä bukä kubä täñkuk.

14

Iwantä Abram gweki täño nanaki Lot topmäñpäñ yäpmäñ kuñkuñ

¹⁻⁷ Kadäni uken äma Sodom, Gomora, Atma, Seboim ba Soa komeken naniktä Elam kome täño intäjukun äma wäpi Kedolaomi unitäño gämoriken obañ 12 ude it yäpmäñ äbäñkä eruk obañ 13 uken gañani pähap nadäñpäñ intäjukun ämaniye wäpi Bela, Bisa, Sinap ba Semebetä bänep kubägän täñpäñ Kedolaomi, komi piä täñ yämiñkuko ukät ämik pewä ahäkta yäñpäñ-nadäñkuñ.

Ude täñirä obañ 14 uken Kedolaomi, Elam kome täño intäjukun äma unitä kome ätu täño intäjukun ämakät äboriyeta gera yäñpewä ämikken täñkentäñ imikta äbuñ. Täñkentäñ imikta äbuño u Babilonia, Elasa ba Goim kome unitäño intäjukun äma wäpi Amrafel, Ariok, Tidal. Eruk intäjukun äma ukät äboriye äbäkañ pengän kome ätukät ämik täñpäñ kehäromini yäpmäñ äpuñ. Äma äbot-äbot kehäromini yäpmäñ äpuño u wäpi Refa, Sus, Em, Hol. Täñkañ kome ñodeken ämik täñkuñ; Asterot-Kanaim, Ham, Save-Kiriataim, ba Sei kome täño pomkentä päñku Elparan, kome jopi dubiniken itak u. Täñpäkañ äbot ätu u kehäromini yäpmäñ äpäñkañ eruk äyänut päñku Enmispat kome, wäpi kubä Kades u kuñkuñ. Kuñpäñ uken Amalek äbot kuduptagän däpmäñpäñ yäwat kireñkuñ. Ude täñkañ Amo äbotken nanik Hasason-Tama komeken irani u däpuñ.

8-9 Eruk ude täjirä Sodom, Gomora, Atma, Seboim ba Soa kome täño intäjukun ämaniyekät äboriyetä Sidim Awan, Kumbani Gwägu dubiniken itak u kuņpāņ Kedolaomi, Tidal, Amrafel ba Ariok ukät ämik pewä ahāņkuņ. Ämik pewä ahāņkuko uwä kome 5 täño intäjukun ämatä kome 4 täño intäjukun ämakät ämik pewä ahāņkuņ.

10 Täņpäkaņ Sidim Awan uken gwägu kārōņi okä näbä nitek bumta itkuņ. Täņkaņ iwaniyetä Sodom Gomora täño äma ärowanikät äboriye kudup yawat kireņirä metāņpeņ kuņpāņ ätu okä gwägu u gānaņ äpmonpāņ paotkuņ. Täjirä ätu metāņpeņ pāņku pom terak āronpāņ kābop itkuņ.

11 Ude täjirä iwaniye kome 4 uken nanik unitä Sodom, Gomora yotpārare uken pāņku u nanik täño tuņum ketem kudup yāyomāgatkuņ.

12 Abram gweki täño nanaki Lot Sodom yotpārare itkuko u imaka, iņitpāņ tuņumi bok yāpmāņ kuņkuņ.

13 Ämik täjirä Sodom nanik kubätä metāņpeņ pāņku Abram u imaka ahāņkuko unitäño biņam iwetkuk. (Abram unita äma ätutä Hibru äbotken nanik yāņ yäk täņkuņonik. U päya äma kubä wāpi Mamretä bian piwani u dubiniken it täņkukonik. Mamre uwä Amotä äbotken nanik. Unitäño nori-pakiyat Eskol kenta Ane. Äma yaräkubä ukät Abramkät bānep kubägān täņpāņ itkuņ.)

Abramtä Lot iwan keriken nanik imagutkuk

14 Eruk, Abramtä nanaki topmāņpāņ yāpmāņ kuņkuņo unitäño manbiņam nadāņpāņ ŋode täņkuk; Inikät nanik ämik täņpāņ nadāwani ämaniye yarägān 318 ude yāmagutkuk. Yāmagurānpāņ

iwan yawat yäpmanj kuñtängän Dan yotpärareken ahänkuñ.

15 Ahänpänj bipani ugän Abramtä ämaniye yäpmanj danipänj ini äbot-äbot yepmanpänj yäwerän päñku iwaniye ahänj yämiñkuñ. Ahänj yämiñpänj däpmanpänj yawat kireñtäñ kuñtängän Hoba yotpärare Damaskus guno käda uken ahänkuñ.

16 Uken ahänpänj tuñum iwantä yäyomägat yäpmanj kuñkuño u kuduptagän äneñi yäpuñ. Täñpänj Abram gweki täño nanaki Lotkät Lot täño tuñum, ukät webe ba ämawebe ätu iwantä kubota täñkuño u äneñi yämagutkuñ.

17 Täñkañ Abram Elam täño intäjukun äma Kedolaomi ukät intäjukun äma noriye däpmanpänj yawat kirewä kuñirä eruk äyänutpäñj komeniken kuñkuk. Kuñirän Sodom täño intäjukun äma Abram käwayänj Save Awanj komeken ahänj imiñkuk. (Save Awanj kome u wäpi kubä Intäjukun äma täño Awanj.)

18 ☆ Täñpäkañ Salem täño intäjukun äma wäpi Melkisedek u imaka, äbä Abram ahänj imiñkuk. (Melkisedek uwä Anutu Ärowaniinik unitäño bämop äma epän täk täñkukonik.) Eruk, ahänj imiñpänj käräga kenta wain ume Abramta imiñkuk.

19 Imiñpänj kon man ñode iwetkuk;
Abram, Anutu Ärowaniinik kunum bibik gatäwanitä imaka tägatäga täñ gamiton!

20 Täñkañ Anutu Ärowaniiniktä iwankaye ketkaken yepmanjukko unita wäpi iniñ oretsi!
Ude iweränä Abramtä tuñum iwan keriken nanik yäyomägatukko ukät nanik ätu bunät imiñkuk.

☆ 14:18: Hib 7:1-10

²¹ Ude täñ imiñkañ ätu nanak kuñirän Sodom täño intäjukun ämatä Abram ahän imiñpäñ ñode iwetkuk; Ämawebenaye nomägatkuño u äneñi naniñ kire. Täñ, tuñumä gäkñata it gamikot yäk.

²²⁻²³ Yäñirän Abramtä Sodom täño intäjukun äma u iwetkuk; Yawe Anutu Ärowaniinik, kunum kome täñkuko u wäpi terak man kehäromi ñode gäwetat; Näk tuñum täpuri-inik u ba u ketkaken nanik kubä nämoinik yäpayän. Imata, gäkä ñode yäwenta; Näkä Abramta tuñum mäyap imiñira tuñum äma täñkuk yän yäwenta yäk.

²⁴ Täñpäkañ ketemka täpuri ämanayetä kädet miñin naño unita täga nañ yän nadäsi yäk. Ba äma näkkät ämikta kuñkumäño wäpi Ane, Eskol, Mamre, tuñum unitä täga yäpnañi nadän yämiñiri yäput yäk.

15

Anututä Abramkät topmäk-topmäk kubägän täñkuk

¹ Ude täñpäñ mäden Yawe täño mani kotäktä Abram ayäbu ahän imiñpäñ iwetkuk;

Abram, umun täwentawä!

Näkñagän gäkño kurepä ude api it yäpmän ärowet!

Täñkañ näkñawä gwäki ärowani ude api it gamet.

² Yäwänä Abramtä iwetkuk; Ekäni Yawe, gäk imatäken kubä namayän yänpäñ yäyan? Näk kadäni käroni it yäpmän äbätat upänkañ nanakna kubä nämo. Näkño kome ba tuñum piä ämana Damaskus komeken nanik wäpi Eliesa unita biñam api täneñ yäk.

³ Nadätan? Gäk nanak kubä nämo namiŋkun! Unita epän ämana kubätä näkŋo kome ba tuŋum api korewek yäk.

⁴ Ude yäwänä Yawe täŋo mani kotäktä ŋode ahän imiŋkuk; Äma wäpi yäyan unitä gäkŋo kome ba tuŋum nämo api korewek. Nämo, gäkŋaken nanaka ahäwayän täyak unitä gäkŋo tuŋum api korewek.

⁵ ✧ Ude iwetpäŋä yänikŋat päŋku yäman umu ŋode iwetkuk; Gäk doraŋpäŋ kunum terak ijiŋpewi ärowän. Ijiŋpewi ärowänpäŋ guk täga daninaŋi täŋpäwä, eruk dani! Ude yänpäŋ iwetkuk; Nanakaye ahänayän täŋo yabätan udegän api ahän yäpmän kunen yäk.

⁶ ✧ Täŋpäkaŋ Abram Yawetä iwetkuko u nadäkinik täŋkuko unita äma siwoŋi yän yäntären imiŋkuk.

⁷ Täŋkaŋ ŋode iwetgän täŋkuk; Näk Yawe, kome ŋo ganiŋ kirewa gäkŋata biŋam täkta Ur yotpärare Kaldia komeken nanik gämagut yäpmän äburo u.

⁸ Ude iweränkaŋ Abramtä iwetkuk; Ekäni Yawe, jide täŋpäŋ kome ŋo näkä bureni korewetta yän nadäwet?

⁹ Yäwänä ŋode iwetkuk; Bulimakau gubaŋi kubä, meme kubä ukät sipsip ämani kubä, obaŋ yaräkubä tärewani ukät känaräm kubä notek kubä u yäpmän näkken äbi.

¹⁰ Ude yäwänä Abram udegän täŋkuk. Yäpmän päŋku kwäk duŋpäŋ kukŋi ini terak, kukŋi ini terak tawaŋ peŋkuk. Barakä kumän ikek peŋkuk, kwäk nämo duŋkuk.

11 Ude peñirän barak tañi ätutä tom madäñ peñkuko u nänayäñ äpäñirä Abramtä täñ-yäwat kuk.

12 ✧ Eruk edap äpmonpayäñ täñirän Abram patgunğun täñirän bipmäñ urani umuri pähap kubätä uwäk täñkuk.

13 ✧ Täñpäkañ Yawetä Abram iwetkuk; Bureninik gäwera nadä; Kämiwä, äbotkaye kämi ahänayäñ täkañ uwä kome kudupiken päñku irirä kome unitäño mähemtä komi piäken api yepmanej. Obañ 400 udetä komi piäken itkañ äma kerit terak komi bumta api nadänej.

14 ✧ Upäñkañ komi piä täñ yäminayäñ täño unita kowata näkä api yämet. Täñpäkañ kämiwä äbotkaye komi piäken nanikpäñ tuñum ärowani nitek api äpämañ kunej.

15 Gäkña uyaku tägawani täñpäñ kumäñpäñ äbekaye orañkaye täño itpäñ-nadäk komeken api äpmonpen yäk.

16 Täñpäñ Amo täño äboriye unitäño wakiwakini yäpurärätpäñ yäpurärätpäñ täñ yäpmäñ äronirä obañ 400 bumik tärewänkañ Amo äboriye däpmäñpäñ yäwat kireñira äbotkaye äneñi äyänutpen api ämneñ yäk.

17 Yawetä ude iwerirän kome dapuri äpmonpäñ bipmäñ urirän kädap gäyökkät topän mebet ahäñpäñ tom duñpäñ peñkuko u kukñi kukñi irirän bämopgän kuñkumän.

18-21 ✧ Kepma ukengän Yawetä Abramkät topmäk-topmäk täñpäñ iwetkuk; Kome ño gäkño äbotkayeta yämikta yänkehärom täyat. Kome uwä

✧ 15:12: Jop 4:13, 14 ✧ 15:13: Kis 1:1-14; Apos 7:6 ✧ 15:14: Kis 12:40-41; Apos 7:7 ✧ 15:18-21: Apos 7:5

Isip täño ume wäpi Nail unitä päñku Yufretis ume u täretak. U Ken, Kenas, Katmon, Hit, Peres, Refaim, Amo, Kenan, Gilgas, Jebus unitäño komeni gäkño äbotkayeta api yämet.

16

Abramtä Haga webenita yäpuk

¹ Täñpäkañ Abram täño webeni Sarai u nanak kubä nämo bäyañkuk. Täñirän Sarai täño piä watä webe Isip nanik kubä itkuko u wäpi Haga.

² Irirän Saraitä Abram ñode iwetkuk; Nadätan, Yawetä nadäñirän aruñ itat unita watä piä webena ukät pätkon. Parirän webe uterak nanak ätu käwep ahäñ nimek yäk. Ude iweränä Abramtä Sarai täño man buramiñkuk.

³ Eruk, Abramtä Kenan komeken obañ 10 ude irän täreñirän, Saraitä Isip nanik watä piä webeni wäpi Haga u api Abram webenita iniñ kireñkuk.

⁴ Iniñ kirewän bok parirän nanak kok itkuk. Täñpäñ Haga nanak kok itat yäñ nadäñpäñ Saraita nadäwän äpani täñkuk.

⁵ Ude täñkuko unita Saraitä äpi Abram ñode iwetkuk; Näkä mäyäk nadätat uwä gäka biñam täyak yäk. Näkä watä webena gamiñpäñ kupäñka terak peñkut. Täñpäñ unita Hagatä nanak kok itat yäñ nadäñpäñ näka nadäñirän äpani täyak yäk. Unita gäkkät nek bämopneken man pätak u Yawe ini-tägän yäpmäñ daniwän yäk.

⁶ Ude yäwänä Abramtä iwetkuk; Ude nämo! Piä watä webe u mähemi gäkä täyan. Unita u ba u täñ ima yäñpäñä täga api täñ imen yäk. Yäwänä Saraitä Hagata iwan täñ imiñtäyon metäñpeñ kuñkuk.

7 Haga metänpeñ pänku Su kädet kuñtäñgän kome äma nämo iraniken ume täpuri kubäken ahänpäñ itkuk. Uken irirän Yawe täño aņero ahän imiñkuk.

8 Ahän imiñpäñä ñode iwetkuk; Haga, Sarai täño watä webe, gäk de naniktä äbätan? Ba de kwayän? Yäwänä Hagatä iwetkuk; Intäjukun webe Sarai kañumuntañ äbätat yäk.

9 Ude iweränä Yawe täño aņero unitä ñode iwetkuk; Gäk intäjukun webeka äneñi kuñkañ mani kañ burami yäk.

10 Nadätan? Näkä täñpewa gäkño äbekaye orañkaye bumta, ämatä daninañi nämo ude api ahäneñ yäk.

11 Ude yänpäñ Yawe täño aņero unitä ñode iwetgän täñkuk;

Nadätan? Gäk nanak kok itan. Nanak ämani u bāyañpäñä wäpi Ismael kañ iwet, Yawetä konäm butewaki täñjiri nadänkuko unita yäk.

12 Tägañpäñ tom ägwäri udewani api irek yäk.

Nanaka uwä ämata iwan täñ yämiñirän ämatä udegän api täñ imineñ.

Noriye kuduptagänta iwan täñ yämiñtäñ api kuñarek yäk.

13 Ude iwetkuko unita Haga bänepitä ñode nadänkuk; Nabänpäñ-nadāwani unitä kwawak ahän namiñirän karo unita Yawe täño wäpi ñode iwetat; Gäk Yawe nabänpäñ-nadāwani u yäk.

14 Mebäri unita ume terak itkuko u wäpi ñode yäk täkañ; Irit mähemi nabänpäñ-nadāwani unitäño ume dapuri. Ume u Kades yotpärare, Beret yotpärare bämopiken pen itak.

15 ✧ Eruk, kadäni tärenjirän Hagatä Abramta nanak kubä bäyaŋ imiŋkuk. Bäyawänä Abramtä nanak wäpi Ismael yäŋ iwetkuk.

16 Täŋpäkaŋ Abram täŋo obaŋ 86 tärenjirän Hagatä nanaki Ismael bäyaŋ imiŋkuk.

17

Anututä Abramkät topmäk-topmäk täŋkuko unitäŋo kudän

¹ Abramtä täŋo obaŋ 99 tärenjirän Yawetä ahäŋ imiŋpäŋ ŋode iwetkuk; Näk Anutu kehäromi mähe mi yäk. Gäk gämotnaken itkaŋ siwoŋigän kuŋat täyi yäk.

² Täŋiri näkä gäkkät topmäk-topmäk taŋpäŋ äbotkaye mäyap api pewa ahäŋ gamineŋ.

³ Ude iweränä Abramtä iŋami kome terak yäpän äpmonpöpäŋ parirän Anututä iwetkuk;

⁴ Nadätan? Näk gäkkät topmäk-topmäk täyat uwä ŋodeta; Gäk äma äbori äbori unitäŋo nani api täŋpen.

⁵ ✧ Täŋkaŋ wäpka Abram uwä wari nämo api gäweret. Nämo, gäk äma äbori äbori unitäŋo nani yäŋ nadäŋ gamiŋira kuŋarayäŋ täno unita wäpka Abraham api gäweret yäk.

⁶ Täŋkaŋ näkä täŋpewa nanakaye mäyapinik api ahäneŋ. Ahäŋpäŋä ätutawä intäjukun äma irit piä api täneŋ. Nanakaye mäyap ahänayäŋ täŋo unitä äbori äbori komeni komeni api it yäpmäŋ kuneŋ.

⁷ ✧ Topmäk-topmäk gäkkät täyat ŋonitä gäk ba nanakayetä äbotkentä äbekiye oraniyeken tärek-täreki nämo, api pat yäpmäŋ kwek. Täŋjirän

nähä gäka ba äbekaye oraᅇkaye kämi-kämi ahānayāᅇ tāᅇkaᅇ unitāᅇo Anutu api iret yäk.

8 ✧ Apiᅇo Kenan komeken itan ᅇowä äbani ude itan upāᅇkaᅇ kome ᅇo gäk ba äbekaye oraᅇkaye kämi-kämi ahānayāᅇ tākāᅇ unitä mäheᅇi tärek-täreki nämo täneᅇta api taniᅇ kirewet. Täᅇpāᅇ äbotkaye unitāᅇo Anutu api iret yäk.

9 Ude iwetpāᅇ Anututä Abraham ᅇode iwetgān tāᅇkuk; Gähäwä topmäk-topmäk gäkkät täyat unitāᅇo käderi iwat yāpmāᅇ kaᅇ kuᅇat. Täᅇiri äbekaye oraᅇkaye kämi ahānayāᅇ tākāᅇ u udegān kaᅇ iwat tāᅇput.

10-13 ✧ Topmäk-topmäkna tāᅇo kudān ᅇode; Nanak ämani ahāᅇpāᅇ keᅇma 8 ude täreᅇirān gupi moräk madāᅇ yämik täneᅇ. Nanak ämani kuduᅇtagān apiᅇotä kämi ahānayāᅇ tāᅇo uwä udegān kaᅇ tāk tāᅇput. Inä ude tānayāᅇ tāᅇo uwä näkä gäkkät topmäk-topmäk unitāᅇo kudān ude api irek. Täᅇpākaᅇ nanakayetagān nämo yäyat. Gäᅇᅇo piä ämakaye tāᅇo nanak ba kome kubāken nanik monēpāᅇ suwawani unitāᅇo nanakiye udegān gupi moräk madāᅇ yäᅇineᅇ. Täᅇkaᅇ topmäk-topmäk näkä inkät täyat uwä tärek-täreki nämo api it yāpmāᅇ ärowek.

14 Täᅇpākaᅇ äma kubä gupi moräk nämo madäweko uwä äma uwä äboriken nanik iwat kirewäkaᅇ inigān api kuᅇarek, äma uwä näᅇᅇo topmäk-topmäk yāpmāᅇ däᅇᅇewayāᅇ tāko unita.

15 Ude yāᅇpāᅇ Anututä Abraham äneᅇi kubä ᅇode iwetgān tāᅇkuk; Webeka Saraita gäwera; U

✧ 17:8: Apos 7:5 ✧ 17:10-13: Apos 7:8; Rom 4:11

wäpi Sarai yäj nämo api iweren. Nämo, Sara yäj kañ iwet.

¹⁶ Bureni-inik, näkä iron täñ iminjira Saratä koki itpäñ nanak kubä api bäyañ gamek. Saraken nanik äma äbori äbori api ahäneñ. Ba uken nanikgän ätu uwä äbot täño intäjukun äma api ahäj yäpmäj kunen.

¹⁷ Anututä ude iweränä Abraham kome terak injami yäpän äpmonpöpäñ patkañ äräpi nadänpäñ ñode nadäñkuk; Wära! Äma kubä obañ 100 tärewani näk udewanitä nanak kubä täga pewän ahäwek? Ba webena Sara obañ 90 tärewänkañ nanak kubä täga bäyawek? Nämoinik!

¹⁸ Ude nadänpäñ Anutu iwetkuk; Nanakna Ismael bian bäyañkuro unitä gäkño iron terak täga itnañi nämo?

¹⁹ Yäwänä Anututä iwetkuk; Ude upänkañ webeka Saratä nanak kubä bäyañ gamänkañ wäpi Aisak yäj kañ iwet. Ahänpäñ tagawänkañ ukät topmäk-topmäkna api täñpet. Täñpäñ äboriyekät udegän, topmäk-topmäk uwä tärek-täreki nämo api it yäpmäj kwet.

²⁰ Täñ Ismaelta yäno u nadäñ gaminpäñ iron täñ iminpewa äboriye mäyap api ahäj imineñ. Täñpäñ nanakiye 12tä wäpi binam ikek itkañ yabäj yawat piä api täneñ. Täñkañ näkä täñkentäj iminjira nanaki ahäj yäpmäj kuñtäko äbot tañi kubä api täñpek.

²¹ Upänkañ Ismael ukät topmäk-topmäkna nämo api täñpet. Nanaka Aisak ukät uyaku api täñpet. Täñkañ nanak uwä Saratä obañ kubä gunonita api bäyañ gamek yäk.

²² Eruk, Anutu Abrahamkät man yäntärenpäñ Abraham tenpeñ äronkuk.

²³ Tenpeñ äronkuko kepma ugän Abrahamtä Anutu täño man buramiñpäñ nanaki Ismael gupi moräk madäñ imiñkuk. Nanaki Ismaelkät piä ämaniye inikät irani ba kubäken nanik suwawani u ämani kudup gupi moräk madäñ yämiñkuk.

²⁴ Täñpäkañ Abraham ini uwä obañ 99 tärewänkañ gupi moräk madäñ imiñkuñ.

²⁵ Täñ nanaki Ismael uwä obañ 13 tärenjirän nanitä gupi moräk madäñ imiñkuk.

²⁶ Bureni, kepma ugän, Abrahamkät nanaki Ismael gupi moräk madäñ yämiñkuñ.

²⁷ Täñkañ Abraham täño piä ämaniye, ini ugän bäyawani ba kome kubäken nanik monenpäñ suwawani u imaka, kuduptagän gupi moräk madäñ yämiñkuñ.

18

Anututä Abraham ahäj imiñkuk

¹ Kadäni uken Abrahamtä päya, äma kubä wäpi Mamre unitä piwani u dubiniken it täñkukonik. Täñpäñ kadäni kubä, kepma bämopiken Abraham yottaba yäman mañit irirän Yawetä ahäj imiñkuk.

² ✧ Abraham mañit ittängän ijiwän kwäpäñ yabäñkuk; Äma yarakubä inamiken käronj wädäñ irirä. Yabäñpäñ dubiniken bäräñeñ kuñkañ orañ yämikta gwäjiñ äpmonpäñ yäwetkuk;

³ Ärowaninaye, in näka täga nadäñ namiñpäñä piä ämajin näk, nämo närepmitneñ yäk.

4 Näkä yänpewa ume yäpmäj äbäpäñ kuronjin ärutkañ päya ŋo äyuñken itpäñ-nadäk täkot.

5 Täñirä ketem ätu tama nañ täpäneñkañ kuna yänpäñä kukot yäk. Näkä yotken äbäño unita nadäj namiñirä ude täñkentäj tama! Yäwänä iwetkuñ; Täga, yäyan ude täyi yäk.

6 Täga yäj iweräkañ Abrahamtä yot gänañ äro webeni Sara iwetkuk; Eruk, plaua ätu bumik gwetkañ awähutpäñ käräga säkgämän ätu bäräneñ ijij yämisi yäk.

7 Iwetpäñä Abraham bäräneñ päñku bulimakau nanaki säkgämän kubä yäpmäj päñku piä ämani kubäta imänkañ bäränek madänpäj ijijkuk.

8 Täñirän bulimakau nonoñ umeni ba gakñikät bulimakau madänpäj ijiko u penta yäpmäj päbä yämiñkuk. Yämän nañ irirä iniwä päya äyuñken käroñ wädäj itkuk.

9 Käroñ wädäñirän iwet yabäñkuñ; Webeka Sara de? Yäwäwä yäwetkuk; Yot gänañ itak yäk.

10 ✧ Yäñirän Yawetä iwetkuk; Apiño kadäni itkamäj ŋodeken obañ kubä gunonita näk äneñi api äbet. Äneñi äbäñira Saratä nanak kubä api bäyawek yäk. Täñpäkañ Sara äma itkuño u mädeniken yot yämaken itkañ man yäñkuño u nadäñkuk.

11 Abraham kenta Sara uwä tägawaniinik täñkumän. Täñpäñ Saratä nanak bäyanañi nämö täñkuk.

12 ✧ Unita Saratä ŋode nadänpäj mägayäñkuk; Näk gupna tepmom ikek. Äpna u imaka,

tägawanigän unita bok patpäñ jide täñpäñ gäripi nadäwet?

13 Sara ude nadäñirän Yawetä Abraham ñode iwet yabänkuk; Sara imata näk webe pähap täyat ñopäñ nanak täga nämö bāyawet yāñ nadänkañ mägayätak?

14 ✧ Yawetä imaka u ba u kubä täñpayänä täga nämö täñpäñ wanen. Nämoinik! Obañ kubä gunon-ita, kadäni gāweraro udeken äneñi äbänjira Sara nanak api bāyawek.

15 Yawetä ude yänirän Sara umuntañpäñ äwo yänpäñ yänkuk; Näk nämö mägayät yäk. Yāwänä iwetkuk; Mägayänopäñ jop yāyan yäk.

Abrahamtä Sodom yotpärareta Anutuken konäm butewaki täñkuk

16 Äma yaräkubä Abrahamkät itkuño u aku-man kuna yänkañ Sodom yotpärare etä päpmo kañkuñ. Täñirä Abrahamtä kädēt miñin yepmanpa kut yänkañ bok kuñkuñ.

17 Kuñkañ Yawe nadäk-nadäki-ken ñode nadänkuk; Jide täkta nadätat uwä Abrahamta kábop nämö peñ imet.

18 Nadän iminira Abraham täño oraniyetä bureni-inik äbot tañi ba kehäromi nitek api täneñ. U wäpi terak täñkentän yäminpewa ämawebe kuduptagän uken-uken nanik iron pähap api ahän yämineñ.

19 Abrahamtä nanakiye ba oraniye äbekiye näkño kädēt yäwoñärenpewän näkño man buraminpäñ kuñat-kuñat siwoñi iwatpäñ täneñta unita näk Abraham näkñata yäpmän daniñkut.

Ude täñirä näk Yawetä imaka Abrahamta biñam yänkehärom tañpäñ iwetkuro unitäño bureni näk täga api pewa ahäj imineñ yäk.

20-21 Ude nadäñpäñ Yawetä Abraham iwetkuk; Sodom Gomora yotpärareken nanik täño irit kuñatkuñari wakiinik täñpewä jukunaken yänkuruk-kuruk bumta ahätak unita yabäñpäñ-nadäktä kwa yäk. Yänkuruk-kuruk nadätat uwä bureni ba jop käwep yäk.

22 Täñpäñ äma yarä u Abraham tenpeñ Sodom käda kuñkumänopäñ Abraham Yawekät itkumän.

23-24 Ittäñgän Abrahamtä Yawe inamiken kuñpäñ butewaki man ñode iwetkuk; Bureni? Gäk äma waki ba äma siwoñi bok api däpmäñ paoren? Ñode täga nämo täñpen? Ämawebe siwoñi kuñarani 50 ude itneño uwä yotpärare kudup täñpi wanentawä. Äma siwoñi kuñarani 50 unita yäñpäñ päke u täga nämo yabäñ korewen?

25 Ämawebe siwoñi bok waki täñpani bok däpayäñ täno uwä imaka tänañi nämopäñ täñpen. Gäkño mebärika nadätat. Gäkä äma waki täñpani ba äma siwoñi kuñarani yäpmäñ daniñpäñ kudän siwoñi täk täyan unita äma täga ba waki bok u däpnañi nämo yäk.

26 Yäwänä Yawetä iwetkuk; Sodom ämawebe siwoñi kuñarani 50 ude yabäñpäñä unita yäñpäñ ämawebe kudup api yepmañpet yäk.

27-28 Yäwänä Abrahamtä iwetkuk; O Ekäni, gäk ärowani. Näk äma äpani upäñkañ näk nämo mäyäk tañkañ äneñi gäwetat. Näk 50ta yäropäñ siwoñi äma 45 ude itneñowä gäk täga yepmañpen?

Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ämawebe siwoŋi 45 ude yabänpäŋä yotpärare u nämo yäpa waneŋ.

²⁹ Ude yäwänä Abrahamtä äneŋi iwetgän täŋkuk; Ämawebe 40gän ude yabänpäŋ däpen ba? Yäwänä iwetkuk; Eruk ämawebe 40 unita yänpäŋ kudup yabä kätäwet yäk.

³⁰ Iweränä Abrahamtä yäŋkuk; O Ekäni äneŋi gäwetat unita nämo nebewen! Ämawebe siwoŋi kuŋarani 30gän ude iräwä jide api täŋpen? Api däpen ba nämo api däpen? Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ämawebe siwoŋi kuŋarani 30 unita yänpäŋ nämo api däpet yäk.

³¹ Yäwänä äneŋi Abrahamtä iwetgän täŋkuk; O Ekäni, näk nämo mäyäk taŋkaŋ äneŋi gäwetat. Ämawebe siwoŋi 20gän itneŋo uwä däpen ba nämo däpen? Yäwänä Ekänitä iwetkuk; Ämawebe 20 ude itneŋo unita yänpäŋ kudup yepmaŋpet yäk.

³² Ude yäwänä Abrahamtä yäŋkuk; O Ekäni, nämo nebewen! Kubäkät yäwayäŋ; E, ämawebe 10gän iräwä jide täŋpen? Yäwänä Ekänitä yäŋkuk; Ämawebe siwoŋi kuŋarani 10 ude iräwä yotpärare u nanik kuduptagän api yabäŋ korewet yäk.

³³ Eruk Yawetä Abrahamkät ude yäwän tärewän kuŋirän Abraham äneŋi äyänutpäŋ yotken kuŋkuk.

19

Sodom naniktä wakiwaki täk täŋkuŋo unitäŋo manbiŋam

¹ Eruk bipäda ugän Lottä Sodom yotpärare täŋo kädet moräkiken irirän aŋero yarä ukeŋo ahäŋ imiŋkumän. Ahäŋ imiŋirän yabänpäŋ päŋku iŋami

yäpän äpmonpöpän yäniņ oretkuk. Yäniņ oretpän yänkuk;

² Ärowaninayat, näkä yotken äbäņirän täņkentän tama! Näk kuroņjek ärutpän bipani ŋo itpän pätna yänewänkaņ kaņ kun yäk. Ude yäwänä iwetkumän; Nämo, yotpärare täņo käbeyä bägupken jop pätdayän yäk.

³ Jop uken pätdayän yäwänä man kehäromigän yänṭäyon Lottä yotken kuņkuņ. Kuņpän yot gänaņ äro irirän Lottä käräga yiskät nämo awähurani u ba ketem tägatäga ätukät ijin yämän naņkuņ.

⁴ Naņkaņ döpmon pätnayän täņirä Sodom nanik äma ekäni gubaņi päke u kudup Lot täņo yot u it äyänutkuņ.

⁵ ☆ It äyänutpän Lot gera täņpän iwetkuņ; Äma yarä gäkken äbämäno ukeņo de itkamän? Äma yarä u yän-yäkņat yäpmän ninken äbi yäk. Yarä u yäpmän ninken äbikaņ yäjitna yän nadäkamän yäk.

⁶ Ude yäwäwä man yäna yänkaņ Lot yäman äpmonpän yäma ukät yäwatku.

⁷ Yäma ukät yäwatpän yäwetku; O notnaye, waki-waki tänayän nadäkaņ u nämo täneņ yäk.

⁸ Nämo, näk äpetnayat gubaņi yarä ŋo ämakät nämo pärani unita yarä u yäpmän äbä tamakaņ ukät jide tänayän nadäkaņ uwä täkot yäk. Täņ äma yarä ban naniktä näkken äbumäno uwä näkä watäni it yämitat unita waki täņ yämineņo!

⁹ Ude yäwänä iwetkuņ; Keweņ nimi! Gäk kome mähem nämo unita kädet udewanita gäkä man täga nämo niweren yäk. Nadätan? Yarä unita

täj yäminayäj täkamäj uwä irepmitpäñ gäka waki-inikinik api täñ gamine! yäk. Ude yäñpäñ Lot pimiñ iwat-pewä kwänpäñ yäma däpmäj eränayäj täñkuñ.

¹⁰ Täñirä äma yarä yot gänañ itkumäno u bäräñeñ päbä yäma dätpäñ Lot kerigän iñitkañ wädän yäpmäj yot gänañ ärowänkañ yäma ukätkumän.

¹¹ ✧ Täñpäñ äma yarä unitä täñpewän äma yäman itkuño uwä dapuri bipmäj utkuñ, äma ekäni bok, gubañi bok. Dapuri bipmäj uräpäñ yämata puñ iñiñkuñ.

Lotkät äboriye Sodom yotpärare peñpeñ kuñkuñ

¹² Eruk äma yarä unitä Lot iwetkumän; Gäk nanakaye äpetkaye yepmañkaye ba nägät moräkaye ätu yotpärare ñoken iräwä kuduptagän yäwetpäñ yämagurikañ yotpärare ño peñpeñ kut yäk.

¹³ Nek yotpärare ño däpmäj moredayäj nadäkamäk. Yotpärare ñonitäño waki mebäri mebäritä yäñkuruk-kuruk pähap ude Yawe jukuniken äpmonkuko unita peñ niwet-pewän yotpärare ño däpmäj morekta äbumäk yäk.

¹⁴ Lottä man iwetkumäno u nadäñpäñ päñku yepmaniyat, äperiyatta iwoyäwani u yäwetkuk; Oi, bäräñeñ! Yawetä kome ño däpmäj morewayäj täyak yäk. Yäweränkañ Lot jop yäñnikñatak yäj nadäñkañ mani nämo buramiñkumän.

¹⁵ Eruk yäñewänä tamimañ bipani añero yarä ukeñonitä Lot peñ iwetkumän; Bäräñeñ bäräñeñ! yäk. Webeka ba äpetkayat ño yäj-yäkñat yäpmäj ku yäk. Ude täñpayäj täno uyaku inä yotpärare ñokät bok nämo paotnayäj yäk.

16-17 ☆ Tänpäkaŋ Lot kwikinik kwikinik tänjirän Yawetä butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ aŋero ukeŋo yäwet-pewän nädamiŋi-nani kerigän yepmäŋitpäŋ yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ yotpärare gägäniken kuŋpäŋ aŋero kubätä yäwetkuk; Bäräŋekinik kukot! Äyänutpäŋ ijik ba awaŋ uken itpäŋ-nadäk nämo täneŋ. Bäräŋeŋ kumaŋ pom uduken kaŋ kut. Uyaku nämo api kumneŋ yäk.

18 Ude iweränä Lottä yäŋkuk; Ärowanina, ude nämo! yäk. Ude täga nämo täŋpet.

19 Gäk iron taŋi täŋpäŋ oraŋ namiŋirän nämo kumaropäŋkaŋ pom udu baninik itkaŋ unita waki ahäwayäŋ täyak unita pom uken nämo ahäŋkaŋ bämopiken paoret yäk.

20 Yotpärare täpuri udu ka! U täpuri, ei yäŋ? U uyaku tuän bumik yäk. Uken nepmaŋpi yäpmäŋ kwayäŋ täro uyaku nämo paoret yäk.

21-22 Ude yäwänä iwetkuk; Eruk yäyan unita täga nadätat yäk. Yotpärare gäkä yäyan u nämo däpayäŋ upäŋkaŋ bäräŋeŋ metäŋpeŋ kut yäk. Yotpärare uken ahäwikaŋ uyaku kome ŋo täga täŋpa wanayäŋ yäk.

(Yotpärare u Lottä täpuri yäŋ yäŋkuko unita wäpi Soa yäŋ yäk täkaŋ. Soa u nininken man terak täpuri.)

23 Kuŋtäyon edap dapuri äbäŋirän Lot yotpärare täpuri Soa uken ahäŋkuk.

24-25 ☆ Ahäŋirän Yawetä tänpewän iwän kädäkut mebet ikek Sodom Gomora yotpärare terak äpuk. Iwän kädäkut mebet ikek äpuko u Sodom Gomora

---

☆ 19:16-17: 2Pi 2:7 ☆ 19:24-25: Mat 10:15, 11:23-24; Luk 10:12, 17:29; 2Pi 2:6; Jud 7

nanik ba awañ pähap uken nanik ämawebe ba ketem imaka imaka u kudup ijin moreñkuk.

26 ✧ Täñirän Lot webeni kuñtängän äneji äyänutpäñ Sodom yotpärare kañpäñä bewe äworeñkuk.

27-28 Täñpäkañ patkuko kome yäñe-yäñeta Abraham akumañ kumañ päñku kome bian Anutu inamiken itkukken uken ahänjuk. Päñku ahänpäñ kañjuk; Sodom Gomora ba kome awañ pähap uwä gupe kädäp mebet ikek bumik akuñirän.

29 Yawetä Sodom Gomora awañ pähap Lottä iraniken u nanik kudup däpmäñ moreñkuko upäñkañ Abrahamta nadänpäñ Lot uken nanik imagut yäpmäñ kuñjuk.

Lot kenta äperiyat täño manbijam

30 Täñpäñ Lot u Soa yotpärare täpuri uken itta umuntañpäñ äperiyat yäwän yäpmäñ pomken kuñkañ mobä käwut kubäken it täñkuñonik.

31-32 Eruk kadäni kubäken Lot äperi mokitä wenäni iwetkuk; E, nek täño nannek tägawani täyak yäk. Täñirän ämawebe komeni komenitä täk täkañ ude äma nek yäpmänpäñ nektä nanak bäyakta nämoinik itkañ unita wain mujipi täño ume täkätpäñ nanta imida nañpäñ tängun tawänpäñ ukät patkañ nanak kok ikek kañ itda. Ude täñitda nan täño nägät moräk api it yäpmäñ ärowek yäk.

33 Eruk bipani ugän wain ume imän nañpäñ tängun takinik täñpäñ nämö nadäñirän äperi moki nanikätkat patkumän.

34 Täñpäñ äneji patkuño yäñewänkañ mokitä wenäni iwetkuk. Näkkät uku kwep bipani

päramäko u yäk. Unita apiño äneni wain ume imida nanjirän gäkkät bipani kañ parun yäk. Ude täñpäñ uyaku nek bok nannektä nanak kañ nimän yäk.

³⁵ Eruk bipani ugän nanita wain ume imän nanpäñ täñguñ takinik täñpäñ nämo nadäñjirän äperi wenänikät patkumän.

³⁶ Täñpäñ Lot äperiyat nanikät ude täñpäñ nanak kok itkumän.

³⁷ Ittängän mokitä nanak ämani bäyañpäñ wäpi Moap yäñ iwetkuk. Apiño Moap äbot itkañ uwä Moap, Lot äperi mokitä bäyañkuko u täño orani pähap.

³⁸ Täñpäkañ wenänitä udegän nanak ämani bäyañpäñ wäpi Benami yäñ iwetkuk. Apiño Amon äbot itkañ uwä Benami, Lot äperi wenänitä bäyañkuko u täño orani pähap.

20

Abraham kenta Abimelek täño manbijam

¹ Abrahamtä Mamre kome peñpeñ kome tañi kubä wäpi Negev uken kuñkuk. Negev kome u Kades Su kome bämopiken uken. Täñpäñ Abrahamtä yotpärare kubä wäpi Gera uken itkuk.

² ✧ Itkañ webeni Sarata u wanotna yäñ yäñkuk. Bijam u nadäñpäñ Gera yotpärare täño intäjukun äma Abimelektä yäñpewän Sara yäñikñat yäpmäñ päñku imä webenita yäpuk.

³ Täñpäkañ bipani kubäken Anututä Abimelek däpmonken ahän imiñpäñ iwetkuk; Gäk webe ño äpi nikekpäñ gäkñata yäpuno unita kumbayäñ yäk.

✧ 20:2: Stt 12:13, 26:7

⁴ Ude iweränä Abimelektä iwetkuk; Näk Sarakät bok nämo päramäk. Ekänina, näk äma siwoŋi! Unita näkkät äbotnayekät nämo nidäpen yäk.

⁵ Abrahamtä ini-tägän wanotna yäj yäjirän webeni Saratä Abrahamta udegän wanotna yäj yäjuk yäk. Näk bänep siwoŋina terak täŋkuro unita näkken waki kubä nämo pätak yäk.

⁶ Yäweränä Yawetä iwetkuk; Bänep siwoŋi terak täŋkuno u bureni nadätat. Unita webe u inirenta бага peŋ gamiŋpäŋ täŋkentäŋ gamiŋira waki kubä nämo täŋkun yäk.

⁷ Eruk, gäk webe u äpiken iniŋkire. Abraham uwä profet kubä unita gäka yäjpäŋ näkken yäjapiŋirän gäk nämo api kumben. Täŋ webeni nämo imayäj täno uwä gäk ba äbotkaye bureni-inik api kumäj moreneŋ.

⁸ Eruk patkuŋo kome api yäjepirän Abimelek akuŋpäŋ piä ämaniye änok yepmaŋpäŋ man döpmonken nadäŋkuko u yäwerirän umun pähap nadäŋkuŋ.

⁹ Ude täŋkaŋ Abimelektä Abraham yäjpewän äbänkaŋ ŋode iwet yabäŋkuk; Gäk jide täŋ nimiŋkun? Näk waki kubä jide täŋ gamiŋkutta kowata komi näk ba äbotnaye terak peŋ nimiŋkun? Ude uwä nämo tänaŋipäŋ täŋkun yäk.

¹⁰ Gäk jide nadäŋpäŋ ude uwä täŋkun?

¹¹ Ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Kome ŋo naniktä Anutu nämoinik oraŋ imik täkaŋ unita webena yäj yäwawä api nutneŋ yäj nadäŋpäŋ ude täŋkut yäk.

¹² Etäj, u bureni wanotna yäk. U nannek kubägän upäŋkaŋ meŋnek inigän inigän. Upäŋkaŋ webenata yäput yäk.

13 Tänpäkan Anututä näwet-pewän nana täno yotpärare penpäñ kome kudupiken äba yänpän Sara iwetkut; Kome uken ba uken kuñpäñä nadän namikinik tänpänä no wanotna yän kan yäwet tä yän iwetkut.

14 Ude iwerirän Abimelektä sipsip, bulimakau ba piä ämawebe yäpmänpän Abrahamta biñam iniñ kireñkuk. Tänpän webeni Sara bok iniñ kireñkuk.

15 Iniñ kirenpän Abraham iwetkuk; Nadätan! Injamkaken komena pat kuyak no gäk uken ba uken ira yänpänä täga api iren yäk.

16 Ude yänpänä Sara node iwetkuk; Äbotkayetä nadän gamiñirä mäyäk nadäweno ujeta ba gabänpän gäk webe siwoñi yän nadän gamineñta wanotka Abrahamta siliwa moneñ 1,000 ude imitat yäk.

17-18 Tänpäkan Abimelektä Sara webenita yäpuko kadäni uken Anututä Sarata yänpän Abimelek webeni ba piä webeniye nanak nämo bäyakta kädet tänpipiñ yämiñkuk. Äruñ itneñta nadän yämiñkuko uwä Abrahamtä Sara äneñi yäpmänpän Anutuken yänapiñirän nanak bäyakta kädet äneñi pen yämiñkuk.

21

Aisak ahäñkuk

1-2 ✧ Kadäni uken Yawetä ini bian yänkehäromtak man yänkuko uterakgän Sarata iron täñ imiñirän nanak itpäñ Abraham tägawani täñirän nanak bäyañ imiñkuk. Anututä kadäni uken api bäyawen

---

✧ 21:1-2: Hib 11:11

yäj bian yäjkehärom taŋkuko kadäni ukengän bäyaŋkuk.

³Täjpäkaŋ nanak Saratä bäyaŋ imiŋkuko u Abrahamtä wäpi Aisak iwetkuk.

⁴✧ Aisak ahäjpäŋ kepma 8 täreŋirän Abraham u Anututä man iwetkuko u iwatpäŋ Aisak u gupi moräk madäj imiŋkuk.

⁵Täjpäkaŋ Abraham obaŋ 100 täreŋirän nanaki Aisak u ahäjnkuk.

⁶Ahäjirän Saratä ŋode yäjnkuk; Anututä kädet täwit namiŋkuko unita bumta oretat yäk. Kubätä nadäjpäŋä bok api oretde.

⁷Ude yäjpäŋ yäkgän ŋode täŋkuk; Netätä Abraham Saratä nanak kubäta nonoŋ api imek yäj iw-erän? Täga nämo, upäŋkaŋ Abraham tägawaniinik täŋirän nanak kubä bäyaŋ imitat yäk.

Abrahamtä Ismael iwat kireŋkuk

⁸Eruk, nanak u tägaŋpäŋ nonoŋ peŋkuko kepma uken Abrahamtä äŋnak-äŋnak pähap täŋkuk.

⁹⁻¹⁰✧ Täjpäkaŋ kadäni kubäken nanak Isip webe Hagatä Abrahamta bäyaŋ imiŋkuko u Aisakkät täŋoret täŋ irirän Saratä yabäjpäŋ Abraham iwetkuk; Gäk piä webe ukät nanaki bok yawat kire! yäk. Piä webe u täŋo nanakikät nanakna Aisak, yarä unitä gäkŋo tuŋum bok nämoinik api koredeŋ yäk. Nanakna Aisak unitägän gäkŋo tuŋum api korewek yäk.

¹¹Saratä ude yäjirän Abraham jägämi nadäjnkuk, Ismael imaka, u unitäŋo nanakigän unita.

✧ **21:4:** Stt 17:12; Apos 7:8   ✧ **21:9-10:** Gal 4:29-30

12 ☆ Jägämi nadäñirän Anututä Abraham ñode iwetkuk; Nanaka ba piä webeka unita nadäwätäk nämo täñpen yäk. Saratä man gäwerako u burami yäk. U imata? Aisak täño nanakiye-tägän wäpka biñam u terak api pat yäpmäj äroweko unita yäk.

13 Upäjkañ näkä täñpewa piä webeka täño nanaki uterak äma äbot pähap kubä api ahäneñ. Ismael u gäkño nanakgän unita api nadäj imet yäk.

14 Eruk patkuko yäñeñirän Abraham akumañ ketemkät ume ehät täñtuñum täñpäñ Haga täño piriken peñkañ nanaki iniñ kireñpäñ yäwet-pewän kuñkumän. Kuñtäñgän Beseba kome äma nämo iraniken uken täñguñguñ täñtäñ kuñatkumän.

15-16 Kuñattäkon umetä paorirän nanaki päya äyuñken tewän irirän nanaki kañirän kumäkta bitnäñpäñ inigän ban bumik päñku itkuk. Päñku itkañ butewaki nadäñpäñ konäm kotkuk.

17 Täñpäkañ nanaki imaka, konäm korirän Anutu nadäjku. Nadäñirän Anutu täño añero kunum gänañ itkañ Hagata gera ñode yäjku; Jide ahäj gamänpäj kotan? Umuntäweno! Anututä nanaka pat itkañ kotak u nadätak yäk.

18 Akumañ päñku nanaka yäpmäj akuñpäñ iniñ bitnä. Nadätan? Näkä täñpewa nanak uterak äbot pähap api ahäneñ yäk.

19 Täñpäñ Anututä nadäj imänpäj dapun ijinpewän kwäpäñ ume dapuri kubä kañku. Ude kañpäñ päñku ume ehät piwän tokñewänkañ yäpmäj päñku nanaki towiñku.

20 Täñpäkañ Anututä nanak u watäni irirän tägañku. Kome jopi uken it yäpmäj kuñpäñ tom

däpmäkta mebäri kudup nadänjuk.

²¹ Täñkañ kome jopi wäpi Paran u irirän miñitä Isip webe kubä yäpmänpäñ imiñjuk.

Abraham kenta Abimelek bänep kubägän täñkumän

²² ✧ Kadäni uken Abimelek ba komi ämaniye täño watä äma wäpi Fikol ukät päñku Abraham iwetkumän; Imaka u ba u tāk täyan uwä Anututä täñkentän gamiñirän tāk täyan yäk.

²³ Unita näk ba nanaknaye ba nanaknaye täño nanakiye jop kubä nämo yän-yäkñarenta apiño kome ñokengän Anutu wäpi yänpäñ yänkehäromtañ nimi yäk. Gäk kome mähe mi nämo itan unita näkä iron täñ gamik täyat udegän gäkä näka ba ämawebe ño nanikta iron täñ nimik täyi yäk.

²⁴ Ude iweränä Abrahamtä ñode iwetkuk; Näwetan ude yänkehärom täyat yäk.

²⁵ Ude yänpäñ Abrahamtä Abimelek ñode yänhäñpäñ iwetkuk; Nadätan? Gäkño piä ämakayetä ume nakta awañ äneñpani kubä niyomägatkuñ yäk.

²⁶ Iweränä Abimelektä iwetkuk; Äma netä ude täñ gamiñkuño u näk nämo nadätat yäk. Bian man täpuri kubä nämo näweriri nadänkuropän apiñogän yänjiri nadätat yäk.

²⁷ Ude iweränkañ Abrahamtä sipsip ba bulimakau mäyap Abimelekta buñät imänpäñ bänep kubägän täñkumän.

²⁸ Täñpäñ Abrahamtä sipsip nanaki, webeni 7 ude yäpmän daniñpäñ inigän yepmañjuk.

29 Yepmanjirän Abimelektä yabänpän yäjkuk; Ima mebärita sipsip webeni 7 ɲo yäpmän danitan?

30 Yänjirän iwetkuk; Näkä ume awaɲ äneɲkuro näkɲaken yäɲ nadänpän sipsip webeni 7 gamitat ɲo yäpmänkaɲ bureni yäɲ nadäwen yäk.

31 Tänpäkaɲ Abraham kenta Abimelek kome uken bänep kubägän täɲkumäno unita kome u wäpi Beseba yäɲ iwetkuɲ.

32 Eruk bänep kubägän tänpän itkaɲ Abimelekkät komi ämaniye täɲo watä äma Fikol ukät Filistia komeken äneɲi kuɲkumän.

33 Kuɲjirän Abrahamtä päya kubä Beseba komeken piɲkuk. Tänpän ukengän Ekäni Yawe Tärektäreki Nämö u iniɲ oretkuk.

34 Ude tänpän Abrahamtä Filistia kome uken kadäni käroni itkuk.

22

Abrahamken tänyabäk ahäjkuk

1 ✧ It yäpmän kuɲtängän Anututä Abraham iwet yabäɲkuk; Abraham! Yäwänä yäjkuk; Ei! Näk ɲo yäk.

2 ✧ Yäwänä iwetkuk; Gäk nanaka kubägän, gäripi nadänpän oraɲ imik täyan u imagut yäpmän Moria komeken ku. Kuɲpän pom kubä gäwoɲärewapän uken Aisak utpän ärawata kaɲ ijin nam yäk.

3 Eruk patkuko kome ket nämö yäneɲjirän Abrahamtä akuɲpän doɲkini kädet kukta ket utkuk. Tänpänä Aisakkät piä ämani yarä yämagurän yäpmän kuɲkuɲ. Ärawa ijikta kädäp

duŋpäŋ däkänkuko u imaka yäpmanpäŋ Anututä kome iwetkukken ukäda kuŋkuŋ.

⁴ Kuŋtäko kepma yaräkubä täreŋirän kome yänkuko bankentä kuŋkuk.

⁵ U kuŋpäŋ piä ämaniyat yäwetkuk; Ek ŋo doŋki watäni irirän Aisakkät nek udu päŋku Anutu inin oretkaŋ ämdayäŋ yäk.

⁶ Ude yänpäŋ Abrahamtä kädäp Aisakta imän yäpänkaŋ kädäp moräkkät mujuk imaka bok yäpmankaŋ kuŋkumän.

⁷ Kuŋtänğan Aisaktä nan yän iweränä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, ima? Ude yäwänä Aisaktä iwetkuk; Nan, kädäp moräk ba kädäp yäpmankamäk ŋo. Täŋkaŋ ärawa täkta tom de?

⁸ Yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, Anututä ini-tägan tom ärawa täkta biŋam pewän ahäwayäŋ yäk. Ude iweränkaŋ kuŋkumän.

⁹ ✧ Kuŋtänğan Abraham Anututä kome yänkukken ahänpäŋ mobä bukä kubä täŋpäŋ kädäp uterak peŋkuk. Kädäp peŋpäŋä Aisak injipäŋ pädä täŋkaŋ kädäp-bukä mobä bukä terak peŋkuko u terak punin teŋkuk.

¹⁰⁻¹¹ Punin teŋpäŋ mujuk yäpman akunpäŋ nanaki urayäŋ täŋirän Yawe täŋo aŋero kunum gänaŋ itkaŋ gera yänpäŋ iwetkuk; Abraham! Abraham! yän yänirän Abrahamtä yänkuk; Ei, näk ŋo yäk. ¹² Yäwänä aŋerotä iwetkuk; Nanaka ŋo u ba u täŋ imeno! Gäk nanaka kubäganinik näka namikta nämo iyap taŋiri gabänpäŋ gäk Anutu u umuri yän nadänpäŋ oraŋ naminpäŋ kuŋat täyan yän nadätat yäk.

✧ 22:9: Jem 2:21

13 Ude iwerirän Abrahamtä dapun ijiwän kwäpäñ kañkuk; Sipsip ämani kubä yen obättä joñaniğän wabiwänkañ irirän kañkuk. Irirän kañpäñ päñku sipsip u yäpmäñpäñ nanaki komenita Anututa ärawa täñ ima yäñpäñ ijin imiñkuk.

14 Täñpäkañ Abrahamtä kome u wäpi Yawetä Api Täñkentäñ Namek yäñ iwetkuk. Unita apiño Yawe iniken pomi terak api täñkentäñ nimek yäñ pen yäk täkañ.

15-17 ✧ Täñpäkañ Yawe täño añerotä Abrahamta gera äneñi yäñkuk. Yawe näkä ñode yäyat yäk. Gäk nanaka kubägän nämo iyap tano unita täñkentäñ gamiñpewa kunum terak guk mäyapinik itkañ ude, ba gwägu gägäniken mobä jirañ ude orañkayetä api ahäneñ. Täñkañ orañkayetä iwan täño yotpärare inita api koreneñ yäk.

18 ✧ Ba orañkaye terak näkä nadäñ yämiñpewa äma äbot uken-uken nanik kuduptagäntä iron pähap api yäpneñ yäk. U imata, gäk näkño man buramik täyan unita. Man yäyat ño Yawe näkña wäpna terak yäñkehärom täyat yäk.

19 Ude täñpäñ Aisak yanani äneñi päñku piä ämaniyat yämaguränkañ Beseba komeken penta kuñkuñ. Täñpäkañ Abraham kome uken pen it yäpmäñ kuñkuk.

20-23 It yäpmäñ kuñtäyon kadäni kubäken Abraham manbiñam ñode iwetkuñ; Monäka Naho unitäño webeni Milkatä nanaki ñode bäyañ imiñkuk; Usi intäjukun, eruk mäden Busi, Kemuel

---

✧ 22:15-17: Hib 6:13-14; Hib 11:12 ✧ 22:18: Apos 3:25

(u Aram täņo nani), Keset, Haso, Pildas, Jitlap, Betuel yäk. Täņpäkaņ Betueltä Rebeka bäyaņkuk.

²⁴ Täņ Naho täņo webeni kubäwä wäpi Reumatä nanak ätu bäyaņkuko wäpiwä ŋode; Teba, Gaham, Tahas, Maka.

23

Abrahamtä äma kumbani änehta kome suwaņkuk

¹ Täņpäkaņ Sara obaņ 127 tärewänkaņ kumbuk.

² Yotpärare Hebron, Kenan komeken kumbuk. Kumäņirän Abrahamtä päņku konäm butewaki täņ imiņkuk.

³ Abraham konäm kottäņgän eruk akumaņ Hit äboriyetä itkuņken u kuņpäņ yäwetkuk;

⁴ ✧ Näk kome mähem nämo, äma äbanitä in bämopjinken it täyat unita in webena kumbuko u änehta kome kubä näwoņärewäkaņ moneņ tamayäņ yäk.

⁵⁻⁶ Yäwerirän Hit ämatä iwetkuņ; Ärowaninin, juku peņiri gäweritna nadä; Nin Gäka äma ekäni pähap yäņ nadäņ gamik täkamäņ unita nintäņo äma kumbani änehta awaņ äneņpani kubä kawi gärip tawänä upäņ täga gamine yäk. Ninken nanik kubätä iyap tänaņi nämo yäk. Uken ba uken ba webeka kumbuko u täga api äneņpen yäk.

⁷ Yäņirä Abrahamtä Hit äma gwäjiņ äpmon yämiņpäņ yäwetkuk;

⁸⁻⁹ Intä webena komejinken äneņpetta bureni nadäņ namiņpäjä ŋode täņ namikot; Mobä awaņ wäpi Makpela upäņ yäpayäņ nadätat unita kome u mähe mi näka biņam iwerirä naniņ kirewänkaņ

✧ 23:4: Hib 11:9, 13; Apos 7:16

api suwawet yäk. Mobä awaņ uwä mähemi Efron, Soha täņo nanaki u. Awaņ uwä unitäņo kome moräkiken itak yäk. Inamjinken mobä awaņ u gwäki mähemitä yäwänkaņ uterakgän api imet yäk. Ude täņ naminjirä webena bämopjinken api äneņpet yäk.

¹⁰⁻¹¹ Täņpäkaņ Efron ini bok itkaņ yäņirän nadäņkuk. Nadäņpäņ noriye käbeyä täņkuņken äbä itkuņo unitä nadäņirä Abraham iwetkuk; Ärowanina, yäyan ude nämo yäk. Näkä nadätat ude gäwera. Kome ukäda gäka biņam ganiņ kiretat. Mobä awaņ äma kumbani äneka biņam ukät kome u käda bok jop ganiņ kiretat yäk. Notnaye itkaņ ņo kudup inamiken ganiņ kiretat yäk. Gäka biņam täyak unita webeka u kaņ äneņ yäk.

¹²⁻¹³ Iweränkaņ Abrahamtä kome u nanik gwäjiņ äpmon yämikgän täņpäņ ämawebe itkuņo u nadäņirä Efron ņode iwetkuk; Ude nämo, näkä nadätat ude gäwera nadäsi; Kome u jop naminäņi nämo. Kome gwäkita gama yäpmäņiri webenawä api äneņpet yäk.

¹⁴ Iweränä Efrontä yäņkuk;

¹⁵ Ärowanina, kome yäyan unitäņo gwäki siliwa monē 400 peyat yäk. Imata man wari yäde? Webeka yäpmäņ päņku u äneņ yäk.

¹⁶ Iwerirän Abrahamtä täga yäņ nadäņpäņä gwäki Hit ämawebetä nadäņirä yäņkuko ude yäpmäņ daniņpäņ imiņkuk. Kome mähem täņo siliwa monē täņo bäräpini kaņpäņ nadäwani uterak siliwa monē 400 ude yäpmäņ daniņpäņ imiņkuk.

¹⁷⁻¹⁹ Eruk, monē imänpäņ Hit ämawebe käbeyä täņkuņken äbä itkuņo u inamiken Abrahamta biņam kome Makpela, Mamre kome käda yäņkuko u

iniñ kireñkuk. Kome, päya ba awaņ äma kumbani pekta biñam äneñpani u kudup iniñ kireñkuk. Täñpäkañ Abrahamtä mobä awaņ suwañkuk-ken webeni Sara u äneñkuk. Kome uwä Kenan kome bämopiken itkuk.

²⁰ Ude täñkuņo uwä Hit kome mähemtä kome ba awaņ uwä Abrahamta biñam yäñtäreñ imiñpäñ iniñ kireñkuk.

24

Abraham Aisakta webe kubä kañ-ahäñkuk

¹ Abraham kadäni käroņi it yäpmäñ äronjtängän tägawani täñkuk. Imaka imaka täñkuko uwä Yawetä iron täñ imiñirän säkgämän ahäñkuņ.

²⁻⁴ Tägawani tañpäñ kadäni kubäken Abrahamtä piä watä ämani intäjukun täñpani, tuñumi kuduptagänta watä irani u ñode iwetkuk; Ketka gäyeknaken peñpäñ Yawe, kunum täño Anutu ba kome täño Anutu u iñamiken yäñkehäromtak man ñode näwet; Nanakata Kenan webe, kome itkamäñ ñoken nanik kubä nämoinik kañ-ahäñ imet yäñ näwet! Gäk Aisakta webe kañ-ahäñ imayäñ nadäñpäñä näkña komeken kuñkañ näkño äbotken nanik webe kubä kañ yäpmäñ imi.

⁵ Ude yäwänä piä watä ämanitä iwetkuk; Webetä näkkät ño äbäкта gäripi nämo nadäwänä jide kañ täñpet? Nanaka kome ño peñpeñ komekaken käwep api imagut yäpmäñ kwet?

⁶ Yäwänä iwetkuk; Nämo! Nanakna u kome-naken nämoinik imagut yäpmäñ kwen!

⁷ Kunum täño Anutu Yawetä näkña kome kujatna ba nanatä äbot bämopiken nanikpäñ nämagut

yäpmän äbänpäñ man kehäromi ñode näwetkuk; Yerikayeta kome itan ño bureni api yämet yän näwetkuk. Unita nanaknata webe kubä näkña komeken nanikpäñ kañ-ahän imayän täñiri Yawetä añeroni iwerän päñku intäjukun kuñ gamiñpäñ api täñkentän gamek yäk.

⁸ Webe kañ-ahäwayän täno unitä gäkkät äyänutpeñ äbähta gäripi nämo nadäwänä eruk yänkehäromtak man näwetan unita nadäwätäk nämo täñpen. Upänkañ ñode nadä! Nanakna komenaken nämoinik imagut yäpmän kwen!

⁹ Ude yäwän nadänpäñä piä watä ämani uwä keru, mähe mi Abraham gäyekiken penkañ man iwetkuko u täkta yänkehärom täñkuk.

¹⁰⁻¹¹ Ude yänkañ piä watä ämani uwä mähe mi Abraham täño kamel ätu itkuño ukät nanik ¹⁰ yämagutkuk. Täñpäñ mähe mi täño tuñum imaka tägatäga mebäri mebäri kobet täñ yäpmän kuñkuk. Tuñum ude täñpäñ yäpmän kuñtängän Mesopotemia komeken Naho täño yotpärare keräp täñpäñ ume näñpaniken ahänkuk. Ahänpäñ itpäñ kamel yäwerän gukuri imäpmok täñkuñ. U bipäda ahänkuk, webe u nanik täño ume gwetgwet kadäni bumik täñirän.

¹² Täñkañ piä watä äma unitä Anutuken ñode yänapiñkuk; O Yawe, mähemna Abraham täño Anutu, gäk apiño Abrahamta yänpäñ iron täñ imiñpäñ täñkentän namiñiri piä täga täñpa.

¹³ Näka nabä! Näk ume dapuriken ño irira kome ño nanik täño webe gubañi umeta äbäkañ yäk.

¹⁴ Ñode irira webe gubañi kubä äbänpäñ ume gwet nami näñpayän iwerapän ñode näwerän;

Ŋo nanjiri kamelkayeta gwet yäma nanput yäj. Ude yäwayäj täko webe u uwä piä ämaka Aisakta biŋam iwoyäjkun yäj nadäwayäj yäk. Ude näweränä mähemna Abrahamta iron täŋ imitan yäj nadäwayäj yäk.

15 Man ude Anutu nämo iwet moreŋirän uter-akgän Rebekata ume gwetta ume käbot buramiŋ yäpmäj äbuk. Webe uwä Milka nanaki Betuel unitäŋo äperi. Milka uwä Abraham monäni Naho täŋo webeni.

16-17 Täŋpakan Rebeka uwä iŋami dapun säkgämän. Webe gubaŋi, ämakät nämo pärani ba kuŋarani. Webe unitä ume dapuriken äpmo ume gwetkan äneŋi äbärirän piä watä äma unitä dubiniken bäräŋeŋ kuŋpäŋ iwetkuk; Nadäŋ namiŋiri ume käbotken ŋo ätu näŋpa yäk.

18 Ude iweränä Rebekata ume käbot u piriken nanik yäpmäj äpäŋpäŋ iwönärenpäŋ iwetkuk; Ekänina ŋo nan yäk.

19 Nanpikan kamelkayeta udegän gwetpäŋ yämiŋira nanpä koki täŋput yäk.

20 Ude yäŋpäŋ ume käbotken nanik kamelta gäpe gänaŋ bäräŋeŋ piwän äpmonkuŋ. Piwän äpmonpakan äneŋi bäräŋeŋ päŋku ume ätukät gwet yäpmäj äbuk. Ude täŋtäyon kamel 10 u ume nanpä tägaŋkuŋ.

21 Ude täŋ irirän Yawetä nadäŋ imiŋpäŋ piäni täŋo bureni webe ŋo terak pewän ahätak ba nämo yäj u kaŋpäŋ nadakta piä äma unitä webe u ket täŋpäŋ kaŋiwat itkuk.

22 Eruk, kameltä ume nanj morewakan piä äma uwä iŋami epmäget täŋ imiŋpäŋ siworok yarä keru

kukŋi kukŋi peŋ imiŋkuk. Epmäget uwä golpän täŋpani, gwäki taŋipän peŋ imiŋkuk.

²³ Peŋ imiŋpän iwet yabänkuk; E nanka wäpi netä? Täŋkaŋ ninä intä yotken täga pätnayän?

²⁴⁻²⁵ Ude iweränä iwetkuk; Nana wäpi Betuel, Naho kenta Milka täŋo nanaki yäk. Ninkät täga pätnayän. Täŋkaŋ nintä yotken ketem kamelkayeta nakta mäyap itkaŋ ba unitä dāpmon patta bāgup täga itkaŋ yäk.

²⁶⁻²⁷ Yāwänkaŋ piä watä ämatä gwäjiŋ äpmonpän Yawe iniŋ oretpän yänkuk; Māhemna Abraham täŋo Anutu Yawe u wäpi yāpmän akutat yäk. Anutu uwä māhemna Abrahamta nadän imiŋpän bānep iron täŋpän yänkehāromtak man yänkuko unitäŋo bureni nāmo iyap taŋkuko unita iniŋ oretat yäk. Täŋkaŋ näka imaka, nadän namitak. Yawe u kädet siwoŋi nāmagut pābā nepmaŋpän māhemna täŋo nāgät moräktä yotken ahätat yäk.

²⁸ Täŋpākaŋ webe gubaŋi uwä bārāŋeŋ pänku miŋitā yotken ahänpän āmawebe itkuŋo u ume terak imaka ahänkuko u manbiŋam kudup yāwetkuk.

²⁹⁻³⁰ Iwerirän Rebeka wanori wäpi Laban unitä epmäget inamiken ba siworok keriken u yabänkaŋ manbiŋam yänkuko u nadänpän bārāŋeŋ kumaŋ Abraham täŋo piä watä äma kamelkät ume terak irirä yabän ahänkuk.

³¹ Yabän ahänpän iwetkuk; Anututä iron täŋ gamani gäk äbikaŋ kuna yäk. Yotpārare gägāniken ŋo imata itan? Näk gāka ba kamelkayeta irit patpat kome ket urat yäk.

³² Ude yänpän äma ukät kamelniye yāmagut

yäpmän Rebeka miñitä yotken kuñkuk. Kuñkañ kamel terak nanik tuñum ketärenpäñ peñkañ kamelta ketem yämän nañ irirä äma yarä u yot gänañ äronkumän. Äronpäñ Abraham täño piä watä äma ukät piä ämaniye bok äbuño unita kuroñi ärutta ume gäpe gänañ piñ yämiñkuk.

³³ Ude täñkañ ketem peñ yämiñkuñ. Peñ yämiñirä Abraham täño piä watä ämatä yänkuk; Nadäñ namiñirä man nadätat u yäwa tärewänkañ ketem kämi näñpayän yäk. Yäwänä Labantä iwetkuk; Yäyan ude tä yäk.

³⁴ Yäwänä watä äma unitä yänkuk; Näk Abraham täño piä äma yäk.

³⁵ Yawetä mähemna Abrahamta iron pähap täñ imiñkuko unita tuñum äma täyak yäk. Sipsip, bulimakau, siliwa ba gol moneñ, piä äma, piä webe, kamel, doñki ude imani.

³⁶ Täñpäkañ mähemna täño webeni Sara uwä webe pähap terak nanak kubä bäyañ imiñkuk. Bäyañ imän tägawänkañ Abrahamtä tuñumi kudup-tagän nanakita äriwän äpmon imiñkuk.

³⁷ Täñpäñ mähemnatä mani buramikta man kehäromi näwet-pewän yänkehärom tañkut yäk. Ñode täñpen yän näwetkuk; Gäk nanaknata webe kubä Kenan kome it täyat ñoken nanik nämo yäpmän imen yän näwetkuk.

³⁸ Nanatä komeken näkña äbotken kuñkañ nanaknata webe uken nanikgänpäñ kañ yäpmän imi. Ude näwetkuk.

³⁹ Ude näwerirän mähemna ñode iwetkut; Webe unitä ño äbähta gäripi nämo nadäwänä jide api täñpet? yän iwetkut.

⁴⁰ Ude iwerawä kowata ñode näwetkuk; Yawe injamiken it yäpmän äbäk täyat unitä anjero kubä peñ iwet-pewän gäkkät itpäñ täñkentän gaminjirän piä gamitat ño unitäño bureni api ahäwek yän näwetkuk. Gäk näkña kome kujat nanatä konken nanik nanaknata webe kubä api yäpmän imen yän näwetkuk.

⁴¹ Näkño äbotken naniktä webe kubä nanaknata nämo gamäwä, eruk, yänkehärom täyan unita nadäwätäk nämo täñpen yän näwetkuk.

⁴² Täñpäkañ apiño ume dapuriken ahänjpän Anutu ñode iwerat; Yawe, mähemna Abraham täño Anutu, piä täñpayän äbätat unita gäk täñkentän naminjiri bureni täga ahäwayän?

⁴³⁻⁴⁴ Ume dapuriken ño irira webe gubañi kubätä äbänjpän ume täpuri gwet nami näñpayän iwerapän ñode näwerän; Ño nañiri kamelkayeta gwet yämayän. Ude yäwayän täko webe uwä mähemna täño nanaki unita biñam, Yawetä iwoyänkuko u yän nadäwayän yäk.

⁴⁵⁻⁴⁶ Eruk, bänepnatä ude nämo yäntärenjira uter-akgän Rebekatä ume käbot buramiñ päbä ume dapuriken ahänjpän ume gwerak. Täñjirän ñode iwerat; Ume nami näñpa yän iwerira uterakgän ume käbot piriken nanik yäpmän äpäñpän ume gwetpäñ näwerak; Nañiri kamelkayeta udegän gwet yämayän yäk. Ude yän nadänä ume gwet namän nañira kamelta udegän gwet yämän nañ.

⁴⁷ Ude täñpänä iwerat; Gäk netä täño äperi? Ude yäwawä näwerak; Näk Naho Milka nanaki Betuel unitäño äperi yäk. Ude näweränä epmäget injamiken peñpäñ siworok keru kukñi kukñi peñ imit.

⁴⁸ Ude täñpän gwäjin äpmonpän Yawe iniñ orerat

yäk. Bureni, mähemna täŋo Anutu Yawetä monäni täŋo äbeki nanakita webe biŋam yäpmäkta kädet täga terak nämagutkuko unita wäpi yäpmäŋ akut!

49 Eruk näwerut; In mähemnata nadäŋ imikinik täŋpäŋ iron täŋ imikta nadäkaŋ ba nämö? Nämö yäŋ nadäŋpäŋä näweräkaŋ u ba u api täŋpet yäk.

50 Ude yäweränkaŋ Labankät nani Betueltä iwetkumän; Nöwä Yawe täŋo kudän unita nektä u ba u yänäŋi nämö yäk.

51 Rebeka inŋamkaken itak ŋo. Mähemka täŋo nanakita webe biŋam Yawetä yäŋkuko udegän täŋpäŋ kaŋ imagut yäk.

52 Ude yäŋirä nadäŋpäŋ Abraham täŋo piä watä ämatä Yawe gwäjiŋ äpmonŋ imiŋkuk.

53 Ude täŋpäŋ epmäget siliwa golpäŋ täŋpani, tek kejima Rebekata imiŋkuk. Täŋpäŋ tuŋum gwäki ärowani ätu uwä Rebeka miŋi wanorita yämiŋkuk.

54 Yämänkaŋ Abraham täŋo piä watä äma ukät äma ätu bok äbuŋo u ketem ume yämän naŋpäŋ ugän patkuŋ. Patkuŋo yäŋewänä yäwetkuk; Nep-manŋpäkaŋ mähemnaken kwa yäk.

55 Ude yäwänä miŋi wanoritä yäŋkumän; Webe gubaŋi uwä kepma 10 ude bumik ninkät itkaŋ kaŋ kut yäk.

56 Yäwäwä piä watä äma unitä yäwetkuk; Nabä kätäwä kwa yäk. Yawetä täga täŋ namiŋirän piäna täŋo bureni ahäŋirän imata nepmäŋitkamän? Mähemnaken nabä kätäwä kwa yäk.

57 Ude yäwänä iwetkumän; Eruk webe gubaŋi u imagutpäŋ iwetpäŋ-nadäna yäk.

58 Ude yäŋpäŋ yäŋpewän äbäŋirän Rebeka iwet yabäŋkumän; Gäk äma ŋokät kukta nadätan? Iw-

eränä Ei, näk kwayäj nadätat yäj yäwetkuk.

⁵⁹⁻⁶⁰ Ei yäj yäwänä miñi wanoritä Rebekakät iniken watä irani webe ba Abraham täño piä watä äma ukät yepmañpän kunayäj täñirä Rebekata kon man ñode iwetkumän;

O wanotnin, gäk äbot pähap täño miñi täyi.

Täñiri äbotkayetä iwaniye yäwat kireñpäj kome mähemi täkot!

⁶¹ Ude iweräkañ Rebekakät piä webeniyetä tunum täñpäj kamel terak ärowäkañ piä äma unitä yäj-yäkñat yäpmäj kuñkuñ.

⁶² Täñpäkañ kadäni uken Aisak ume kubä wäpi Irit Mähemitä Nabäk Täyak u peñpeñ Negev kome päñku it täñkukonik.

⁶³ Eruk kadäni kubäta bipäda itpäñ-nadäkta piäken kuñkuko ittängän dapun iñpewän kwäpäñ kamel äbäñirä yabäñkuk.

⁶⁴ Täñjirän Rebekatä udegän dapun iñpewän kwäpäñ Aisak kañkuk. Kañpäj kamel terak naniktä äpmonpäñ piä äma ñode iwet yabäñkuk; Äma piäken naniktä äbätak u netä?

⁶⁵ Ude yäwänä piä watä ämatä iwetkuk; U mähemna ubayäj yäk. Ude yäñjirän injami dapun peñpipikta tek wädäj pewän äronkuk.

⁶⁶ Täñpäj dubiniken ahäñpäj itpäñ piä ämanitä imaka imaka täñkuko u Aisak biñam iwetkuk.

⁶⁷ Iwerän tärewänkañ Aisaktä Rebeka imagut yäpmäj miñi Saratä yotken yäpmäj äronpäñ webenita yäpmäñpäj nadäj imikinik täñ imiñjirän it täñkumänonik. Ude täñpäj miñi kumäñjirän butewaki nadäñpeñ kuñatkuko u paotkuk.

25

Abraham täjo nanakiye ätu

¹ Saratä kumbänkañ Abraham äneñi webe kubä yäpuk, wäpi Ketura.

² Unitäwä nanak ñode bäyañ yepmañkuk; Simran, Joksan, Medan, Midian, Isbak, Sua.

³ Joksan uwä Seba kenta Dedan unitäjo nani. Täñkañ Dedan uwä äma äbot ñode täjo orani; Asu, Letus, Leum.

⁴ Täñkañ Midian täjo nanakiye ñodetä ahäñkuñ; Efa, Efe, Hanok, Abida, Elda. Äma u kudup u Ketura täjo oraniye.

⁵ Täñpäkañ Abraham uwä moneñ tuñumi kudup-tagän Aisakta biñam buñät imiñkuk.

⁶ Upäñkañ kodak pen itpäñ webeniye ätu unitäjo nanakiyeta tuñum ätu yämiñpäñ nanakna Aisakkät nämo itneñ yäñpäñ edap äbani käda yäwerän kuñ moreñkuñ.

Abraham kumbuk

⁷⁻⁸ Abraham u it yäpmäñ äronjtäyon tägawaniinik täñpäñ obañ 175 ude tärewänkañ kumbuk. Kumbänkañ äneñkuñ.

⁹ Nanakiyat Aisak, Ismael unitä Makpela awañken äneñkumän. Awañ uwä Hit äma Soha nanaki Efron unitäjo piä Mamre udude käda itkuk.

¹⁰ ☆ Piä u Abrahamtä bian Hit nanikpäñ suwañpäñ webeni Sara äneñpani-kengän äneñkumän.

¹¹ Täñpäkañ Abraham kumäñirän Anututä nanaki Aisakta iron pähap täñ imiñkuk. Aisak

uwä ume awaŋ kubä wäpi Irit Mähemitä Nabäk
Täyak u dubiniken it täŋkukonik.

Ismael täŋo oraniye

12-13 Eruk Abraham nanaki Ismael, Sara täŋo
watä piä webe Isip nanik wäpi Haga unitä bäyaŋ
imiŋkuko unitäŋo nanakiye wäpi tawaŋ ŋode;
Tuäni Nebaiot, monäni Keda, gweki Atbel, awäni
Mipsam.

14-15 U punin terak Misma, Duma, Masa, Hadat,
Tema, Jetu, Nafis, Kedema.

16 Ismael täŋo nanakiye 12 unitä äma äbot 12
unitäŋo oraniye pähap ude täŋkuŋ. Äma äbot 12
unitäŋo yottabatä ittän kuŋkuŋo u yotpärare wäpi
udegän yän-daniŋkuŋ.

17 Eruk Ismael it yäpmän äronjtängän obaŋ 137
ude tärenjirän kumbänkaŋ äneŋkuŋ.

18 Ismael oraniye täŋo irit kome uwä Havila
kenta Su kome u bämopiken, u Isip kome täŋo
edaptä äbani kädatä päŋku Asiria baganiken it
yäpmän kuŋkuŋonik. Täŋkaŋ Ismael oraniye täŋo
äbot unitä Abraham täŋo nanakiye ätukät not
nämo täŋpäŋ inigän inigän it täŋkuŋonik.

Jekop kenta Iso täŋo manbiŋam

19-20 Täŋpäkaŋ Abraham täŋo nanaki Aisak
unitäŋo manbiŋam ŋode; Aisak u obaŋ 40 ude
tärenjirän Betuel täŋo äperi Rebeka webenita yäpuk.
Betuel u Aramtä äbotken nanik Mesopotemia
kome mähemi. Rebeka wanoriwä Laban.

21 Rebeka äruŋ ittäyon äpi Aisaktä webenita
yänpäŋ Yaweken yänpäpik man yäwän nadän
imiŋjirän Rebekatä nanak kok itkuk.

22 Nanaki yarä nitek miñi koki gänañ patkañ kowat ämiwän täñkumän. Täñirän miñitä yänjuk; Wära! Imata näkä terak ude ahän namitak? Ude nadänpän Yawe iwet yabänjuk.

23 ☆ Iwet yabäwänä Yawetä iwetkuk; Äma äbot yarä kokka gänañ itkamän. Äbot yarä gäkken naniktä ahänpäñä ini äbot-äbot api itneñ. Äbot kubä täño kehäromitä kubä täño api irepmirek. Intäjukun naniktä mäden nanikta watä piä api täñpek yäk.

24 Täñkañ nanak ahäk-ahäk kadäni täñirän eruk, gwabäyak ahänkumän.

25 Intäjukun ahänkuko u gupi gämäni täñkañ pujiñ-pujiñ ikek, tom pujiñi ude bumik unita wäpi Iso yän iwetkuñ. (Ninin man terak Iso uwä pujiñ yot.)

26 Täñ mäden ahänjukotä tuäni Iso täño mämeki iñitkañ ahänjuk, u wäpi Jekop yän iwetkuñ. (Jekop u ninin man terak mämeki iñirani. Täñkañ Isrel naniktä man wärani yänkañ äma jop man yäwanita mämeki iñirani yän yäwet täñkuñonik.) Aisak u obañ 60 ude täreñirän nanakiyat uwä ahänkumän.

27 Täñpäkañ nanaki yarä ahänkumäno u tägañpäñ Isotä äwanken kuñatpäñ tom däpmäkta mebäri nadänjuk. Ude täñirän Jekop uwä kwikinik irani, yotkengän irani.

28 Täñpäkañ nani Aisak u tom ägwäri täño toharita gäripi nadänjukoko unita gäripini Iso terak patkuk. Upänkañ miñi Rebekatä Jekoapta gäripi nadän iminjuk.

29-30 Eruk kadäni kubäken Jekop käpek gämäni käbot ijin irirän Iso bipiken naniktä äbänpäj nakta wakiinik injkuḡ. Äbänpäj Jekop iwetkuk; Bäräḡeḡ, imaka gämäni ijitan u ätu nami nāḡpa. Nakta bumta nekaḡ! yäk. Mebäri unita wäpi kubä Edom yāḡ iwerani. (Ninin man terak Edom u imaka gämäni.)

31 Ude iweränä Jekoptä ḡode iwetkuk; Gäk intäjukun ahäwani täḡo tuḡum yäpmäkta biḡam wäp u naniḡ kirewikaḡ uyaku yäk.

32 Yäwänä Isotä man kowata ḡode iwetkuk; Eruk yäk. Wäḡna biḡam unitä täḡkentäk jidewani api namek? Nämo! Nakta kumäkinik täyat yäk.

33 ✧ Ude yäḡirän Jekoptä iwetkuk; Naniḡ kirekta yāḡkehäromtaḡ nam! Ude yäwänä Isotä intäjukun ahäwani täḡo tuḡum yäpmäkta biḡamta yāḡkehärom taḡpāj Jekopta iniḡ kireḡkuk.

34 Iniḡ kireḡirän Jekoptä Isota kārägakät käpek gämäni ijinḡkuko u imiḡkuk. Imän naḡkaḡ kuḡkuk. Bureni, Isotä intäjukun ahäwani täḡo tuḡum yäpmäkta biḡam wäpi unita nadäwän mewuni täḡkuk.

26

Aisak täḡo manbiḡam

¹ Kadäni uken nakta jop irit äneḡi ahäḡkuk. Bianä Abraham täḡo kadäniken kubä ahäḡkuk. Täḡ äneḡi ahätak ḡowä Aisaktä Filistia äbot täḡo intäjukun äma wäpi Abimelek, Gera yotḡärareken irirän päḡku ahäḡ imiḡkuk.

✧ 25:33: Hib 12:16

² Tänpäkan Yawetä Aisak ahän iminpäñ ñode iwetkuk; Isip komeken nämo kwen. Näkä kome kubä gäwonjärewakan uken päñku kan it yäk.

³ ✧ Kome uken ätu iriri näkä gäkkät itpäñ api täñkentän gamet. Täñkentän gaminpäñ gäk ba nanakaye orañkayeta kome kudup u api tamet. Bureni, yänkehäromtak man nanka Abraham iwetkuro u api täñkehärom tawet yäk.

⁴ Näkä tänpewa orañkayetä nanak bäyañ wenjä rä kunum terak guk itkan ude bumta api ahäneñ. Äbekaye orañkaye äbot u terak ämawebe äbot komeni komeni kudupta iron pähap api täñ yämet.

⁵ U Abrahamtä näkño бага man ba jukumanna u kudup nadänpäñ buramin moreñkuko unita ude uwä api täñpet yäk.

⁶ Yawetä ude iweränkan Aisak Gera yotpärare uken it yäpmän äronkuk.

⁷ ✧ Irirän kome u naniktä webenita iwet yabäk täñjä rä Aisaktä yäwetkuk; U wanotna yäk. Webena yän yäwetta umuntañkuk. Man bureni yäwawä ño naniktä Rebeka inami dapun säkgämän u kanjärip tänpäñ näk api nutneñ yän nadänkuk.

⁸ Eruk uken kadäni käroni ittängän kadäni kubäken Aisaktä webeni Rebekakät täñoret täñjä rä Abimelek, Piristia täño intäjukun ämatä ini yotken itkan dapun pärewat tänpäñ yabänkuk.

⁹ Yabänpäñ Aisak yänpewän äbänjä rä iwetkuk; Nadätat! Rebeka u webeka yäk. U wanotna yän imata yänkun? Yänjä rä Aisaktä yänkuk; Bureni, näk Rebeka inami dapun täga u kanpäñ nutneñ yän nadänpäñ ude yänkut yäk.

10 Yäjirän Abimelektä iwetkuk; Wa! Umuri pähap täņkun yäk. Ämanaye kubätä webeka Re-bekakät patkumän yäwänä momi pähap nintä terak pätek yäk.

11 Ude yäņpäņ ämawebeniye ŋode yäwetkuk; Kubätä äma ŋo ba webenita imaka waki kubä täņ yämayäņ täko uwä kumäk-kumäkta biņam api täņpek yäk.

12 Täņpäkaņ Aisaktä kome uken ketem piä täņkuk. Täņirän Yawetä iron täņ imiņirän obaņ ugän ketem bumtainik ahäņ imiņkuņ.

13-14 Aisak uwä sipsip bulimakau ba piä watä ämaniye ahäņ bumbum täņirä tuņum äma pähap täņkuk. Ude täņirän Filistia ämatä kaņpäņ nadäwäwak täņ imiņkuņ.

15 Nadäwäwak täņ imiņpäņ ume awaņ bian nani Abrahamtä itkaņ piä ämaniye yäwerän äneņpani u Filistia ämatä kome äneņi kudup yejämbuņ.

16 Ude täņirä Abimelektä Aisak ŋode iwetkuk; Gäk nin nirepmitpäņ äma kehäromi nitek itan unita nipmaņpeņ kome kubäken ku yäk.

17 Ude yäwänkaņ Aisak Gera kome pipiyäwani pähapken äpmonpäņ yottaba täņpäņ kome uken kadäni käroņi bumik itkuk.

18 Täņpäkaņ ume awaņ Abrahamtä irirän äneņpani Filistia ämatä Abraham kumäņirän yejämbuņo u äneņi äneņtäņ kuņkuk. Ude täņpäņ ume awaņ unitäņo wäpi wäpi nanitä yäwani udegän yäņtäņ kuņkuk.

19 Täņ Aisak täņo piä watä ämaniyetä ume dapuri kudupi kubä kome äneņpäņ kaņ-ahäņkuņ.

20 Kaņ-ahäņirä Gera kome täņo sipsip watä ämatä

Aisak täño sipsip watä ämakät yänawätpäñ yänkuñ; Ume ño nin täño yäk. Yänawätkuño unita Aisaktä ume awañ uwä wäpi Esek yän iwetkuk. (Ninin man terak Esek uwä yänawät-awät).

²¹ Ude täñirä äneñi ume awañ kubä änekgän täñkuñopäñ unita äneñi yänawätgän täñkuñ. Äneñi yänawätgän täñkuño unita wäpi Sitna yän iwetkuk. (Ninin man terak Sitna u iwan täktäk).

²² Ude täñirä kome u peñpeñ päñku ume awañ äneñi kubä äneñkuk. Ume unita man nämo ahäñkuk. Man nämo ahäwänpäñ Aisaktä yänkuk; Yawetä kome tañi ño namiñirän nanak bäyañ weñpäñ api itne yän yänpäñ ume awañ u wäpi Kome Tañi yän iwetkuk.

²³ Eruk, Aisak kome uken naniktä Beseba komeken päñku ahäñkuk.

²⁴ Päñku ahäñirän bipani ugän Yawetä ahäñ imiñpäñ iwetkuk; Näk nanka Abraham täño Anutu. Näk gäkkät api itdero unita nämo umuntäwen yäk. Piä ämana Abrahamta yänpäñ näk gäkkät itkan täñkentän gamiñpäñ äbekaye orañkaye mäyap api pewa ahäneñ.

²⁵ Yawetä ude iwerirän Aisaktä mobä bukä kubä täñpäñ Yawe iniñ oretkuk. Ude täñpäñ yottaba kome uken täñirän piä ämaniyetä ume awañ kubä äneñkuñ.

Aisak Abimelekkät bänep kubägän täñkumän

²⁶ ✧ Kadäni kubäken kome uken nanik täño intäjukun äma Abimelek ukät watä äma wäpi Ahusat ba komi ämaniyete täño intäjukun äma wäpi

Fikol u Gera komeken naniktä äbä Aisak ahäj imiņkuņ.

²⁷ Ahäj imiņirä Aisaktä yäwetkuk; Imata näkken äbäkaņ? Iwan täņ namiņpäņ näwat kireņpewä kome ņoken äburopäņ imata äbäkaņ?

²⁸⁻²⁹ Ude yäwänä Gera naniktä yäņkuņ; Nin Yawetä gäkkät it täyak u kakinik täņkumäņo unita bämopninken yäņkehäromtak man kubä penpäņ gäkkät bänep kubägän tänayäņ nadäkamäņ yäk. Nintä gäka waki kubä nämo täņ gamiņpäņ bätaki terak gepmanapäņ ņoken äbun. Äbäņiri Yawetä täņkentäņ gamiņkuk. Unita gäk udegän, waki kubä nämo täņ nimenta bänep kubägän kaņ täna yäk.

³⁰ Ude yäņirä Aisaktä äņnak-äņnak pähap täņ yämän naņkuņ.

³¹ Naņpäņ patkuņo yäņewänä bänep kubägän itta Aisakkät äma äbuņo u yäņkehäromtak man yäņkuņ. Ude täņkaņ Aisaktä bänep kwini terak yepmanpäņ kuņkuņ.

³² Eruk, edap ugän Aisak täņo piä ämaniye äbä ume awaņ äneņkuņo unita Aisak biņam ņode iwetkuņ; Nin ume kaņ-ahäkamäņ yäņ iwetkuņ.

³³ Iwerirä ume awaņ unitäņo wäpi Seba yäņ iwetkuk. Unita yotpärare unitäņo wäpi Beseba yäņ iwetkuņo unitä pen itak. Ninin man terak Beseba u Yäņkehäromtak Man.

³⁴ Täņpäkaņ Iso obaņ 40 ude täreņirän Hit nanik kubä wäpi Beri unitäņo äperi Judit webenita yäpuk. Täņpäņ Hit nanik kubä wäpi Elon unitäņo äperi Basemat u bok yäpuk.

³⁵ Täņpäkaņ webe yarä Isotä yäpuko unitä Aisak yanäpita goret täņ yämiņirän bänepitä jägämi pähap

nadäk täŋkumänonik.

27

Jekoptä nani täŋikŋat-pewän kon man imiŋkuk

¹ Täŋpäkaŋ Aisak u it yäpmäŋ äronpäŋ äma tägawani täŋpäŋ dapuri waŋirän imaka imaka ket nämo yabäŋkuk. Eruk, kadäni uken nanaki tuäni Iso yäŋpewän äbänpäŋ Nanakna! yäŋ yäwänä Näk ŋo yäŋ iwetkuk.

² Iweränä nani Aisaktä iwetkuk; Nadätan? Näk äma tägawani täyat. Äma tägawani täŋpäŋ kumäk-kumäkna kadäni u nämo nadätat.

³ Unita äpa kuwek yäpmäŋ päŋku bipiken tom kubä kaŋ ut nam.

⁴ Utpäŋä ketem näkŋa gäripi nadäk täyat ude kaŋ ijiŋ nami näŋpa. Naŋ paotpäŋä näk nämo kumäŋkaŋ kon manna kaŋ gäwera tärewän yäk.

⁵⁻⁶ Eruk Aisak nanaki Isokät man yäŋpäŋ-nadäk ude täŋirän Rebekatä juku penpäŋ nadäŋkuk. Nadäŋpäŋä Iso tomta bipiken kuŋirän Rebekatä nanaki Jekop iwetkuk; Ai, nadätan? Nankatä tuäka ŋode iwerirän nadätat yäk.

⁷ Gäk tom kubä yäpmäŋ päbä ketem gäripi nikek ijiŋ namiŋiri Yawe iŋamiken kon manna gäwetkaŋ kaŋ kumba yäŋ iwetak.

⁸ Ude iwetak unita nanakna, näkä man gäwera nadäŋpäŋä burami.

⁹ Gäk ŋodetä kuŋkaŋ meme gubaŋi säkgämän yarä yäpmäŋ äbi. Yäpmäŋ äbäŋiri nankata ketem ini gäripi nadäk täyak u ijiŋ imayäŋ yäk.

10 Ijin imakan yäpmän nankaken yäpmän ärowipän nanğanä gäkpän kon mani gäwetkan kan kumbän yäk.

11 Ude iwerirän Jekoptä miñi Rebeka iwetkuk; Ude täga upänkan Iso u pujiñ yot, nähä dudumi yäk.

12 Nanatä nepmänitpäñ nadäwehtagän yäk. Ude täñpero uwä gäk täñikñarani äma yän näwetpäñ kon manta kowata tagwän man näwerek yäk.

13 Yäñirän miñitä iwetkuk; Nanakna, ude nämo! Tagwän man uwä näkä terak kan ärowän yäk. Gähäwä manna buramiñpäñ imaka unita gäwetat u päñku yäpmän äbi yäk.

14 Ude iweränkan Jekop päñku meme yäpmäñpäñ miñita imiñkuk. Imänkanä miñitä ketem nanitä gäripi nadäk täñkuko ude ijin imiñkuk.

15 Ude täñkan nanaki tuäni täño tek täga kubä eni gänañ itkuko u yäpmäñpäñ Jekopta täñ imiñkuk.

16 Täñ imiñpäñ tom däpuko unitäño pujiñi yäpmäñpäñ kerä kotäki dudumi uwä uwäk täñkuk.

17 Uwäk täñ imiñpäñä tom ba käräga gäripi nitek ijiñkuko u imiñkuk.

18 Imänkan ketem u yäpmänkan naniken kuñpäñ iwetkuk; Nan yäk. Yäwänä iwetkuk; Nanakna, gäk netä?

19 Yäwänä Jekoptä nani iwetkuk; Näk nanaka tuäka, Iso yäk. Man näwerano u täñ moretat. Gäk akuñpäñ itkan ketem yäpmän äbätat ño nanğan kon man näwet yäk.

20 Yäwänä Aisaktä nanaki iwetkuk; Nanakna, jide täñpäñ tom u bäräñekinik kan-ahätan? Yäwänä ñode iwetkuk; Yawe, gäkño Anutu unitä näwoñärewänkan kan-ahätat yäk.

21 Ude yäwänä Aisaktä iwetkuk; Nanakna, äbikaŋ gäk nanakna Iso yäŋ siwoŋi nadäкта gepmäŋit nadäwa.

22 Ude yäwänä Jekoptä nani dubiniken kuŋirän injit nadäŋkuk. Injit nadäŋpäŋ yäŋkuk; Manka kotäk nadäŋira Jekop täŋo man kotäk bumik täyak upäŋkaŋ ketka gepmäŋitpäŋ nadäwa Iso täŋo bumik täyak yäk.

23 Ude yäŋpäŋ keru Iso täŋo bumik pujiŋi nitek yäŋ nadäŋpäŋ nämo kaŋkuko unita kon imayäŋ nadäŋpäŋ yäŋyabäk ŋode täŋkuk;

24 Gäk bureni nanakna Iso ba? Yäwänä Jekoptä yäŋkuk; Näk ubayäŋ.

25 Näk ubayäŋ yäŋ yäwänä nanitä iwetkuk; Nanakna, tom ketem ijiwani u yäpmäŋ äbi naŋpäŋä kon manna gäwerayäŋ yäk. Ude iwerirän Jekoptä ketem u yäpmäŋpäŋ imän naŋkuk. Täŋpäŋ wain ume bok imän naŋkuk.

26 Naŋ paotpäŋä nani Aisaktä ŋode iwetkuk; Nanakna, dubinaken äbäŋpäŋ bumumnaken neŋpäŋ naniŋ oret yäk.

27 ✧ Ude iweränä Jekop nani dubiniken kuŋpäŋ iniŋ oretpäŋ nani bumumiken injuk. Täŋirän teki kábäŋ nadäŋpäŋ kon man ŋode iwetkuk;

Nanakna täŋo gupi kábäŋ u äwan täŋo kábäŋ bumik, säkgämän, Yawetä gäripi nitek peŋkuko u bumik yäk.

28 Anututä guk näburum ba kome täŋo gakuŋi gaminirän säguom ba wain ahäŋ bumbum täkot.

✧ 27:27: Hib 11:20

29 ✧ Äma komeni komenitä oraŋ gamiŋpäŋ piä täŋ gamik täkot.

Täŋirä notkayeta intäjukun täŋ yämisi.

Ba meŋka täŋo äbotken naniktä oraŋ gamik täkot.

Täŋkaŋ kubätä tagwän man gäweränä unita kowata tagwän man u terak äroton.

Ba kubätä ganiŋ orerirän kowata udegän ahäŋ imiton.

Iso, nantä kon man näwerän yäŋkaŋ butewaki man iwetkuk

30 Aisaktä Jekop kon man ude iweränkaŋ Jekoptä nani mäden täŋ imiŋirän uterakgän tuäni Iso bipiken naniktä äbuk.

31 Äbäŋpäŋ ketem gäripi nitek Jekoptä ijiŋkuko udegän ijiŋpäŋ naniken yäpmäŋ äbäŋpäŋ iwetkuk; Nan, akuŋpäŋ itkaŋ ketem yäpmäŋ äbätat ŋo naŋpäŋ kon manka näwet yäk.

32 Iweränä Aisaktä iwetkuk; Gäk netä? Iweränä Näk nanaka tuäka Iso yäŋ iwetkuk.

33 Iwerirän Aisaktä bärom pähap täŋpäŋ yäŋkuk; Netä unitä tom utpäŋ ijiŋ päbä namän nat? Gäk api äbäŋiri tom ketem u naŋpäŋ kon manna iwera tärek. Kon manna imiro uwä bureni yäpmäŋtak, jopi nämo api täŋpek yäk.

34 Aisaktä ude iwerirän Isotä konäm kotpäŋ jäpi nadäŋkaŋ nani iwetkuk; Nan! Kon manka näka udegän näwet yäk.

35 Yäwänä iwetkuk; Monäkatä yäŋnäkaŋatpäŋ kon manna gäka biŋam u gomägarak yäk.

36 ✧ Ude iweränä Isotä yäŋkuk; Wa! Wäpi Jekop yäŋ iwerani uku ubayäŋ! Kadäni yarä

yänäkɲarani täyak. Kubäwä intäjukun ahäk-ahäk täño tunum yäpmäkta biŋam wäp uwä nomägakuk yäk. Tänpäkaŋ apiŋowä nana täño kon man näka namikta yäwani nomägatak yäk. Ude yänpän yänkuk; Näka biŋam kon man kubä itak ba nämo?

³⁷ Ude yäwänä Aisaktä nanaki Iso iwetkuk; Nadätan? Ude täŋ imiro uterak monäkatä intäjukun api täŋ gamek. Ba noriye kuduptagäntä watä piä api täŋ imineŋ. Ba säguom ba wain umetä ahän bumbum api täŋ imineŋ. Unita nanakna, jide tänpän imaka de nanikpän gamet?

³⁸ ✧ Ude yäwänä Isotä iwetkuk; O nana, kon manka kubägän paorako uba? Näk imaka, kon man näwet yäk. Ude yänpän konäm kähän yänpän kotkuk.

³⁹ ✧ Konäm korirän Aisaktä iwetkuk; Guk näburumtä nämo api täŋkentän gamek. Ba kome gakaŋi nämoken api kuŋaren.

⁴⁰ ✧ Bureni, gäk ämik tänpän ketem api kaŋ-ahäwen. Täŋkaŋ gäk monäkata watä piä api täŋ imen. Upänkaŋ gäk piä täŋ imikta gaŋani nadänpänä ärowani täŋ iminpän kaŋumuntaŋ api kwen.

⁴¹ Tänpäkaŋ Isowä nanitä kon mani Jekopta iminükko unita yänpän kokwawak nadän yäpmän kuŋatkuk. Tänpän bänepitä ɲode nadänkuk; Nana täño kumäk-kumäki keräp täyak. Kumänjirän butewaki nadäwa tärenjirän monäna Jekop kumän-kumän api uret yäk.

⁴² Eruk Rebekatä nanaki tuänitä man yänkuko u biŋam nadänpänä Jekop yänpewän äbänkaŋ ɲode iwetkuk; Nadätan? Tuäka Iso uwä bänepitä kowata

✧ 27:38: Hib 12:17 ✧ 27:39: Hib 11:20 ✧ 27:40: Stt 36:8; 2Kn 8:20

däpmänj tärekta nadänpäñj gäk kumänj-kumänj gutta nadänpeñj kuñatak yäk.

⁴³ Unita nanakna, gäk akumañj ämetpeñj wanotna Labantä itakken Aran yotpärareken ku! Gäwetat udegän pengän iwat.

⁴⁴ Wanotna ukät kadäni keräpigän iriri tuäka täño kokwawak u kañ bam tawän.

⁴⁵ Bam tañirän imaka täñj imiñkuno unita täñguñ tañirän man pewakañj kañ äbi. Imata kepma kubägän tabänj äwaräkuk täñjira nanaknayat bok paotdeñj?

Jekop ämetpeñj kuñkuk

⁴⁶ Täñpäkänj Rebekatä äpi Aisak ñode iwetkuk; Yäke! Näk Iso täño webeniyat Hit äbotken nanik unita bitnäkinik täyat yäk. Jekoptä udegän kome ño nanik, Hit webe udewani kubä yäpeko uwä kañ kumba yänj api nadäwet!

28

¹ Rebekatä mañ ude iwetkuko unita Aisaktä Jekop yänpewän päbä kon man äneñi iwetpäñj man kehäromi ñode iwetkuk; Gäk Kenan kome ño nanik webe kubä nämoinik yäpen yäk.

² Unita akumañj Mesopotemia komeken meñka täño nani Betuel uken ku. Uken meñka täño wanori Laban unitäño äperi kubä webekata kañ yäpmänj.

³ Ude täñjiri Anutu Kehäromi Mähemitä täñkentänj gamiñirän nanakaye mäyap ahäkot. Nanakaye mäyap ahäñirä gäk äbot mäyap täño nani ude isi.

4 ✧ Anututä Abraham täñkentäj imiñkuko gäk ba äbekaye orançkaye udegän täñkentäj tamiñjirän kome ño kañ kore. Kome ñowä Anututä Abrahamta iniñ kireñkuko upäñkañ apiño gäk kome mähem bureni nämo, äbani ude itan.

5 Man ude yäñpäñ Aisaktä Jekop tewän yäpmäñ Mesopotemia komeken äwäñi Labanken kuñkuk. Laban uwä Betuel, Aramtä äbotken nanik unitäño nanaki ba Rebeka wanori, Jekop kenta Iso täño miñi u.

Isotä webe kubäkät yäpuk

6-7 Täñpäkañ Isotä biñam ñode nadäñkuk; Nantä Jekop kon man iwetpäñ Kenan webe yäpmäkta yäjiwätpäñ webe yäpmäkta Mesopotemia komeken kukta peñ iwetkuk. Biñam ude nadäñpäñ pen ñode nadäkgän täñkuk; Peñ iwerirän Jekoptä miñi nani täño man buramiñpäñ Mesopotemia komeken kuñkuk.

8 Isotä biñam ude nadäñpäñ bänepiken ñode nadäñkuk; Nana Aisaktä webe Kenan nanik yäpuro unita nadäwän täga nämo täk täyak yäñ nadäñkuk.

9 Ude nadäñpäñ päñku Abraham nanaki kubä Ismael unitäño äperi kubä wäpi Mahalat, Nebaiot täño wanori u webenita yäpuk. Yäpmäñpäñ webeniyat itkumänkengän tewän yaräkubä täñkuñ.

Jekoptä kunum täño terak kañkuk

10 Täñpäkañ Jekoptä Beseba kome peñpeñ Haran yotpärareken kuñkuk.

11 Kuñtäyon edap äpmonjirän kädet bämopiken däpmon pärayäñ täñkuk. Kome uken mobä mäyap

itkuŋo u kubä yäpmänpän kunowäta peŋpän patkuk.

12 ✧ Patpän dämpmonken, terak kubä moräki kome terak, moräki kunum gänäŋ yäputpän irän kaŋkuk. Terak u terak Anutu täŋo aŋerotä äronj äpän täjirä yabänkuk.

13 ✧ Ude täjirä Yawetä terak moräkikenu unu itkaŋ yänkuk; Näk Yawe, oraŋka Abraham ba nanka Aisak täŋo Anutu. Kome pätan ŋo gäk ba äbotkayeta api taniŋ kirewet.

14 ✧ Äbotkayetä ahänj bumbum täŋtäko kome terak keŋkeŋ jiraŋ pätkäŋ ude api ahäneŋ. Täŋpän kome kukŋi kukŋi umude ba unude api tokneŋ yäpmän kuneŋ. Täjirä gäk ba äbekaye oraŋkaye terak ämawebe komeni komeni u kuduptagänta iron pähap api täŋ yämet.

15 Nadätan? Näk gäkkät itkaŋ kome kuŋarayänj täno udegän watäni api it gamet. Täŋpän gämagut yäpmän äbänjira kome ŋoken äneŋi api äben. Näk nämo gepmanpän gäkkät irira imaka imaka api gamet yänj yänjkehärom taŋkuro u api ahänj morewek yänj iwetkuk.

16 Ude iweränkaŋ Jekoptä akuŋpän ŋode nadänkuk; Wära! Näk jop pätat yänj nadäropän Yawetä kome ŋo it-inik täyak yäk.

17 Ude nadänpän umuntaŋpän yänkuk; Kome ŋo umuri-inik. Bureni-inik, ŋowä Anutu täŋo irit kome. Eruk kunum täŋo yäma ŋo yäk.

18 Eruk kome yänjburu taŋirän Jekop akuŋpän mobä kunowäta peŋ patkuko u yäpmän akuŋpän

kämi kañpäñ nadäkta käron yäputkuk. Täñpäñ Anututa biñam täkta olip gakñi umeni piñ ibatkuk.

¹⁹ Gakñi piñ ibatpäñä kome u wäpi kodaki Betel yäñ iwetkuk. (Ninin man terak Betel u Anutu täño yot). Kome unitäño wäpi biani Lus yäñ iwerani.

²⁰⁻²¹ Ude täñpäñ Jekoptä ñode yäñkehärom tañkuk; Anutu gäkä näkkät itkañ kädet kuñarayäñ täro uken nabäñ näwatpäñ ketem ba tek pewi ahäñ naminjirän nanatä yotken äneñi säkgämän äbäñpäñä eruk Yawe gäka näkño Anutu yäñ api nadäñ gamet.

²² Eruk mobä yäputat ñonitä Anutu ganiñoret bägup api irek yäk. Täñkañ imaka imaka namayäñ täyan u kuduptagän yäpmäñ danipäñ moräki gäka api gamik täñpet yäk.

29

Jekop äwäñi Labanken ahäñkuk

¹ Täñpäkañ Jekop kuñtäñgän ämawebe edap äbani käda itkuñken uken ahäñkuk.

² Ahäñpäñ dapuri ijiwän kwäpäñ ume awañ kubä kañkuk. Uken sipsip äbot yaräkubä yabäñkuk. Kome mähemitä awañ uken yawakiye yepmäñ towik täñkuñonik. Täñkañ ume awañ unitäño meni mobä pähap kubäpäñ täñpipiwani.

³ Mähemiyetä sipsipta ume gwet yäminayäñ nadäñpäñä mobä uwä kireñ täbot-pewä kuñjirän ume gwetpäñ sipsip yepmäñ towik täñkuñonik. Yepmäñ towiñ moreñpäñä mobä u yäpmäñpäñ äneñi komeniken täñpipik täñkuñonik.

⁴ Eruk, Jekoptä sipsip watä äma uwä ñode yäwet yabänjuk; Notnaye, in de nanik? Yäwänä iwetkuñ; Nin Haran nanik yäk.

⁵ Ude iwerirä yäwet yabänjuk; In Naho orani wäpi Laban u nadäkañ? Yäwänä Ei, u nadäkamän yäk.

⁶ Nadäkamän yän iweräwä yäwetkuk; U täga itak? Yäwänä iwetkuñ; Ei, itak yäk. Äperi Resel sipsip yämagut yäpmän äbätak udu käyan?

⁷ Ude yäwäwä Jekoptä yänjuk; Ai! Sipsip yotken yepmakta kadäni nämo täyak. Ño kepma yäk. Unita ume gwetpäñ yepmän towiñpäñ yämagut yäpmän ketemi näñpaniken äneñi yepmanañi yäk.

⁸ Ude yäwänä iwetkuñ; Ude nämo. Yawak äbot äbän morewäkañ uyaku ume awañ meni täñpipiwani mobä kireñ täbotpena kuñirän sipsip kudup ume yepmän towinayän yäk.

⁹ Man ude yänpäñ-nadäk täñ irirä Reseltä nani täño sipsip yämagut yäpmän äbuk, u sipsip watä webe ude itkuko unita.

¹⁰ Eruk, Jekop Reseltä äwäñi Laban täño sipsip yämagut yäpmän äbänjirän kañpäñ päñku awañ meni täño mobä kireñ täbotkuk. Mobä kireñ täbotpewän kuñirän Laban täño sipsip ume yepmän towiñjuk.

¹¹ Ude täñpäñ Jekoptä Resel bumumiken inpäñ konäm bumta kotkuk.

¹² Konäm ude kotpäñ itkañ Resel iwetkuk; Näk nanka täño nägät moräk, Rebeka täño nanaki yäk. Ude iwerirän Resel kuñpäñ nani manbiñam u iwetkuk.

¹³ Päñku iweränä Labantä wanori täño nanaki Jekop unitäño biñam nadänpäñ bäräñeñ päñku

bäyaŋ imiŋpäŋ bumumiken iŋkuk. Täŋpäŋ imagut yäpmäŋ yoriken äronkuk. Äro itkaŋ Jekoptä manbiŋam kuduptagän Laban iwetkuk.

¹⁴ Iwet morewänä Labantä iwetkuk; Bureni, gäk näkŋo nägät moräkna yäk.

Jekoptä Lea kenta Resel webeniyatta yäpuk

Eruk Jekop komepak kubä irirän Labantä iwetkuk;

¹⁵ Gäk nägät moräkna itan upäŋkaŋ imata piä jop api täŋ namiŋ iren? Gwäki jide yäpayäŋ nadätan?

¹⁶ Täŋpäkaŋ Laban äperiyat yarä, moki wäpi Lea, wenäni wäpi Resel.

¹⁷ Lea u dapuri waki. Täŋ Resel uwä iŋami dapun säkgämän, gäripi nitek.

¹⁸ Jekoptä Reselta gäripiinik nadäŋkuko unita äwäŋi iwetkuk; Näk obaŋ 7 ude piä täŋ gamiŋira äpetka wenäka Resel u kaŋ nam yäk.

¹⁹ Ude iweränä äwäŋitä yäŋkuk; Täga yäk. Äma kudupita imiŋira waki täŋpek. Gäka gamayäŋ täro uyaku täga api täŋpek yäk. Unita näkkät ŋo kaŋ itda.

²⁰ Ude yäŋirän Jekoptä Reselta nadäŋpäŋ obaŋ 7 äwäŋita piä täŋ imiŋ yäpmäŋ äronkuk. Upäŋkaŋ Reselta gäripi nadäŋkuko unita obaŋ 7 unita nadäŋirän kepma yarägän bumik täŋkuk.

²¹ Eruk obaŋ 7 täreŋirän Jekoptä äwäŋi iwetkuk; Kadänina täretak unita webena Resel namikaŋ kuŋatkäda yäk.

²² Ude yäwänä Labantä äŋnak-äŋnak pähap täŋkaŋ kome mähem kuduptagän yämagutkuk.

²³ Äñnak-äñnak pähap täñkañ bipani ugän Labantä äperi moki Lea uwä Jekopken tewänkañ bok patkumän.

²⁴ (Labantä piä watä webe Silpa Leata piä watä täñ imikta imiñkuk.)

²⁵ Eruk patkumäno yäñeñirän Jekoptä Lea kañpäñ kikiñutkuk. Kañpäñ äwäñi Laban päñku iwetkuk; Ai, ima kudän täñ namitan? Näk Reselta nadäñpäñ piä täñ gamiñkut yäk. Imata ñode täñnäkiñatan?

²⁶ Yäwänä iwetkuk; Kome ño nanik täño kädet uwä moki jop irirän wenänitä jukun äma yäpnañi nämo yäk.

²⁷ Unita gäk mokikät kuñarirän yanäpi täño oretoret äñnak-äñnak kepma 7 ude täreñirän wenäni api gamet yäk. Upäñkañ webe unita gwäki uwä äneñi obañ 7 ude piä kañ täñ nam yäk.

²⁸ Labantä Jekop ude iwetkuko udegän täñkuk. Leakät yanäpi täñkumäno unitäño oretoret äñnak-äñnak täreñirän Labantä äperi Resel webenita imiñkuk.

²⁹ Täñpäñ Reselta watä epän täñ imikta webe kubä wäpi Bilha imiñkuk.

³⁰ Täñkañ Jekop Reselkät patpäñ unita gäripi nadäñkuko u webeni Lea pengän yäpuko unita nadäñkuko u irepmitkuk. Täñpäkañ Jekop Labanta piä täñ imiñ yäpmäñ äronirän obañ äneñi 7 ude täreñkuk.

Jekop nanakiye ahäñkun

³¹ Täñpäkañ Yawe Jekoptä Leata gäripi nämo nadäñ imiñirän kañpäñä Lea nanak bäyakta nadäñ imiñirän Resel äruñ itkuk.

³² Tänpän Leatä nanak kok itpän bäyanjukko u wäpi Ruben yän iwetkuk. Nöde nadänpän Ruben yän iwetkuk; Anututä butewakina kanpän nadäk tänpän tänkentän namitak yäk. Nanak bäyan imitat unita äpnatä gäripi bureni käwep api nadän namek yäk.

³³ Ude tänkan it yäpmän äronpän äneji nanak kubäkät bäyanjuk. Bäyanpän yänjuk; Äpnatä ganani nadän naminjirän Anututä nadän naminpän äneji nanak kubä no namitak yäk. Mebäri unita wäpi Simeon yän iwetkuk.

³⁴ Ude tänkan it yäpmän äronpän äneji nanak kok itpän kubä bäyanpän yänjuk; Eruk, näk nanak yaräkubä bäyan imitat unita äpnatä näka gäripi bureni api nadäwek yäk. Mebäri unita wäpi Livai yän iwetkuk.

³⁵ Tänpän äneji it yäpmän ärontängän nanak kok itpän bäyanpän yänjuk; Apiño Anutu iniñ oretat yäk. Ude yänpän wäpi Juda yän iwetkuk. Tänkän äneji nanak kubä bäränen nämo bäyanjuk.

30

¹ Tänpäkan Resel ärun itpän Jekopta nanak kubä nämo bäyan iminjuk. Iniken mebäri ude nadänpän moki Leata nadäwäwak täñ iminpän Jekop nöde iwetkuk; Näka nanak kubä kan nam! Nämo namiwä api kumbet yäk.

² Ude yänjirän Jekoptä jäpi nadän iminpän iwetkuk; Anututä nadän gaminpän nanak nämo gaminjirän näkä u irepmitpän nanak täga gamet?

³ Ude iweränä Reseltä yänjuk; No watä piä webena Bilha. Ukät patpän nanak bäyanjirän näka binjam tänpänkan nanak täno miñi kan ahäwa yäk.

⁴ Reseltä ude yänpän piä watä webe Bilha imän Jekopkät patkumän.

⁵ Patkumäno Bilhatä nanak kok itpäñ Jekopta nanak kubä bäyañ imiñkuk.

⁶ Bäyañirän Reseltä yäñkuk; Anututä täñkentän namikta nadawän tägawäpäñ manna nadänpän nanak kubä namitak yäk. Mebäri unita wäpi Dan yäñ iwetkuk.

⁷ Täñpäkañ Resel täño watä piä webe äneñi nanak kok itpäñ Jekopta nanak kubä bäyañirän yarä ude täñkuk.

⁸ Täñkañ Reseltä yäñkuk; Moknakät ämiñtängän eruk irepmitat uba yäk. Ude yänpän nanak wäpi Naptali yäñ iwetkuk.

⁹ Täñpäkañ Leatä nanak bäyak-bäyak kadänini paotak yäñ nadänpänä watä piä webeni Silpa Jekop webenita iniñ kireñkuk.

¹⁰ Iniñ kirewänkañ Silpatä Jekopta nanak kubä bäyañ imiñkuk.

¹¹ Bäyañ imiñirän Lea wisikna yäñ nadänpän wäpi Gat yäñ iwetkuk.

¹² Eruk, it yäpmän äronpäñ Silpatä Jekopta äneñi nanak kubä bäyañirän yarä ude täñkuk.

¹³ Täñirän Leatä ñode yäñkuk; Näk bumta oretat unita notnaye ätutä näka oretoret täñpani yäñ api näwetneñ yäk. Ude yänpän nanak u wäpi Ase yäñ iwetkuk.

¹⁴ Täñpäkañ wit bureni däpmäk-däpmäk kadäniken Lea täño nanaki tuäni Rubentä piäken kuñkañ päya pähäm nanak itta näñpani u ätu yabän ahäñkuk. Yabän ahänpän yäpmänkañ miñi Leaken yäpmän kuñkuk. Yäpmän päñku imänkañ Reseltä u kañpäñ Lea iwetkuk; Ai, päya pähäm nanak

itta näñpani nanakatä yäpmän äbuko u ätu täga namayän?

15 Iweränä Leatä iwetkuk; Äpna nomägakuno unita nadäwi pidäm tawänpäñ päya päham nanak itta näñpani nanaknatä yäpmän äbuko u imaka, nomägarayän täyan? Yäwänä Reseltä iwetkuk; Eruk, päya päham yäpmän gamiñkuko u namiwä apiño bipani gäk äpnakät täga patdayän yäk. Ude yäwänä Leatä nadän imiñkuk.

16 Nadän imiñpäñä bipäda Jekop piäken naniktä äbäñirän Leatä päñku kädet miñin ahän imiñpäñ iwetkuk; Apiño gäk näkkät pädayän yäk. Nanakna täjo päya päham nanak itta näñpani upän gäk suwatat yäk. Yäwänkañ bipani uken bok patkumän.

17 Täñpäkañ Anututä Lea nadän imiñirän nanak kok itpäñ Jekopta nanak kubä bäyañ imiñirän nanakiye 5 ude itkuñ.

18 Bäyañpäñ yänkuk; Näk watä piä webena äpnata imiñkuro unita kowata Anututä nanak kubä nami-tak yäk. Ude yänpäñ nanak u iniken man terak wäpi Isaka yän iwetkuk.

19 Eruk ude täñkañ it yäpmän äronjirän Leatä nanak kok itpäñ Jekopta nanak kubä bäyañ imiñirän nanakiye 6 ude itkuñ.

20 Bäyañpäñ yänkuk; Anututä iron täga täñ namiñirän äpnata nanak 6 ude bäyañ imiñkut yäk. Unita näk api orañ namek yäk. Ude yänpäñ nanak u iniken man terak wäpi Sebulun yän iwetkuk.

21 Eruk it yäpmän äronjtängän äperi kubä bäyañkuko u wäpi Daina yän iwetkuk.

22 Ude ahän moreñirä Anutu Reseltä yänapik

man yänjkuro u nadän iminjirän äruñ iranitä nanak kok itkuk.

²³ Nanak kok itpäjä nanak kubä bäyanpäñ yänjkuk; Äruñ itpäñ mäyäk nadänjkuro uwä Anututä nomägatak yäk.

²⁴ Eruk, Anututä nanak äneji kubä kañ namän! yän yänpäñ nanak u wäpi Josep yän iwetkuk.

Jekop tuñum äma täñkuk

²⁵ Reseltä Josep bäyawänkañ Jekoptä äwäñi Laban iwetkuk; Komenaken kwayän nadätat unita nabä kätäwi kwa yäk.

²⁶ Webenayat nanaknayeta nadänpäñ watä piä täñ gaminjkuro unita naniñ kirewipän yämagut yäpmän kwa yäk. Piä jide täñ gaminjkuro uwä gäkña nadätan yäk.

²⁷ Ude iweränä äwänjitä iwetkuk; Ude nämo. Node gäwera nadäsi. Näk kären node kañkut; Yawetä gäka yänpäñ iron tañi täñ naminjuk.

²⁸ Unita piäka täño gwäki ude nami yän nadänpäñ yäwikañ api gamet yäk.

²⁹ Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Näk piä tañi täñ gaminjkuro u kañpäñ nadätan? Gäkño bulimakau sipsip yabän yäwarira jide ahänkuño u gäkña nadätan yäk.

³⁰ Näkä nämo äbutken ähan yarägän bumik itkuñopän apiñowä ahän bumbum täñ gamikañ. Näk piä täñ gaminjira Yawetä gäk täñkentän gamin yäpmän äbatak yäk. Unita kadäni ñoken näknaken äbotnayeta piä täñ yäminpäñ täñkentän yämayän nadätat.

³¹ Ude yäwänä äwänjitä iwetkuk; Unita kowata jide api täñ gamet? Ude yäwänä Jekoptä iwetkuk;

Gäk imaka kubä nämo namen yäk. Näk bänepnaken man pätak u gäwera nadänjiri täga tänpoko uwä gäkno sipsip meme äneji watäni api iret yäk.

³² Uwä node; Näk apiño tom äbori äbori yabänpän sipsip kudäri ba yäput-toroktorok ikek, sipsip nanaki kubiri ba meme nanaki yäput-toroktorok ikek u kudup yäpmän daninpän inigän yepmanpayän yäk. Tom yarägän udewanita piä täñ gamik täyat unitäño gwäki api yäpet yäk.

³³ Ude täñira kudän siwoñi täyak ba siwoñi nämo täyak yän täga api kanpän nadäwen. Gäk piä täk täyat unitäño gwäki siwoñi yäpmäntak yän kanpän nadäwayän äbänpänä meme yäput-toroktorok ikek nämo, ba sipsip nanaki kubiri nämo, näkno äbotken irirä yabänpän kubota täyak yän kan nadäk tä yäk.

³⁴ Ude yäwänä äwänitä yänkuk; Yäyan u täga. Ude kan ahäwän yäk.

³⁵ Ude yänpän äwäñi Labantä kepma ugän meme ämani jaum ba yäput-toroktorok ikek, meme webeni yäput-toroktorok ikek ba pujiñi bämop uken paki, ba sipsip nanaki kubiri u kudup nanakiyetä watäni itneñta yäpmän daninpän yepmanjuk.

³⁶ Ude tänpän Jekop penpen kepma yaräkubä udetä kuntängän kome ban kubäken ahänjuk. Ahänpän u irirän Jekoptä äwäñi täño meme sipsip ätuta watäni itkuk.

³⁷ Eruk Jekoptä päya mebäri yaräkubä unitäño karäni kodaki tokätpän gupi uken-uken tätun äyänutkuk. Uken-uken tätuwänkan bänepi paki kwawak ahänpän kudän ikek täñkun.

³⁸⁻³⁹ Tänpän päya karäni tätunukoko u yäpmänpän sipsip memetä u kankan ume kan nanput yänpän ume nänpaniken penjuk. Eruk sipsip memetä

webeniye yäwatnayän äbänpäñä ume nanpäñ päya karänitä inamiken irirän webeni yäwaräntäk täñkuñ. Ude täñpäñ nanak bäyañkuño u päya karäni udewanigän kudän-kudän nitek ahänkuñ.

⁴⁰ Nanak ahänkuño u yäpmän danipän inigän yepmañkuk. Yepmañpäñä sipsip meme biani uwä Laban täño sipsip meme kudän-kudän nitek itkuñ kända ukända kowat yabäwän täñput yänpäñ yepmañpän itkuñ. Ude täñpäñ sipsip meme inita yäwani yäpmänpäñ inigän yepmañkuk. Ude täñpäñ yepmañpän Laban täño inigän inita yäwani inigän itkuñ.

⁴¹ Kadäni kadäni meme sipsip gupi tägatä iniken täñirä Jekoptä päya karäni ukeño äneñi yäpmänpäñ ume näñpaniken peñkuk. Ude täñirän meme sipsip päya karäni u kañkañ webeni yäwaräntäk täñkuñonik.

⁴² Upänkañ meme sipsip gupi waki uwä päya karäniken nämo yepmak täñkukonik. Ude täñirän meme sipsip gupi waki Labantagän itkuñ. Meme sipsip gupi tägatäga u Jekop täño biñamgän täñkuñ.

⁴³ Ude täñ yäpmän kuñtängän Jekoptä tunum äma täñkuk. Meme sipsip bumta, piä watä webe bok äma bok ba kamel donki nitek itkuk.

31

Jekoptä äwäñi Laban kañumuntañ metänpeñ kuñkuk

¹ Jekoptä kädet ude täñ yäpmän äbäñtäyon Laban täño nanakiyetä kañpäñ yänkuñ; Jekoptä nan täñikñatpäñ nan täño tunum kudup yäyomägatak.

Tuŋum äma täyak uwä nan täŋo tuŋum terak täyak yäk. Man ude yänirä Jekoptä nadänkuk.

² Täŋpäŋ ŋode imaka kaŋpäŋ nadänkuk; Äwo apiŋo not säkgämän nämo täŋ namik täyak uwä bian nämo täŋ namik täŋkukopäŋ udewä täyak yäk.

³ Ude nadänirän Yawetä Jekop iwetkuk; Gäk äneŋi äyänutpeŋ nankaye nägät moräkkayetä kome kujatken kaŋ ku! Kuŋiri watä api it gamet yäk.

⁴ Anututä ude iwetkuko unita Jekoptä webeniyat Resel kenta Lea ŋode yäwetkuk; Näk tom epänaken kuŋira ek ätu itkaŋ kaŋ äbun yäk. Eruk man ude yäwetpäŋ kuŋirän ätu itkaŋä yarä uwä päŋku ahäŋ imiŋkumän.

⁵ Ahäŋ imänä yäwetkuk; Näk ŋode käyat yäk. Nanjek u bian not täŋ namiŋpäŋ kuŋatkuko udegän apiŋo nämo täŋ namitak. Upänkaŋ nana täŋo Anututä näk täŋkentäŋ namik täyak yäk.

⁶ Näk nanjekta watä piä kehäromi täkinik täŋ yäpmäŋ äbäk täyat u nadäkamän, ei yän?

⁷ Ude täk täyat upänkaŋ nanjektä piä täŋ imik täyat unitäŋo gwäki namikta yännäknat yäpmäŋ äbänirän kadäni 10 täreŋkuk. Upänkaŋ nanjektä waki ude täŋ namayän täŋirän Anututä ukätpipik ŋode täŋ imik täŋkukonik;

⁸ Nanjektä tom yäput-toroktorok ikek piä gwäkita kaŋ yäpmäŋ yän näwerirän eruk Anututä nadänirän tom miŋitä nanaki yäput-toroktorok ikekgän bäyaŋkuŋ. Täŋ tom gwärärek kudän ikek gäknata yäpmäŋ yän näwerirän eruk Anututä nadänirän tom miŋitä nanaki gwärärek kudän nikekgän bäyaŋkuŋ yäk.

⁹ Ude täŋ yäpmäŋ äbätängän Anututä nanjek

täño tom kudup yomäгатpäñ näkñata biñam nanin kireñkuk yäk.

¹⁰ Ude yäñpäñ ñode yäwetkuk; Kadäni kubä yawaktä iniken täñirä däpmonken ñode täñkut; Kadäni uken meme ämanitä webeni yäwatkuño uwä yäput-toroktorok, gwärärek kudän ikek yäk.

¹¹ Täñpäñ Anutu täño añerotä däpmonken ñode näwetkuk; Jekop! yäk. Jekop yäñ yäwänä Itat ño yäñ iniñ yäñkut.

¹² Yäwawä näwetkuk; U yabä! yäk. Meme ämanitä webeni yäwatkañ u yäput-toroktorok, gwärärek kudän ikekgän yäk. Äwänka Labantä yängäkñat yäpmäñ äbuko u kak täyat unita nadänjira udewä ahäkañ yäk.

¹³ ✧ Täñpäñ nadätan? Gäk Betel komeken näka yäñpäñ mobä änok kubä buñätkañ olip gakñi uterak piñ ibatpäñ yänkehäromtak man yänkun. Eruk, kome uken iriri ahäñ gamiñkuro uwä Anutu näk ño yäk. Unita akuñkañ äyänjutpeñ kome kujatkaken kañ ku yäk. Man ude näwetkuk.

¹⁴ Eruk, ude yäweränä webeniyattä iwetkumän; Nanta butewaki nämo nadäkamäk yäk. Nekta biñam tuñum kubä nämo iwoyän nimiñkuk.

¹⁵ Nan uwä äbani bumik nibäk täyak yäk. Gäkken monen yäpmäkta ninin kireñkuk. Upänkañ monen yäpuko uwä kudup nañkuko unita imata ño itde?

¹⁶ Ude yäñpäñ yänkumän; Anututä nannek täño tuñum kuduptagän yomägarirän nin ba nanakniye ninta biñam täyak yäk. Unita Anututä gäwetak ude kañ tä yäk.

17 Ude yäwänä Jekop komeniken äneņi kukta tuņum täņpän webeniye nanakiye kamel terak yepmaņkuk.

18 Ude täņpän sipsip, bulimakau, tuņum ba imaka kudup Mesopotemia komeken irirän ahän imiņkuņo u yäpmäņpän Kenan komeken nani Aisaktä itkukken kwa yänpen kuņkuk.

19 Akumaņ kunayän täņkuņo kadäni uken tuņum ñode täņkuņ; Labantä sipsip pujiņi madäwa yänkaņ kuņirän Resel nanitä yotken äronpän nani täņo äboriyeta watä irani yäwik kubo täņpän yäpmän äpämaņ kuņkuk.

20 Täņ Jekoptäwä äwäņi Laban, Aramtä äbotken nanik u täņjikņatpen nämo iwerän nadänjirän kuņkuk.

21 Eruk tuņum ude täņ paotpänä tuņumi kudup-tagän kobet täņ yäpmän Yufretis ume wenpen Gileat pom kāda kuņkuņ.

Labantä Jekop iwat yäpmän kuņkuk

22 Jekop kuņirän kepma yaräkubä tärewänkaņ Jekoptä metänpen kuņkuko unita manbiņam Laban iwetkuņ.

23-25 Eruk manbiņam u nadänpänä ämaniye yämaguränkaņ Jekop iwat yäpmän kuņtäyon kepma 7 tärewänkaņ Gireat pom Jekoptä ahänpän yottaba täņpän itkuko u ahäktä keräp taņkuņ. Uken ahänpän Laban ba ämaniye yottaba täņpän patkuņ. Parirä Anututä Laban dāpmonken ñode iwetkuk; Laban! Gäk Jekop man kādāp ikek kubä iwerentawä! yäk.

26 Patkuņo yänewänkaņ Labantä Jekop ahän imiņpänä iwetkuk; Ima kudän täņ namitan?

Imata jop täjnäkŋatpän iwän täŋ gamapän bumik äpetnayat nomägatpän yäpmän äbätan?

27 Yänahänpän näwetkuno uyaku kap tenpän gepmana yäpmän äbim yäk.

28 Näk äpetnayat oranaye nämo yänin orerira yämagut yäpmän äbän. Gäk guŋ kudän täŋ yäk.

29 Näk gäk gutnaŋipän nanka täŋo Anututä bipani dämpmonken ŋode näwetpän nanin bitnäk; Gäk Jekop man kädäp ikek kubä iwerentawä yän näwetkuk.

30 Gäk komekata nadäwätäk täŋpän ämetpen äbäno uwä täga upänkaŋ näkŋo äbotnayeta watä irani yäwik imata kubo täŋpän yäpmän äbän?

31 Ude yänirän Jekoptä Laban man kowata ŋode iwetkuk; Gäka umuntaŋkuro uwä ŋodeta; Gäkä äpetkayat nomägaren yän yänpän unita nämo gäwetkaŋ äbämän yäk.

32 Upänkaŋ itkamän ŋo kubätä yäkken yäwikka u kaŋ-ahäwayän täno uwä äma ba webe u kumäkta biŋam täŋpän. Ämaniye inamiken tuŋum päke yäpmän kuŋatat ŋo gäkŋata biŋam kubä kaŋpänä kaŋ yäpmän yäk. Jekop uwä webeni Reseltä yäwik kubo täŋkuko u nämo nadänkaŋ man kehäromi u yänkuk.

33 Eruk, Laban Jekoptä yottaba gänäŋ äronpän yäwik ukeŋonita kawän wawäpän, Leatä yottaba gänäŋ äronpän udegän kawän waŋkuŋ. Täŋpän piä watä webe yarä unitä yottaba gänäŋ udegän kawän waŋkuŋ. Ude täŋkaŋ kumaŋ Reseltä yottaba gänäŋ äronkuk.

34 Reseltä yäwik kubo täŋkuko ukeŋo kamel täŋo yäk tuŋum pewani u gänäŋ käbop daiŋkukopän

uterak mañjirän Labantä yottaba u gänañ wäyäkñewän wañkuñ.

³⁵ Ude täñkañ Reseltä nani iwetkuk; Nana, gäk näka kokwawak nadäweno. Näk täga nämö akwayäñ. Webetä nininken käyäm ahäñ namitak unita täga nämö akwayäñ yäk. Iweränkañ nanitä päñku yot kudup gänañ yäwikta wäyäkñewän wañkuñ.

³⁶ Ude täñjirän Jekoptä koki wawäpäñ Laban ñode kañ yäñkuk; Oi! Näk waki jide täñ gamiñkuro unita tom bumik nurayäñ näwarän täyan?

³⁷ Gäkä näkño tunum päke ño yabäwi tärekañ. Unita gäkä imaka kubä gäkñopäñ näk ba äbotnaye ño bämopninken käyan u täñpäwä notniye täño inamiken kwawak pewipäñ kañkañ nek täño mebäri kañ yäpmäñ daniwut!

³⁸ Näk gäka watä piä täñ gamiñira obañ 20 ude täreñkuk. Kadäni u bämopiken gäkño yäwakaye watäni ket irira sipsip ba meme nanaki kubä nämö dätdät mañkuñ. Ba gäkño sipsip äbotken nanik sipsip ämani kubä nämö utpäñ nañkut yäk.

³⁹ Ba tom ägwäritä gäkño sipsip yewa gänañ äronpäñ sipsip kubä utpäñ nañpäñä näkñakenpäñ komenita peñ gamiñkut. Täñkañ kepma ba bipani kubäta gäkño sipsip kubä kubo täñkuño unita komenita näkñakenpäñ gamikta näwet täñkunonik.

⁴⁰ Näk gäkño sipsipta watä irira edaptä bumta nek täñkukonik. Bipaniwä mänit nadäñpäñ däpmon säkgämän nämö pat täñkuronik yäk.

⁴¹ Näk komi piä ude gäka obañ 20 täñkut. Obañ 14 äpetkayatta nadäñpäñ watä piä täñ gamiñkut. Ba obañ 6 äneñi tom ätu näka biñam täneñta

watäni it gamiŋkut. Tänpän kadäni u bämopiken piä täŋ gamiŋkuro unitäŋo gwäki namikta täŋnäŋjariri kadäni 10 ude täŋkuk.

⁴² Gäk ude täŋ namiŋkuno upänkaŋ nana täŋo Anututä näka watä it namiŋkuk. Anutu uwä orana Abraham ba nana Aisak unitäŋo Anutu pähap. Anututä näka watä nämo itkuk yäwänä jopinik nepmaŋpi äbätet. Upänkaŋ Anututä bute-waki terak komi piä täŋ yäpmän äburo u kaŋpäŋ imaka kubä näka nämo täŋ namenta dāpmonken man kehäromi gäwetkuko u yäk.

Laban Jekoptät bänep kubägän täŋkumän

⁴³ Jekoptä man ude yäwänä Labantä iwetkuk; Webekayat ŋowä äpetnayat, ba nanakaye ŋowä näŋaken äbeknaye oranaye. Ba tom kuduptagän päke ŋo u imaka, näŋakengän. Imaka kuduptagän iŋamnaken itkaŋ ŋowä näŋakengän. Upänkaŋ apiŋowä jide tänpän äpetnayat ba äbeknaye oranaye äneŋi yäpet? U täga nämo.

⁴⁴ Unita nek bänep kubägän täda yäk. Tänpän bänep kubägän täkamäk ŋonita nämo guŋ tädeŋta mobä änok kubä ŋo peda yäk.

⁴⁵ Man ude yäwänkaŋ Jekoptä mobä käronji kubä yäpmänpäŋ siwon yäputkuk.

⁴⁶ Tänpänä noriye yäwet-pewän mobä u dubiniken mobä ätukät buŋätkuŋ. Ude tänpänä mobä änok u dubiniken ketem naŋkuŋ.

⁴⁷ Tänpäkaŋ Labantä mobä änok peŋkumäno iniken Mesopotemia man terak wäpi Jega-Sahaduta yäŋ iwetkuk. Tänpän Jekop uwä iniken Hibru man terak wäpi Galet yäŋ iwetkuk. (Ninin man terak 'nämo guŋtakta').

48 Tänpän Labantä Mobä änok pekamäk no kanpän bänep kubägan täkamäk unita nämö api guñ täde yän Jekop iwetkuko mebäri unita mobä änok unitäno wäpi Galet yän iwetkumän.

49 Täjä Labantä kome u wäpi kubä Mispa iwetkuko uwä man node yänkuko unita; Yawetä gäk gäknağan, näk näknağan kuñaritda nek nibänpän nadäwän.

50 Tänpäkan Labantä Jekop äneñi kubä node iwetkuk; Gäk äpetnayatta gañani nadänpän komi yämeno, ba näkä nämö nadänjira webe kodaki ätu yäpeno uwä node ket nadäwen; Anutu nibatak yän nadäwen yäk.

51-52 Mobä käroni yäputat no ba mobä änok bämopneken peyat no ka! Nowä kanpen kuñatpäjä bänep kubägan täkamäk nonita nämö api guñ täde yäk. Näk no irepmitpäñ nämö guret. Gäk udegän, no irepmitpäñ nämö nuren.

53 Tänpän gäk ba näk bänep kubägan täkamäk nopäñ irepmitdawä Anutu, Abraham kenta Naho täno Anutu unitä kowata kan nimän yäk.

Ude yäwänkan Jekoptä Anutu, nani Aisaktä gämoriken kuñarani unitäno wäpi terak yänkehärom tañkuk.

54 Tänpän Anutu iniñ oretta pom terak äronpäñ gupe ijin ima yänpän tom kubä utpäñ ijin imiñkuk. Ude tänpän äboriyekät ketem bok nana yänkan yämagutkuk. Yämaguränpän ketem nañkan pom terak ini ugän patkuñ.

55 Patkuño yänewänä Laban akuñpäñ äperiyat, oraniye äbekiye yenpäñ yäniñ orepän kon man yäwetkan komeniken äyänutpen kuñkuk.

32

Jekop tuäni Iso kaŋ-ahänkuk

¹ Eruk Jekop kome u penpen kuŋirän Anutu täŋo aŋero ätutä kädet miŋin ahän imiŋkuŋ.

² Ahän imiŋirä yabänpänä nadänkuk; Wa! Nowä Anutu täŋo äbot yäk. Ude yänpän unita kome u wäpi Mahanaim yän iwetkuk.

³ Kadäni uken Jekop täŋo tuäni Iso Sei kome, wäpi kubä Idom uken itkuk. Irirän Jekoptä tuäna uken itak yän nadänpän watä äma yäwet-pewän intäjukun kuŋkuŋ.

⁴ Kunayän täŋirä yäwetkuk; In ekänina Iso ŋode iwerut yäk. Watä piä ämaka Jekoptä ŋode yäyak; Näk kome ban pänku äwännek Labankät kadäni karoni it yäpmän äbut.

⁵ It yäpmän äbänkä sipsip, bulimakau, donki, watä ämawebe it namikaŋ. Unita ekänina, gäk not täŋ nam yän nadänpän manbiŋam ŋo gäka pewa ärekaŋ yäk. Jekoptä manbiŋam ude pewän kuŋkuŋ.

⁶ Watä piä ämaniyetä manbiŋam ude yäpmän kuŋkuŋotä äneŋi äyänutpen äbänpän Jekop ŋode iwetkuŋ; Nin tuäka Iso kaŋ-ahänkumän yäk. Unitä gäk gabän ahäwayän nadänpän ämaniye 400 yämagurän äbän itkaŋ yäk.

⁷ Ude iwerakaŋ Jekop umun pähap nadänpän-nadäwätäk täŋkuko unita ämaniye, sipsip, bulimakau, kamel kudup yäpmän daniŋpewän äbot yarä täŋkuŋ.

⁸ U ŋode nadänpän yäpmän daniŋkuk; Isotä äbänpän änok kubä nidäpänä änok kubätä api ämetpen kuneŋ yäk.

9 Ude nadänpän Jekoptä Anutu yänapik man terak node iwetkuk; O Anutu, orana Abrahamkät nana Aisak täno Anutu! Gäk node näwetkun; Gäk komekaken ba notkaye itkanken äyänutpen kuñiri api täñkentän gamet. Man ude näwetkun.

10 Näk piä ämaka täga nämö upänkan nadän namikinik tänpän bänep iron täñ namin yäpmän äbäk täyan. Bianä ähottaba-gänpän yäpmänkan Jordan ume wenpen kuñkut. Apiñowä näk äbot tañi yarä no nitek äbätat yäk.

11 Unita gäk täñkentän naminiri tuäna Isotä nurektawä. Tuänatä äbänpän näkña ba nanak nädaminji nidäpek yänpän umuntäyat yäk.

12 ✧ Gäk bian node näwetkuno äneñi nadäsi; Näk bänep täga nadän gaminpän nanakaye pewa gwägu pomiken mobä jirañ mäyap, daninañi nämö itkan ude api ahäneñ. Ude näwetkun yäk.

13 Eruk, patkuko yänewänä Jekoptä akuñpän tuäni Iso iron imikta tuñumi päke uken nanik ätu iwoyän iminuk. Tuñum irona iwoyän iminukuo uwä node;

14-15 Meme webeni 200, ämani 20, sipsip webeni 200, ämani 20, kamel webeni nanakiye nitek 30, bulimakau webeni 40, ämani 10, doñki webeni 20, ämani 10 ude iwoyän iminuk.

16 Iwoyän iminpäñä memeta watä äma kubä penkuk, sipsipta kubä, kamelta kubä, bulimakauta kubä, doñkita kubä. Ude yepmanpän watä äma u node yäwetkuk; Intäjukun kut yäk. Näk mäden täwarayän. Upänkan änok kubägan kuneño. Banban kut yäk.

17-18 Eruk kunayän täjirä Jekoptä watä äma intäjukun kwayän täjkuko u iwetkuk; Gäk kuñiri tuäna Isotä gabän ahänpän gäwet yabäk ñode api täjpek; In netä täño watä äma? De kukañ? Tom äbot ño mähe mi netä? yän gäwerirän ñode kañ iwet; Ñowä watä ämaka Jekop, unitäño yäk. Tom äbot ño ekänini gäka iron täkta pewän äbäkañ. Täjkañ monäka mäden näwatak yän kañ iwet.

19-20 Ude iwetkañä piä watä äma mäden kunayän täjkuño u man piä watä äma intäjukun iwetkuko udegän ñode yäwetkuk; In Iso kañ-ahänpänä äma intäjukun kuyak u iweraro udegän kañ iwerut yäk. Watä ämaka niwatak yän ude iwetneñ yäk. Täjpäkañ Jekoptä ñode nadänkuk; Näk tom äbot ño irona intäjukun pewa kuñirä tuäna Iso näka bänep waki nadatak u peñpän kowat kawän täjpänä not käwep täj namek yäk.

21 Ude nadänpän tom äbot ukeño intäjukun pewän kuñirä bipani ini ugän patkuk.

Jekop Anutukät ämik täjkumän

22 Eruk bipani bämopiken Jekoptä akuñpän webeniyatkät watä webeni yarä ukät nanakiye 11 ude yämagut yäpmän päñku Jabok ume pipiyäwaniken wenkuñ. 23 Wenpeñ kuñ moreñirä Jekoptä tuñumi päke u kudup ume ani kukñi udude pewän kuñkuñ.

24 ☆ Pewän kuñ moreñirä ume ani kukñi ño käda inigän itkuk. U irirän äma kubätä ahäj imänkañ ämiñtäkon kome yäñeñburu-buru täjkuk.

25 Ämiñtängän äma Jekop ahäj imiñkuko u Jekop täño kehäromini täga nämo yäpmän äpayän yän

---

☆ 32:24: Hos 12:3-4

nadänpäj keritä Jekop jopänikengän injirirän jopäni jok tädotkuk.

26 Tädorirän äma unitä Jekop iwetkuk; Kome yäñewayäj täyak unita nabä kätäwi kwa! yäk. Yäwänä Jekoptä kowata ñode iwetkuk; Ude nämo! Gäk kon man kubä näwerikañ uyaku gabä kätäwayäj yäk

27 Yäwänä iwetkuk; Wäpka netä? Yäwänä Näk wäpna Jekop yäñ iwetkuk.

28 ✧ Jekop yäñ iweränä äma unitä yäñkuk; Gäk Anutukät ba äma ätukät ämiñpäñ gäkägän yärepmitan unita gäk wäpka Jekop peñpäñ wäpka kodaki Isrel yäñ gäwetat. (Ninin man terak Isrel uwä Anutukät ämiñkumän)

29 ✧ Wäpi kodaki Isrel yäñ iweränä Jekoptä yäñkuk; Eruk, gäkño wäpka täga näwerayäj? Yäwänä iwetkuk; Imata wäpna nadäwayäj yäyan? Ude yänpäj kon man kubä iwetpeñ kuñkuk.

30 Kuñirän Jekoptä nadäñkuk; Wära! Näk Anutu injami dapun karo unita nutnañipäj nabäj orerak yäk. Näk Anutu injami dapun kat yäñ nadäñkuko unita kome u iniken man terak wäpi Peniel yäñ iwetkuk.

31 Täñpäñ tamimañ edap dapuri abäñirän Jekop Peniel kome u peñpeñ kuñkuk. Peñpeñ kuñkukopäñkañ kuroñ säkgämän nämo yeñtäñ kuñkuk. Jopäni jok tädotkuko unita täñäro pärentäj kuñkuk.

32 Täñpäkañ mebari unita kadäni ukentä päbä apiño Juda ämawebetä tom tohari jopäni jokken

nanik nämo nak täkaŋ, Jekop jopänikengän inŋirirän jopäni jok tädotkuko unita.

33

Jekop tuäni Isokät abä peronŋkumän

¹ Eruk Jekop täŋäro pärentäŋ kuŋtängän Iso, ämaniye 400 udekät äbänirä yabänŋkuk. Eruk yabänpän Jekoptä nanakiye yäpmän daniŋpän webeni Resel kenta Leata, ba watä webeni yarä unita yämiŋkuk.

² Ude täŋpän watä webe yarä ukät nanakiye intäjukun yepmanpän kwäwä nanaki ätukät Leakät u mädeniken yepmanpän kuŋkuŋ. Yepmanpän kuŋirä nanaki Josepkät Resel mädeninik yepmanpän kuŋkumän.

³ Tuŋum ude täŋpän ini intäjukuninik kuŋirän iwatkuŋ. Intäjukuninik päŋku tuäni kaŋkaŋ oraŋ imikta kadäni 7 ude inŋami yäpän äpmonpöpän patkaŋ akuk täŋtäŋ kuŋkuk.

⁴ Täŋtäŋ kuŋirän tuäni Isotä kaŋpänjä bäräŋeŋ äbä bäyaŋ imiŋpän inpän iniŋ oretkuk. Ude täŋpänkaŋ konäm kotkumän.

⁵ Täŋpän Isotä Jekop webeniyekät nanakiye yabänpän Jekop iwetkuk; Ai! Webe nanak päke ŋo netäŋo? Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Anututä watä ämaka näka iron täŋ namiŋirän imaka päke yabätan ŋo ahän namiŋkuŋ.

⁶ Ude yäwänkaŋ watä webe yarä u nanakiye yän-yäkŋat yäpmän Iso dubiniken kuŋpän gukut imäpmok täŋkuŋ.

7 Täñirä Lea nanakiyekät äbäñpäj udegän täñkuñ. Mädeninik Resel nanaki Josepkät äbäñpäj udegän gukut imäpmok täñkumän.

8 Täñirä Isotä iwetkuk, Ai, tom äbot intäjukun yäpmäj äbäñirä yabäro u imata? Yäñirän Jekoptä iwetkuk; Ekänina, gäk bänep täga nadäj nami yäñpäj pewa äbäño u! yäk.

9 Ude iweränä Isotä yäñkuk; Monäna waki! Näkño tuñum mäyapinik it namikañ unita tuñum u gäkñata yäpmäñsi!

10 Yäwänä Jekoptä yäñkuk; Ude nämo! Gäk bänep paki nadäj namiñpäjä tuñum gamitat u gäkñata biñam yäpmäj yäk. Gäk gabäñpäj tägagämän nadätat. Gäk not täñ namitan unita iñamka gabäñjira Anutu iñami bumik täyak yäk.

11 Ude yäñpäj äneñi gwäk pimiñpäj iwetgän täñkuk; Tuñum gamiro u gäkñata yäpmäj yäk. Anututä täñkentäj namiñirän imaka täpuri kubäta nämo wäyäkñek täyat. Ude peñ iwettäyon Isotä tuñum u yäpuk.

12 Yäpmäñpäj Isotä yäñkuk; Eruk kuna! Näkä jukun kuñjira näwarut yäk.

13 Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Ekänina, gäk nadätan? Nanaknaye bäräñeñ kukta kehäromini nämo. Ba sipsip bulimakau nanakiye nitek unita imaka, nadäwätäk täyat. Bäräñeñ jide täñpäj kuneñ? Bäräñeñ kuñpäjä nanakiye kuduptagän kumneñ yäk.

14 Unita gäkä jukun Idom kome päñku ninta itsämäñiri näk mäden tomkät nanaknaye-kät nin kwikinik äreñpäj api gabäñ ahäne.

15 Ude yäwänä Isotä iwetkuk; Eruk, täñkentäj

tamikta ämanaye ätu gäkken yepmanpakaŋ tämagut yäpmäŋ kunayäŋ yäk. Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Iron taŋi täyan upäŋkaŋ man yäyan ude nämo. Jop waki, näka bänep täga nadäŋpeŋ kweno uwä täga yäk.

¹⁶ Eruk man yäwän tärewänpäŋ Iso uwä iniken kome wäpi Idom kepma ugän äneŋi kuŋkuk.

¹⁷ Idom kome kuŋkukopäŋ Jekop uwä Sukot komeken päŋku itkuk. Kome uken inita yottaba kubä täŋit, tomta yottaba ätu täŋit täŋkuk. Päŋku yottaba täŋpäŋ itkuko unita iniken man terak kome u wäpi Sukot yäŋ iwetkuŋ.

¹⁸ Eruk, Mesopotemia kome peŋpeŋ äbuko, Sukot kome uken ätu it yäpmäŋ kuŋtängän eruk aku-man päŋku Kenan kome Sekem täŋo yotpärare wäpi Salem uken ahäŋpäŋ u dubiniken kome yäpmäŋpäŋ itkuk.

¹⁹ ✧ Kome yäpmäŋpäŋ itkuko unitäŋo mähemitä kome gwäkita siliwa moneŋta iwetkuk. Iwerä udegän yämiŋkuk. Kome mähemi uwä Hamo täŋo nanakiye. Hamo uwä Sekem täŋo nani.

²⁰ Täŋpäkaŋ Jekop kome uken mobä bukä kubä täŋpäŋ Anutu iniŋ oretta tom uterak däpmäŋpäŋ ijik täŋkukonik. Ude täŋkaŋ wäpi 'Anutu, Isrel täŋo Anutu' yäŋ iwetkuk. Iniken man terak wäpi 'El, Elohe Isrel' yäŋ iwetkuk.

34

Sekemtä Daina iwarän täŋkuk

✧ **33:19:** Jos 24:32; Jon 4:5

¹ Eruk, kepma kubäta Jekop kenta Lea äperi wäpi Daina uwä webe kome uken nanik ätukät itpäñ-nadäk täñpayäñ kuñkuk.

² Kuñirän äma kubä wäpi Sekem unitä Daina u kañgärip täñpäñ iwarän täñpäñ inñtpäñ waki täñ imiñkuk. Sekem nani wäpi Hamo uwä Hivitä äbotken nanik, kome unitäño intäjukun äma itkuk.

³ Täñpäkañ Sekemtä Daina waki täñ imiñpäñä eruk webe unita gäripi nadäñpäñ näkñata kañ yäpa yäñkañ man gäripi nitek ätu iwetkuk.

⁴ Ude täñpäñ päñku nani Hamo ñode iwetkuk; Nan! Webe gubañ ño näka biñam yäpmäñ nam yäk.

⁵ Täñpäkañ Sekemtä Daina waki täñ imiñkuko manbiñam u Jekoptä nadäñkañ itkukonik. Nanakiye tomta watä itta kuñ moreñkuño unita ini äbäkañ manbiñam u yäwera yäñpäñ itsämbuk.

⁶ Nanakiyeta itsämäñ irirän Sekem nani Hamo uwä äbuko Jekopkät man yäñpäñ-nadäk täñ itkumän.

⁷ Man nämo yäñtäreñirän Daina wanoriye tom piäken naniktä yoriken äbäñpäñ biñam u nadäñkuñ. Sekemtä Daina waki täñ imiñkuk yäñ nadäñpäñ Isrel ämawebe ninta mäyäk pähap täñ nimitak yäñ nadäñkuñ. Imaka tänañi nämopäñ täñkuko unita bänepi utpäñ kokwawak tañi pähap nadäñkuñ.

⁸⁻⁹ Kokwawak nadäñ irirä Hamotä Jekopkät nanakiye ñode yäwetkuk; Nanakna Sekem uwä äpetka yäpmäkta gäripiinik nadätak yäk. Iniken gärip u iwatpäñ gäwet yabätat yäk. Jide nadätan? Täga api yäpek ba nämo? Eruk, bänep kubägän pedayäñ tämäko uyaku kämiwä nanakniye äpetniye kowat wapiwän täga api täneñ.

10 Kowat wapiwän tänpän in nintä komeken ɲo penta kaɲ itna yäk. Ude tänpän itkaɲ intä ninken tuɲum suwaɲ namiɲ gamiɲ täga api täne yäk. Ba nintäno kome ätu imaka, injinta täga api yäpneɲ.

11 Sekem nanitä ude yäwänä Sekem ini uwä Daina nani wanoriye ɲode yäwetkuk; Intä ei yän yäwäwä imaka kubä injin gäripi nadänayän täno ugänpän api tamet yäk.

12 Ba monen udepän nimi yän näweräwä täga api tamet yäk. Upänkaɲ webe ɲo iwoyän namiɲirä näka biɲam ude tänpän yäk.

13 Sekemtä ude yäwänä Jekop nanakiyetä Wanotninta imaka mäyäk ikek täɲ imiɲkuko unita jop yän-yäkɲatna yänpän Sekemkät nani ɲode yäwetkuɲ;

14 Ude nämo yäk. Nin wanotnin uwä äma gupi moräk nämo madäwaniken täga nämo tena kwek yäk. Ude täkta mäyäk ikek yäk.

15 Upänkaɲ in äma kuduptagän gupjin moräk madänpän nin bumik äworeneɲo uyaku täga api nadän tamine yäk.

16 Nintä kädet pekamän u bureni iwaräwä eruk inkät bänep kubägän tänpän äbot kubägän ude itkaɲ kowat wapiwän täga api täɲ yäpmän kune.

17 Täɲ gupjin moräk madäkta täwetkamän u nämo tänpäwä nin kome ɲo peɲpän wanotnin u yänikɲat yäpmän api kune yäk.

18 Ude yänirä Hamokät nanaki Sekemtä nadäwän tägaɲkuɲ.

19 Nadäwän tägawäpän Sekem Jekop äperi yäpmäkta gäripiinik nadänkuko unita man Jekop nanakiyetä yäwetkuɲo u bäräneɲ buramiɲkuk.

(Sekemtawä iniken äboriyetä nadäwä ärowani täk täñkuñ.)

²⁰ Eruk, Sekemkät nani Hamotä yotpärare u täño käbeyä komeken päñku äma uken nanikkät käbeyä täñpäñ man ñode yäwetkumän;

²¹ Nadäkañ? Jekopkät äboriye uwä ämawebe täga. Ba komenin imaka, tañi unita nadäñ yämiñitna kome ño yäpmäñpäñ itkañ suwañ namiñ gamiñ täñjit kowat wapiwän täñpäñ api täk täne yäk.

²² Upäñkañ nintä täkinik täñput yäñ nadäkañ uwä ämani nin kuduptagän gupnin moräk madänero uyaku penta ñogän itta täga api nadäneñ.

²³ Täñkañ äbot kubägän itpäñ sipsip, bulimakau ba tuñumi päke u ninta biñam api täneño unita penta kañ itna yäñ nadäñ yämina!

²⁴ Ude yäweränä yotpärare u nanik ämawebe kuduptagäntä Sekem yanani täño man unita nadäwä tägañkuñ. Nadäwä tägawäpäñ ämani kuduptagän gupi moräk madäñkuñ.

²⁵⁻²⁶ Eruk, gupi moräk madäñkuño kepma yaräkubä ude täreñirän unitäño komi nämo paorirä Daina wanoriyat, Simeon kenta Livai, yarä unitä ämik täkta päip yäpmäñpäñ käbop peñkañ äma täga dapun jop täñyäkñatkañ yotpärare u kuñatkumäno u naniktä yabäñpäñ-nadäk nämo täñkuñ. Yabäñpäñ-nadäk nämo täñirä Simeon kenta Livai ämik pewän ahäñkuñ. Ämik täñpäñ Sekem yanani ba ämaniye kudup kumän-kumän däpumän. Däpmäñpäñ Daina Sekemtä yäpukopäñ imagut yäpmäñ kuñkumän.

²⁷ Ude täñpeñ kuñirän noriye ätu mäden yäwatkuño unitäwä wanori waki täñ imiñkuko unita kowata däpmäñ tärekta yotpärare u kuñpäñ

äma däpumäno u yapmittäj kuñpäñ tuñum tägatäga inita koreñkuñ.

²⁸⁻²⁹ Uwä sipsip, bulimakau, donki ba webeniye nanakiye ba imaka tägatäga yori gänañ ba piäniken itkunjo u kuduptagän porinñkuñ.

³⁰ Ude täñirän nani Jekoptä biñam nadäñpäñ kikñutpäñ Simeon kenta Livai yäwetkuk; Wa! Ek ämawebe ño nanik inamiken näk wäpna täñpäñ wakanñ yäk. Ektä ude täñirän Kenantä äbotken nanik ba Perestä äbotken nanik ba äbot kudup-tagän näka gañani pähap api nadäñ namineñ. Näkä äbotken äma mäyap nämo ño unita äma äbori äbori unitä yäñ-akuñpäñä nin nädamiñi-nani kumän api nidäpneñ yäk.

³¹ Nanitä ude yäwerirän nanakiyat unitä Jekop kowata man ñode iwetkumän; Umun man täga niwetan upäñkanñ wanotnin kubokäret webe bumik waki täñ iminñkuko u täga nadätan ba?

35

Jekop Betel komeken äneñi kuñkuk

¹ ✧ Kome uken ittängän Anututä Jekop ñode iwetkuk; Gäk Betel komeken kuñpäñ kome kanñ yäpmäñpäñ it yäk. Kome uken Anutu näk naninñ oretta mobä bukä kubä kanñ tä. Nähä Anutu gäk tuäka Isota umuntañ päñku pariri ahäñ gaminñkuro u yäk.

² Anututä ude iweränä Jekoptä webeniyaat äperiye nanakkät piä ämawebeniye kudup yäñpäbä yepmañpäñ ñode yäwetkuk; Bämopjinken yäwikta anutunin yäñ nadäk täkanñ u ureñ täñpä kwäpäñ

bänepjin ket utpäŋ tekjin imaka, ärutpak täwanipän wädäwä ärokot yäk.

³ Nadäkaŋ, nin Betel komeken api kune yäk. Näk butewaki nadäwätäk terak kuŋarira Anutu kädet miŋin ahän namiŋkuko u iniŋ oretta mobä bukä kubä uken api täŋpet yäk. Anutu unitä uken-uken kuŋatkutken u täŋkentän namiŋirän kuŋatkut yäk.

⁴ Ude yäweränkaŋ guŋ äbot täŋo yäwik yäpmän kuŋatkuŋo u ba jukuwabik imaka kudup Jekopta imiŋirä Sekem täŋo kome u gägäniken kupähä päya kubä mebäriken awaŋ äneŋpäŋ yejämbuk.

⁵ Ude täŋpeŋ kuŋirä Anututä ämawebe yotpärare kukŋi kukŋi itkunŋo unita umun pähap pewän ahän yämiŋirän Jekop nanakiye däpmäkta nämo yäwarän täŋkuŋ.

⁶ Eruk kuŋtängän Jekopkät äboriye Kenan komeken kome täpuri wäpi Lus, wäpi kubä Betel uken ahänkuŋ.

⁷ Uken Jekoptä mobä bukä kubä täŋpäŋ wäpi Betel Kome Täŋo Anutu yän iwetkuk. Tuänita umuntaŋpeŋ kuŋirän Anututä Betel kome uken ahän imiŋkuko unita wäpi ude yänkuk.

⁸ Uken ittängän Rebeka täŋo watä piä webe wäpi Debora u kome uken kumänirän Betel kome gägäni kupähä päya mebäriken äneŋkuŋ. Päya kupähä u mebäriken Konäm Butewaki Kome yän iwetkuk.

Anututä Jekop wäpi kodaki Isrel yän iwetkuk

⁹ Täŋpäkaŋ Jekoptä Mesopotemia komeken naniktä äbänpäŋ itkuko kadäni uken Anututä äneŋi ahän imiŋpäŋ kon man ŋode iwetkuk;

10 ✧ Gäk wäpka Jekop upäñkañ wäpka Jekop wari nämo gäwetpäñ wäpka kodaki Isrel yän api gäwetneñ. Ude yänpäñ Anututä wäpi Isrel yän iwetkuk.

11 ✧ Täñpäñ iwetkuk; Nadätan, näk Anutu kehäromi mähemi. Gäk nanak bäyañ wek täñpäñ ahäñ bumbum täñiri äbot kubägän nämo, äma äbot ini-ini api ahäñ yäpmäñ kunenñ. Ba gäkä äbotken nanik intäjukun äma imaka, api ahäneñ. Ahäñirä gäk orani pähap api iren yäk.

12 Täñpäkañ Abraham Aisakta kome yäniñ kireñkuro u gäka biñam api ganiñ kirewet. Täñkañ äbekaye orañkaye kämi ahänayän täkañ unita biñam imaka, api yäniñ kirewet yäk.

13 Eruk, Anututä ude yänpäñ Jekop tenpeñ kuñkuk.

14 ✧ Täñpäkañ Jekop Anututä man iwetkukken mobä käroni kubä kämi kañpäñ nadäka yäputkuk. Täñpäñ Anututa biñam täkta wain ume piñ ibatpäñ olip gakñi imaka piñ ibatkuk.

15 Ude täñpäñ Anututä Jekop man iwetkuko kome u täño wäpi Betel yän iwetkuk.

Resel kumbuk

16 Eruk Efrata kome kuna yänpäñ Betel kome u penpeñ kuñkuñ. Kuñtängän kädet bämopiken Resel nanak bäyawayän komi nadänkukopäñ nanak bäräneñ nämo ahänkuk.

17 Komi tañi ude nadän irirän täñkentäki kubätä ñode iwetkuk; Umuntäweno! Nanak ämani äneñi kubä ahätak yäk.

18 Eruk nanak kwawak ahäwänkaŋ miŋi Resel kumbayän tänpän nanaki wäpi Benoni yän iwetpäŋ pengän kumbuk. Tänpäkaŋ Benoni yän iwetkukopän kumänjirän nanitä nanaki uwä wäpi Benjamin yän iwetkuk. (Ninin man terak Benoni uwä Komi piäna täŋo nanak. Täŋ Benjamin uwä Nanakna bänepnaken nanik.)

19 Eruk, Resel kumbänkaŋ Efrata kome nämo ahänkaŋ kome bämopiken, kädet gägäniken änenkuŋ. Efrata uwä apiŋo wäpi Betlehem yän yäk täkamän.

20 Resel änenpäŋä awaŋ terak mobä käroni kubä, kämi kaŋpäŋ nadäkta änenkuk. Änenkuko apiŋo pen itak.

21 Eruk Jekop kome u peŋpeŋ kome täpuri wäpi Mikita-Ede u irepmitpäŋ ätukät kuŋpäŋ yottaba tänpän itkuŋ.

22 ✧ Uken itkaŋ Jekop nanaki tuäni wäpi Rubentä nani täŋo watä piä webe kubä wäpi Bilha ukät päŋku parirän nanitä biŋam nadänpäŋ kokwawak taŋi nadän iminuk

Jekop nanakiye täŋo manbiŋam

23 Jekop täŋo nanakiye 12. Webeni Leatä bäyaŋkuko uwä ŋode; Ruben u intäjukun nanik. Mädenä Simeon, Livai, Juda, Isaka, Sebulun unitä ahänkuŋ.

24 Täŋ webeni Reseltäwä Josep kenta Benjamin bäyaŋkuk.

25 Täŋkaŋ Resel täŋo watä piä webe Bilha u nanakiyat Dan kenta Naptali.

26 Täñ Lea täño watä piä webe wäpi Silpa uwä nanakiyat Gat kenta Ase. Jekop nanakiye uwä Mesopotemia komeken ahänkuñ.

Jekop nani Aisak kumbuk

27 ✧ Täñpäñ Jekop, nani käwa yänpäñ Mikita-Ede kome peñpeñ Mamre kome, nani Aisaktä itkukken u kuñkuk. Mamre kome u Hebron yotpärare u dubiniken itkuk. Hebron wäpi kubä Kiriät-Aba, Abraham kenta Aisaktä bian itkumäno u.

28-29 Aisak tägawaniinik täñjirän obañ 180 ude tärenjirän kumbuk. Kumänjirän nanakiyat Iso kenta Jekoptä änenkumän.

36

Iso nanakiye täño manbiñam

1 Iso, wäpi kubä Idom, unitäño manbiñam ñode;

2 ✧ Webeniye Kenan komeken nanik ñode yäpuk; Kubäwä Elon täño äperi Ada. Elon uwä Hit äbotken nanik. Kubäwä Ana täño äperi Oholibama. Ana uwä Sibeon nanaki, Hivi äbotken nanik.

3 ✧ Webeni kubäwä Ismael äperi wäpi Basemat yäpuk. Basemat uwä Nebaiot täño noripak.

4 Täñkañ Iso webeni Ada uwä nanaki kubägän wäpi Erifas bäyañkuk. Täñ webeni Basemat uwä nanaki kubägän wäpi Ruel bäyañkuk.

5 E, webeni Oholibama uwä nanakiye Jeus, Jalam, Kora bäyañkuk. Täñpäkañ Iso nanakiye wäpi tawañ danikamäj uwä Kenan komeken itkañ ahänkuñ.

6-7 Täñpäkañ Jekop tuäni Isokät Kenan kome u bok itdenä nadäwän kome tañi nämo täñkuk.

Äboriye ba yawakiye mäyap unita jide tänpän ketem ninekta ba yawaktä nakta yabän ahäde yän nadänkumän. Ude nadänpän eruk Isotä monäni Jekop kakätänpen kome kubäken kwa yänpän webeniye nanakiye piä ämawebeniye yawakiye ba tuñumi Kenan kome itkañ yäpuko u kuduptagän kome ban kubäken kuñkuk.

⁸ Kuñtängän Idom kome pom-pomken ahänpän kome u yäpmänpän itkuk.

⁹ Iso uwä Idom äma äbot kome uken ahänkuño unitäño orani itkuk. Nanakiye oraniye täño wäpi tawañ ñode;

¹⁰ Iso webeni wäpi Ada unitä nanak Erifas bäyañkuk. Täñ webeni kubäwä wäpi Basemat unitä nanaki Ruel bäyañkuk.

¹¹ Eruk, nanaki Erifas unitäño nanakiye 5 ude ahänkuñ. Nanakiye 5 ahänkuño u wäpi ñode; Teman, Oma, Sefo, Gatam, Kenas.

¹² Täñ Erifas webeni burenitä nanak 5 ude bäyañkuk. Täñkañ watä piä webeni wäpi Timna yanäpi tänpän nanak Amalek bäyañkumän. Nanak uwä Iso webeni Ada unitäño oraniye.

¹³ Täñ Iso nanaki Ruel unitäño nanakiye yaräbok-yaräbok ñode; Nahat, Sera, Sama, Misa. U uwä Iso webeni Basemat unitäño oraniye.

¹⁴ E, Iso webeni mäden yäpuko uwä Oholibama. Oholibama uwä Ana täño äperi, Sibeon täño äbeki. Oholibama unitäño nanakiye uwä Jeus, Jalam, Kora.

¹⁵⁻¹⁶ Tänpäkañ Iso täño oraniye ätu äboriye täño äma ekänita itkuñ. Äma ekäni itkuño uwä wäpi tawañ ñode; Iso nanaki tuäni Erifas unitäño nanakiye äma ekänita itkuño u wäpi Teman, Oma,

Sefo, Kenas, Kora, Gatam, Amalek. U uwä Iso webeni Ada täño oraniye.

¹⁷ Täñ Iso nanaki Ruel unitäño nanakiye äboriye täño äma ekänita itkuño u wäpi Nahat, Sera, Sama, Misa. U uwä Iso webeni Basemat täño oraniye.

¹⁸ E, Iso webeni Oholibama unitäño nanakiye äboriye täño äma ekänita itkuño uwä wäpi Jeus, Jalam, Kora. U uwä Iso webeni Oholibama, Ana äperi unitäño oraniye.

¹⁹ Täñpäkañ wäpi tawañ it yäpmäñ äpäkañ uwä Iso, wäpi kubä Edom, unitäño nanakiye oraniye äma ekäni itkuñ.

Sei oraniye täño manbiñam

²⁰⁻²¹ Täñpäñ Sei, Ho äbotken nanik, unitäño nanakiye Idom komeken itkañ ahänkuño u wäpi ñode; Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Ese, Disan. Sei täño nanakiye u Ho äboriye täño äma ekänita itkuñ.

²² Täñkañ Lotan nanakiyat Hori, Heman. (Timna, Iso täño watä piä webeni uwä Lotan täño wanori).

²³ Täñkañ Sobal nanakiye ñode; Alvan, Manahat, Ebal, Sefo, Onam.

²⁴ Täñkañ Sibeon nanakiyat Aia, Ana. Ana uwä kome äma nämo iraniken itkañ nani täño donkinyeta watä it täñkukken u ume komi nitek kome gänañ nanik äbänjirän intäjukun kañ-ahänkuk.

²⁵ Täñpäkañ Anatä nanak yarä bäyañkuk. Nanaki Dison, äperi Oholibama.

²⁶ Dison nanakiye ñode; Hemdan, Esban, Itran, Keran.

²⁷ Täñ Ese nanakiye ñode; Bilhan, Savan, Akan.

28 E, Disan nanakiyat Us, Aran.

29-30 Tänpäkaŋ Ho äboriye täŋo äma ekäni ŋode itkuŋ; Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Disan, Ese, Disan. Äma uwä äma äbori äbori Idom komeken ittäŋ kuŋkuŋo unitäŋo äma ekäni.

Idom kome äma äbori äbori unitäŋo intäjukun äma wäpi tawaŋ

31 Tänpäkaŋ Isrel ämawebetä intäjukun äma kubä nämo yäpmäŋirä Idom ämawebe täŋo intäjukun äma mäyap ŋode it yäpmäŋ äbuŋ;

32 Intäjukunä Beho nanaki wäpi Bela, u Idom komeken yabäŋ yawat piä täŋkuk. Äma u Dinhaba yotpärareken nanik.

33 Eruk, Belatä it yäpmäŋ äronpäŋ kumäŋirän Sera täŋo nanaki wäpi Jobaptä komeni yäpmäŋpäŋ intäjukun ämata itkuk. Äma unitäŋo komeni Bosra.

34 Eruk Jobaptä it yäpmäŋ äronpäŋ kumäŋirän Husamtä komenita itkuk. Husam uwä Teman komeken nanik.

35 Eruk Husamtä it yäpmäŋ äronpäŋ kumäŋirän Bedat nanaki wäpi Hadattä intäjukun ämata itkuk. Hadat uwä Moap komeken ämik tänpäŋ Midian kome täŋo komi äma kehäromini yäpmäŋ äpuk. Hadat uwä yotpärareni Avit.

36 Eruk Hadattä it yäpmäŋ äronpäŋ kumäŋirän Samlatä komeni yäpuk. Samla uwä Masreka komeken nanik.

37 Eruk Samlatä it yäpmäŋ äronpäŋ kumäŋirän Saultä komenita itkuk. Uwä Rehobot yotpärare, Yufretis ume ani kukŋi uken nanik.

38 Eruk Saultä kumäŋirän Akbo nanaki Balhanantä komeni yäpuk.

39 Balhanantä it yäpmänj äronpänj kumänjirän Hadattä komeni yäpuk. Äma uwä Pau yotpärareken nanik. Webeniwä Matret äperi wäpi Mehetabel. Matret uwä Mesahap äperi.

40-43 Iso äboriye täno äma ekäni ekäni wäpi njode; Timna, Alva, Jetet, Oholibama, Ela, Pinon, Kenas, Teman, Mipsa, Makdiel, Iram. U uwä Idom nanik ämawebe äbori äbori unitäno äma ekäni. Tänpäkanj wäpi Idom uwä Iso täno wäpi kubä. Isotä orani pähap itkuko unita kome u ba ämawebe äbot u wäpi Idom yäpuñ. Äbot kubägän nämo itkuñ. Äbori äbori itkuño u kome ini-ini yäpuñ. Kome u ini-ini yäpmänpänj äma ekäni wäpi tawanj it yäpmänj äpäkanj no äbori äbori unitäno äma ekänita itkuñ.

37

Josepkät noriye täno manbiñam

¹ Tänpäkanj Jekop, nanitä bian itkukken, Kenan komeken u itkuk.

² Eruk Jekop nanakiye täno manbiñam u njode; Nanaki kubä wäpi Josep u gubanji, obanji 17 ude. Uwä noriyekät sipsip kenta memeta watäni ittänj kuñat täñkuñonik. Noriye uwä nani täno watä piä webe Bilha kenta Silpa unitäno nanakiye. Täñkanj Josep uwä noriyetä kädet wakiwaki täñpenj kuñat täñkuño u yabänpänj päñku nani Jekop manbiñam iwet täñkukonik.

³ Tänpäkanj nani tägawaniinik täñjirän Josep ahänkuko unita nanitä Josepta gäripiinik nadäk täñkukonik. Unita tek säkgämän karonji kubä, kerikaronjipänj bipmänj iminjkuk.

4 Tānpākaŋ noriyetä ŋode kaŋpāŋ nadāŋkuŋ; Nanitā Josepta gāripi nadāŋ imiŋkuko u ninta nadāŋ nimik tāyak u irepmitak yāŋ kaŋpāŋ nadāŋkuŋ. Ude kaŋpāŋ nadāŋpāŋä Josepta gaŋani pāhap nadāŋ imiŋkuŋ. Kokwawak iŋam dapun ijiŋpāŋ man tāga kubä nämo iwet tāŋkuŋonik.

5-7 Kokwawak ude nadāŋ imiŋpāŋ kuŋarirä eruk bipani kubä Joseptä dāpmonken tāŋkuk. Tānpāŋ yāŋeŋirān dāpmonken kaŋkuko u ŋode yāwetkuk; Nākä dāpmonken karo u yāŋahāwa nadāwut yāk. Nin kuduptagān piä gānaŋ itkaŋ tepāraŋ ātu pädä tāŋ iramāŋonik yāk. Tāmāŋopāŋkaŋ nākä pädä tāro uwä akuŋpāŋ kāroŋ wādāŋ irak yāk. Tāŋirān intä tāŋo unitāwä nākä tāro u it āyāŋutpāŋ gukut imāpmok tāŋ imiŋirä yabāt yāk. Dāpmonken karo ubayāŋ yāk. Ude yāwerirān nadāŋpāŋ noriyetä gaŋani nadāŋ imiŋkuŋo u irepmitpāŋ gaŋaniinik nadāŋ imiŋkuŋ.

8 Ude yāwānā noriyetä iwetkuŋ; Gāk ninta intājukun āma api iret yāŋ nadātan? Bure? Ude iwetpāŋ dāpmonken kaŋkuko u ba man yāk tāŋkuko u nadāŋpāŋ kokwawak taŋi pāhap nadāŋ imiŋkuŋ.

9 Eruk bipani kubāta dāpmonken āneŋi kubä kaŋkuk. Kaŋpāŋ noriye ŋode yāwetkuk; Dāpmonken karo u ŋode yabāt yāk. Edap dapuri, komepakkāt guk 11 ude iŋamnaken gukut imāpmok tāŋ namiŋirä yabāt yāk.

10 Eruk noriye ude yāwetkaŋ nani imaka, pāŋku iwetgān tāŋkuk. Iwerānā nanitā kaŋ-yāŋpāŋ ŋode iwetkuk; Wa! Dāpmonken jidewanipāŋ tān! Gāk meŋka notkayekāt nintā iŋamkaken gukut imāpmok kaŋ tāŋ namut yāŋ nadātan?

11 ✧ Tänpäkan Josep noriyetä kokwawak nadän imik täņkuņo upänkan nani Jekop uwä nanakitä man yänkuko u kudup nadänpäņ iyap taņkuk.

Noriyetä Josep ämata iniņ kireņpäņ gwäki yäpuņ

12-13 Eruk kadäni kubä Josep noriye Seken komeken sipsipta watäni itta kuņkuņo irirä nani Jekoptä Josep iwetkuk; Notkaye sipsipta watäni itnayän Sekem komeken kuņkuņo itkaņ yäk. Gepmanpa yäpmän notkayeken kwayän unita tuņum täyi yäk. Yäwänä Joseptä Täga, kwayän yän iwetkuk.

14 Yäwänä nanitä iwetkuk; Gäk kome udeken kuņkaņ notkaye ba tom imaka, säkgämän itkaņ ba, goret itkaņ yän kaņ yabä yäk. Kudup yänpän-nadänkaņ äbä manbiņam kaņ näweri nadäwa yäk. Jekoptä ude iwetpäņ Hebron awaņ u nanik nanaki Josep tewän yäpmän kuņkuk. Eruk Josep kumaņ Sekem komeken ahänkuk.

15 Sekem komeken ahänpänä noriyeta wäyäkņetän kumän kuņat moreņkuk. Kuņattängän äma kubä ahän imänä iwetkuk; Gäk imata wäyäkņetan?

16 Iweränä Joseptä iwetkuk; Näk notnaye yawakiyeta watäni itkaņ unita wäyäkņetat yäk. Gäk uken itkaņ yän nadätan?

17 Iweränä äma unitä iwetkuk; Notkaye kome ŋo peņpeņ kuņkuņ yäk. Uwä kome ŋo peņpeņ Dotan komeken kuna yänirä nadänkut yäk. Ude iweränä eruk Josep noriye yabän ahäkta kuņtängän Dotan komeken ahänkuk.

18 Ahänpän ban uduken kuḡ irirän noriyetä kaḡpän kumän-kumän utta ḡode yänkuḡ;

19 Wisiknin! Äma dämpmonken käwani ukeḡo äbätak udu yäk.

20 Eruk, inḡtpän kumän-kumän utpän ume awaḡ kubä gänaḡ pena äpmonpän yäk. Utnakaḡ dämpmonken kak täḡkuko u jide täḡpän bureni api ahäneḡ? Ude täḡkaḡ päḡku nan ḡode kaḡ yänḡkaḡatna; Tom ägwäri kubätä utpän naḡkuk yän kaḡ iwetna yäk.

21 Eruk noriyetä ude yänḡirä tuäni Rubentä nadänpän Josep täḡkentänpän tewa yäpmän nanken kaḡ kwän yän nadänpän man ḡode yäwetkuk; Kumän-kumän utnero!

22 Ba nägät iminero. Josep jop inḡtpän kome jopi ḡoken ume awaḡ kubä gänaḡ tena äpmonpän yäk. Uwä yabän paotpän Josep äneḡi yäpmänpän nanken kaḡ tewa kwän yän nadänpän man ude yäwetkuk.

23 Ude yäwerän nadänpän irirä Josep, noriye dubiniken äbänḡirän inḡtpän tek keru käronḡi täḡkuko u weḡ täḡpä kuḡ iminḡkuḡ.

24 Weḡ täḡpä kuḡ iminḡirä inḡit yäpmän päḡku ume awaḡ gänaḡ tewä yäpmän äpmon itkuk. Awaḡ uwä kawuki, umeni nämo. 25 Ude täḡkaḡ päḡku maḡit itpän ketem naḡkuḡ. Ketem naḡ itkaḡ Ismael äbotken nanik ätu Gileat komeken naniktä Isip kunayän äbänḡirä bankentä yabänkuḡ. Äma äbuḡo unitäḡo kamel terak imaka gäripi ba käbänḡi säkgämän nitek Isip komeken Isip naniktä yäminḡpän gwäki yäpmäkta bumta penpän yäpmänkaḡ äbuḡ. Ismael äbot uwä wäpi kubä

Midian.

²⁶ Ismael äbot wäpi kubä Midian u äbäjirä yabänpäj Josep noripak kubä wäpi Judatä noriye ätu ñode yäwetkuk; Notninpak utpäñ kábop penayäj tākamäj u kowata imatäken upäj api yäpne?

²⁷ Unita utnero. Ismael äbot äbäkañ unita yämiñpäñ gwäki yäpna yäk. Ude tänayäj tākamäj unitä täga bumik. Josep uwä notninpak, nägät moräk kubägän yäk. Judatä ude yäweränä noriye ätu u nadäwä tägañkuñ.

²⁸ ✧ Ude yäj irirä Midian moneñ tunum äma u dubiniken äbuñ. Äbäjirän noriyetä Josep awañ gänañ nanik wädäj yäpmäj äbuñ. Ude täñkañ Ismael äbot unita yämiñkuñ. Yämäwä Josep gwäkita siliwa moneñ 20 ude yämiñkuñ. Yämiñpäñ yänikñat yäpmäj Isip komeken kuñkuñ.

²⁹ Ude täñjirä eruk Ruben mäden äbä awañ gänañ Josepta kawän wawäkañ butewaki täñjirik nadänpäj konäm kotpäñ teki weñ-gajähutkuk.

³⁰ Ude täñpäñ päñku noriye yäwetkuk; Nanak u awañ gänañ nämo itak yäk. Unita näk jide täñpayäj?

³¹ Ude yäjirän noriye ätutä päñku meme gubañi kubä utpäñ Josep täño tek karoni uterak nanitä kakta nägäri däpä jinñkuñ.

³² Däpä jiwäpäñ yäpmäñkañ nani iwönjäreka enjiken kuñkuñ. Päñku nani ahäj imiñpäñ tek kerikaroni, meme nägäri nitek u iwönjärenpäñ ñode iwetkuñ; Nan, ño ka! Ño Josep täño tek ba?

³³ Ude iwet yabäjirä nanitä kañpäñ yänkuk; Wära! Ño bureni nanakna Josep täño tek yäk. Tom ägwäri kubätä utpäñ nak yäj nadätat yäk.

34 Jekop ude yänpän butewaki taŋi nadänpän iniken teki weŋ-gajähut maŋpän kuŋkuŋ. Weŋ-gajähut maŋpän kwäkaŋ tek wakiwaki yäpmänpän täŋkuk. Tänpän nanaki Josepta yänpän kadäni käroni konäm butewaki täŋ itkuk.

35 Ude tänjirän nanakiye äperiye kuduŋtagän nanitä itkukken ugän äbän moreŋkuŋ. Äbänpän nani iniŋ bitnänayän nadäŋkuŋopän konäm butewaki pekta nämo nadäŋkuk. Tänpän yänkuk; Nämo! Konäm kot yäpmän kuŋtäŋgän kumänpän nanaknatä kukken ugän api iwaret yäk.

36 Tänpäkaŋ Isip kome uken Midian nanik ukenonitä gwäki yäpmäkta Josep Potifata imiŋkuŋ. Potifa uwä Isip kome täŋo intäjukun äma Fero unitäŋo täŋkentäki kubä, komi äma Fero täŋo eni watä itkuŋo unitäŋo äma ärowani.

38

Juda kenta Tama täŋo manbiŋam

1 Kadäni uken Juda noriye yepmaŋpeŋ päŋku äma kubä wäpi Hira ukät itta Adulam yotpärareken kuŋkuk.

2-3 Päŋku ittängän webe gubaŋ kubä kaŋgärip tänpän webenita yäpuk. Webe uwä nani wäpi Sua, Kenan komeken nanik. Eruk yanäpi tänpän bok ittängän webeni nanak kok itpäŋ nanaki tuäni bäyaŋkuk. Bäyawänpän nani Judatä wäpi Era yän iwetkuk.

4 Tänpän ittän kuŋtäŋgän webeni äneŋi koki itpäŋ monäni bäyaŋkuk. Bäyaŋpäŋ wäpi Onan yän iwetkuk.

⁵ Tänpän ätu it yäpmän kuñtängän nanak kok äneñi itpäñ nanak gweki bäyañpäñ wäpi Sela yän iwetkuk. Sela uwä Kesip yotpärareken ahänkuk.

⁶ Eruk Judatä nanaki tuäni Erata webe kubä iwoyän imin̄kuko uwä wäpi Tama.

⁷ Tänpäkan Era u kädet goret-goret kuñarirän Yawetä kawän nämo tågawäpäñ kumän-kumän utkuk.

⁸ Ude täñirän Judatä nanaki monäni Onan iwetkuk; Tuäkatä nanak kubä nämo bäyañkan kumän̄tak unita gäkä nin täño kädet u iwatpäñ webeni kajat gäkä koreñpäñ tuäkata nanak kan bäyañ imi yäk.

⁹ Nanitä ude iwetkukopän monänitä ñode juku piñkuk; Näk tuäna webeni kajat yäpayän täyat uwä nanak bäyañirän ämawebetä U gäkñaken nanak nämo yän api näwetneñ. U tuäka kumbuko u täño biñam yän api yäneñ yän nadänkuk. Ude nadänpäñ eruk bok pat täñkumänken nanak kok irektawä yän nadänpäñ ibini jopiken piak täñkukonik. Ude täñtäñ kuñkuko unita tuänita biñam nanak kubä nämo ahänkuk.

¹⁰ Onantä ude täk täñkuko uwä Yawetä kawän täga nämo täñpänpäñ u imaka, kumän-kumän utkuk.

¹¹ Urirän kanpäñä Judatä äbeki Tama ñode iwetkuk; Nankaken kan ku! yäk. Päñku iriri gwekna Sela unitä tägañpäñ webe yäpnañi ude täñirän äneñi äyänutpeñ näkken ño kan äbi yäk. Judatä tuäke monäke webe yäpmänpäñ kumbumäno udegän yäpmänpäñ kumäkgän täñpek yän nadänpäñ äbeki iwet-pewän naniken kuñkuk.

12 Ude iwet-pewän kuñirän it yäpmäj äronťängän Juda webeni (u Sua äperi) kumbuk. Kumbänpäj äneñkañ kupämta irän tärenjirän eruk kepma kubäta noripaki Adulam yotpärareken nanik wäpi Hira u imaguränkañ Timna komeken piä ämaniyetä sipsip pujiñi madäj itkuñken u kuñkumän.

13 Kome uken ahänpäj irirän äma kubätä Tama iwetkuk; Nadätan? Orañka sipsip pujiñi madäwayäj Timna komeken kuñkuk yäk.

14 Ude iwerirän Tamatä nadäjkuñk; Orana Juda, nanaki gweki wäpi Sela u tägatak upänkañ näka biñam nämo iniñ kiretak yäj nadäjkuñkoko unita ñode täñkuk; Tek webe kajattä täñpen kuñarani u yäjopmäjnpäj tek kudupi kubä täñpäj ämatä nämo kañpäj nadäkta inami dapun uwäk täñpipiñkuk. Ude täñkañ Judatä Temna kädet ño äbayäj nadäjnpäjä päñku Enaim yotpärare kädet moräkiken mañit itkukonik.

15-16 Eruk Juda uwä kuñtängän webe u kädet miñin mañit irirän kañpäj ñode nadäjkuñk; Webe ño tektä inami dapun täñpipiñkukoko unita kubokäret webe käwep yäj nadäjkuñk. Ño äbekna yäj nämo nadäjkuñk. Täñpäj dubiniken kuñpäjä iwetkuk; Nadäj namiñiri nek bok pätdayäj yäk. Iweränä webe unitä man ñode iwetkuk; Bok pätdayäj näwetan unita imapäj namayäj?

17 Yäwänä Judatä iwetkuk; Nadäwätäk täñpeno yäk. Kowatawä meme gubañi kubäpäj pewa äbayäj yäj iwetkuk. Yäwänä iwetkuk; U täga upänkañ imaka kubä namikañ uyaku u kañpäj meme bureni api namen yäj nadäwayäj. Meme u bureni namiwä tuñum ño äneñi api gamet yäk.

18 Yäwänä Judatä iwetkuk; Kaņpāņ nadäkta imatäkenpāņ gamet? Yäwänä iwetkuk; Imaka kubä gäkņa wäpka kudän nitek ukät ähottaba initan u bok nam! Ude iweränä mani buramiņpāņ yāņkuko udegän täņkuk. Täņpāņ eruk bok parirän webe u nanak kok itkuk.

19 Täņpāņkaņ Tama yotken pāņku tek inami dapun täņpipiņkuko u yāņopmāņpāņ peņkaņ tek webe kajattä täņpani upāņ äneņi täņpāņ itkuk.

20-21 Täņpākaņ Judatä iniken tuņumi ätu webe unita imiņkuko ukeņo äneņi yāpayāņ nadāņpāņ noripak Hira u meme gubaņi kubä imiņkaņ webe unita imikta peņ iwet-pewän kuņkuk. Peņ iwet-pewän pāņku webe unita wäyäkņewän wawāpāņ äma ätu Enaim yotpārare u nanik ņode yāwet yabāņkuk; Kubokāret webe kädet miņin maņit irani u de itak? Yäwänä iwetkuņ; Kubokāret webe ude-wani ņo nämo yāņ iwetkuņ.

22 Ude iwerirä Hira äneņi äyāņutpeņ Judaken kuņkuk. Kuņpāņ iwetkuk; Webe ņokeno nämo kaņ-ahätat yäk. Webe ude-wani kome ņoken kubä nämo itak yāņ näwetkuņ.

23 Ude iwerän nadāņpāņ Judatä yāņkuk; Täga yäk. Näk nadäwätäk nämo täyat. Tuņum imiņkuro uwä inita biņam täyak. Webe unita wari nämo wäyäkņewen. Pen wäyäkņeņtāņ kuņaritda ämawebetä api nibāņ mägayäneņ. Meme gubaņi u webe unita imikta yāwanipāņ wäyäkņewi wakan unita täga, ini jop kaņ irän yäk.

24 Täņpākaņ it yāpmāņ äronțängän komepak yaräkubä täreņirän äma ätutä äbāņpāņ Juda iwetkuņ; Äbeka Tama ukeņowä kubokāretta kuņattängän nanak kok ikek irirän kākamāņ yäk.

Ude iweräwä kokwawak pähap nadänkuk. Tänpän yänkuk; Pänku injit yäpmän päñku kädäp gänäñ pewä ijiputpeñ kwän! yäk.

25 Ude yäweränä pengän injit yäpmän yäman äpäñirä webe ñokeno orani man ñode iwetkuk; Nabäwut! Nanak kok itat ño netäño? Imaka wäpi kudän nitek ba ähottaba injitat ñonitä äma unitäño yänahäwayän yäk.

26 Tamatä ude yäwänä Judatä imaka imaka imiñkuko u yabänpän ñode yänkuk; Wära! Webe ñonitäño momi nämo. Näkä goret täñkut! Näk nanakna Sela tägawänkañ webe ñonita iniñ kirekta yäwanipänkañ nämo iniñ kireñkuro unita udewä täñkuk yäk. Ude yänpän eruk webe ukät bok wari nämo patkumän.

27-28 Tänpän ätu it yäpmän äronpän webe u nanak kok itkuko bäyawayän täñirän webe täñkentän imikta äbuko unitä kañpän nadänkañ iwetkuk; Nanak kokkaken ño nanak yarätä itkamän yäk. Ude iwerirän nanak kubätä jukun keripewän kwawak ahänjirän tek moräk gämäni kubä yäpmänpän keriken topuk. Tänpän yänkuk; Nanaki ñonitä jukun ahätak yäk.

29 Ude yäwänä nanak u keripewän wädän yäpmän äronkuk. Täñirän noripak kubä käbop itkuko unitä jukun ahänkuk. Täñirän watä webe unitä kañpän yänkuk; Wa! Baga imata yeñ weñpän intäjukun ahätan? Baga yeñ weñpän intäjukun ahänkuko unita iniken man terak wäpi Peres yän iwetkuñ.

30 Täñ noripak kubä tek gämäni topuko u mäden ahänkuk. Ahänjirän wäpi Sera yän iwetkuñ.

39

Joseptä Potifata watä piä täñ iminjuk

¹ Täñpäkañ Ismael naniktä Josep u Isip komeken yäñikñat yäpmäñ kuñirän Isip täño intäjukun äma unitäño täñkentäki kubä wäpi Potifa unitä monen yäminpäñ Josep watä piä jop täñ imekta imagutkuk. Potifa uwä Isip kome täño intäjukun äma wäpi Fero unitäño watä ämata itkuk. Täñkañ komi äma täño intäjukun äma ude itkuk.

² ✧ Eruk, Anutu Josepkät irirän Potifa täño eni gänañ watä piä täñ yäpmäñ kuñkuko u täñirän bureni säkgämän ahäñkuñ. ³ Ude täñ irirän Potifatä kañpäñ nadäñkuk; U Yawetä bok itkañ kehäromi imik täyak unita imaka imaka täk täyak u kudup säkgämän ahäk täkañ yäk.

⁴ Ude kañpäñ nadäwän tägawäpäñ enini ba tuñumi päke u yabäñ yäwatta tenjuk.

⁵ Täñirän Yawetä Josepta yäñpäñ iron tañi täñirän Potifa täño äbot, tuñumi ba epäni kudup säkgämäninik ahäñkuñ.

⁶ Yawetä ude täñirän Potifatä Josep imaka imaka päke u yabäñ yäwatta iniñ kireñkuk. Iniñ kireñpäñ ini uwä imaka kubäta nadäwätäk nämo täñkuk. Ketemgän nañkañ nadäwätäk ikekkät nämo it täñkukonik.

Josep komi yotken tenkuñ

Täñpäkañ Josep uwä gupi ba injami dapun säkgämän.

⁷ Unita kadäni käroni nämo itkañ Potifa webenitä Josep u kañgärip täñpäñ iwetkuk; Bok pätda yäk.

8-9 Ude iweränä Josep bitnänpän yänkuk; Imata näk kädet waki udewani tänpet? No yabä; Tunum päke itkan ñonitänö mähemitä watäni itta nepmanjuk. Watäni irira ini uwä imaka kubäta nadäwätäk nämo täk täyak. U eni ño watäni itta wäpi biñam iniken bumik naminpän imaka kubäta nämo naniñ bitnänkuk. Upänkan imaka kubätagän naniñ bitnänkuk, uwä gäk yäk. Unita imata näk kädet waki udewani tänpän Anutuken momi tänpet?

10 Ude iwerirän gwäk piminpän kadäni kadäni pen iwet yabäk täk tänkukopän Joseptä nämoinik nadän iminpän bok patta ba dubiniken kukta bitnäc tänkukonik.

11 Tänpäkan kepma kubäta piä äma kudup kun moreñirä Josep piä tänpayän yot gänäñ äronjuk.

12 Äronjirän webe unitä iwatpän tekigän injtpän wädänkan iwetkuk; Eruk, apiño bok pätdayän yäk. Täñjirän Josep umuntanpän teki punin nanik u webe kerä terak yänopmänpän penpen yäman umu äpäman kunjuk.

13-14 Äpäman kunjirän webe u Josep täño tek ñokeno injit itkan piä äma ätuta gera yänkuk; Oi! Äbä ño kawut! Hibru äma äpnatä nintä yotken imagut yäpmän äbuko ukenonitä mäyäk nimitak yäk. Näkä dämpmon patpat bägupken äbä nepmänjirayän täñjirän kähän yäyat yäk.

15 Kähän yänjira metänpen kuyak! Täñkan teki gupi terak nanik ño yänopmänpän ketna terak penpen kuyak ño kawut! yäk.

16 Ude tänpän tek u pen injitkan irirän äpi Potifatä yoriken äbänä Josep täño tek u iwönärenjuk.

17 Iwoŋärenpän manbiŋam piä äma ätu yäwetkuko udegän äpi iwetgän täŋkuk; Gäkä äma imagut yäpmän äbuno ukeŋowä näkä dāpmon patpatken äbānpän mäyäk namik yäk.

18 Ude täŋirän näkä kähän yāŋpewa kikiŋutpän teki penpen yāman äpāman kuk yäk.

19 Potifa, webenitā jop manman ude iwerirän nadānpän kokwawak pāhap nadānkuk.

20 Tänpän komi äma yāwerän Josep inŋitpän Fero täŋo komi yotken teŋkuŋ.

21 ☆ Eruk Josep komi yotken teŋkuko irirän Yawetä orakorak täŋ imiŋirän komi yot täŋo watä äma intäjukun täŋpanitā Josep kaŋpän nadāwän äma täga täŋkuk.

22 Ude kaŋpän nadāŋkaŋ Joseptä äma komi yot gānaŋ irani u ba epän u gānaŋ täkta yāwani u kudup yabāŋ yāwatta teŋkuk.

23 Tänpākaŋ Yawetä Josep täŋkentāŋ imiŋpän watä ämata teŋirän piä täŋkuko u tägagän ahāŋ moreŋirä intäjukun äma unitā kaŋpän nadāwätäk kubä nämo täŋkuk.

40

Joseptä dāpmonken täŋo mebāri yāŋahāŋkuk

1 It yäpmän äronŋängän kadāni kubāken Isip täŋo intäjukun ämata wain ume piŋ imik täŋpani ukāt kärāga iŋiŋpän imik täŋpani, äma yarā unitā piä goret täŋkumän.

2-3 Piä goret täŋirän Ferotä nadāwän wawākaŋ komi yot kubä, komi äma täŋo watä intäjukun täŋpanitā watāni it täŋkuko uken yepmanpän

itkumän. Komi yot uwä Josep pewä itkukken ukengän äma yarä u päñku yepmañkuñ.

⁴⁻⁵ Täñkañ komi yot watä ämatä äma yarä unita watä irekta Josep iwoyäñkuk. Eruk komi yotken kadäni käroni it yäpmäñ äronpäñ bipani kubäken äma yarä unitä däpmonken kañkumäno uwä mebäri inigän inigän yabäñkumän.

⁶ Patkumäno yäñewänkañ Joseptä äma yarä unitä itkumänken äronpäñ nadäwätäk täñ irirän yabäñkuk.

⁷ Yabäñpäñä yäwetkuk; Oi, ek imata nadäwätäk täñ itkamän?

⁸ Yäweränä iwetkumän; Nek däpmonken tämäko unita mebäri netä niwerek yäñpäñ nadäwätäk täñ itkamäk yäk. Ude iweränä Joseptä yäwetkuk; Nadäwun! Däpmonken täño mebäri nadäk-nadäk u Anutu täño epän unita näwerun!

⁹ Ude yäweränä äma Ferota wain ume piñ imik täñpani unitä däpmonken täñkuko unitäño manbiñam ñode iwetkuk; Näk ñode kañkut yäk. Näk kañ-iwarira wain päya kubä tädotpäñ äronkuk.

¹⁰ Täñpäñ unitäño känani yäräkubä äronpäñ irori täñkuk. Irori täñpäñ bureni ahäñpäñ gämäneñkuñ yäk.

¹¹ Bureni gämäneñirä näk Fero täño ume ehät ketna kukñitä inñitkañ ketna kukñitä wain bureni inñitpäñ täkätpewa umeni ehät gänañ äpmonkuñ. Äpmonpäkañ Ferota imiñkut yäk.

¹² Ude yäñirän Joseptä iwetkuk; Mebäri ñode gäwera yäk. Känani yäräkubä uwä edap yäräkubä ude itta kañkun.

¹³ Edap yäräkubä täreñirän Ferotä gämagut päñku

piäkaken änenji api gepmanpek. Tänpäkanj gäk bian wain umeni piñ imik tänkuno änenji udegän api piñ imik tänpän yäk.

14 Ude tänpän bänep täga terak kuñatpäñä näka butewaki nadänpän Fero iwerikanj yot ño penpen kanj kwa!

15 Nadätan? Näk Kenan komeken nanik kubota nämagut päbä kome ñoken komi piä takta nepmankuñ. Täñkuñopän waki kubä nämö täñjira jop nadänj komi yot ñoken nepmankuñ!

16 Joseptä ude yänjirän äma Ferota käräga ijinpäñ imik tänpäni unitä Joseptä noripaki u dämpmonken täño mebäri täga yänjahänpän iwetak yän nadänpän ñode iwetkuk; Näk dämpmonken udegän kanjut yäk. Uwä ñode; Näk käräga basket yaräkubä gwäknaken penpäñ yäpmänj kuñatkut.

17 Yäpmänj kuñarira basket punin u gänäñ Ferota biñam käräga gäripi mebäri mebäri irirä baraktä äbänpäñ nanj paotkuñ yäk.

18 Ude iwerirän Joseptä man kowata ñode iwetkuk; Mebäri ñode gäwera; Basket yaräkubä uwä edap yaräkubä ude itta kanjun.

19 Edap yaräkubä tärenjirän Ferotä yänin kirenpewän kotäkka madänj täkñenpäñ gupka päya terak wabiñirä baraktä api nanj paotneñ.

20 Joseptä ude yäweränkanj edap yaräkubä tärenjirän Fero iniken ahäk-ahäk kadäni tänjirän äñnak-äñnak pähap tänpa yänkanj piä ämaniye intäjukun tänpäni yämagutkuk. Ude tänpän äma Ferota wain ume piñ imik tänpäni ukät äma Ferota käräga ijinpäñ imik tänpäni yarä u komi yot gänäñ nanik bok yämagutkuk.

²¹ Yämagutpäñ äma wainta mebäri nadäwani uwä piä bian täñpani äneñi täñpekta iniñ kireñkuk.

²² Upäñkañ käreğa ijiñ imani äma uwä Joseptä iwetkuko udegän kotäki madäñ täkñeñpäñ gupi päya terak wabiñkuñ.

²³ Ferotä ude täñpänkañ wainta mebäri nadäwani äma unitä Josepta juku nämo peñpäñ guñ tañpäñ itkuk.

41

Fero döpmonken kubä täñkuk

¹⁻² Eruk it yäpmäñ ärontäko obañ yarä täreñirän Ferotä döpmonken ñode täñkuk; Fero ini Nail ume dubiniken käron itkañ bulimakau 7 gupi täga Nail ume gänañ naniktä abäñpäñ tepärañ nañ irirä yabäñkuk.

³⁻⁴ Bulimakau 7 ude abäkañ bulimakau 7 äneñi abuño uwä kujarigän, intäjukun ahänkuño ude-wani nämo. Unitä abämañ noriyetä itkuñken u kuñkuñ. Kuñpäñä noriye gupi täga uwä nañpäñ kämä äpmonkuñ. Eruk Fero ude kañpäñ kikuñtkuk.

⁵ Kikuñtkuñ äneñi patpäñ döpmonken äneñi kubä ñode täñkuk; Säguom kubä tädotpäñ äronirän kañkuk. Uterak bureni 7 tañi, tägatä ahänkuñ.

⁶ Eruk u punin terak äneñi kubä tädotpäñ äronkuko uwä bureni 7 mänit kädäp ikektä däpami pogopigän ude ahänkuñ.

⁷ Täñpänkañ bureni pogopigän unitä bureni täga uwä kudup kämä äpmonkuñ. Kämä äpmonirä kañpäñ Fero äneñi kikuñtkuk. Kikuñtpäñ ño döpmonken täyat yäñ nadänkuk.

⁸ ☆ Patkuko yäñewänä Ferotä döpmonken

tänjkuko unita nadäwätäk pähap tänpän ämaniye nadäk-nadäk ikekkät kären käwani äma u kudup yämagut päbä yepmanjuk. Yepmanpän irirä dämpmonken tänkuko yäwetpän unitäno mebärita yäwet yabänjuk. Yäwet yabänjirän dämpmonken täno mebäri kubä nämo yänahänpän iwetkuñ.

9 Tänpäkan äma Ferota wain ume piñ imik tänpäni unitä Fero ñode iwetkuk; Wära! Näk apiño momina kubä nadätat u yänahänpän gäwera yäk.

10 Gäk piä ämakayat nekta nadäwäwak täñ niminpän äma käräga ijinpän gamik tänpäni ukät nek komi yot kubä, komi äma täno watä intäjukun tänpänitä watäni it tänkuko uken nipmanjukun.

11 Komi yotken nipmanjukuno kadäni uken bipäni kubäkengän nek dämpmonken bok tänkumäko uwä mebäri inigän inigän.

12 Tänpän kadäni uken Hibru äma gubañi kubä komi yot täno intäjukun äma unitäno watä piä täñ imani itkuko unitä dämpmonken tänkumäko u iwetdapän mebäri ini-ini niwetkuk.

13 Mebäri niwetkuko udegän ahän niminjuk; Näk nämagut päbä piänaken äneñi nepmanjukun. Täñ, äma Gäka käräga ijinpän gamik tänpäni uwä päya terak wabinjukun yäk.

14 Ude iwerirän Ferotä komi äma peñ yäwet-pewän Josep bäräñeñ imagut yäpmän äbuñ. Imagut yäpmän äbänpänä gwäki geñi pujiñ bok madän iminpän tek kodaki täñ iminjan Fero inamiken yänikñat yäpmän kuñkuñ.

15 Yänikñat yäpmän kwäwä Ferotä Josep ñode iwetkuk; Nadätan? Näk bipäni dämpmonken tänkuro unitäno mebäri nadäka yäwet yabäwapän kubätä

däpmonken täño mebäri nämo näwerak yäk. Täñkañ gäka ñode yänjirä nadät; Gäk däpmonken täñpäñ gäwerirä mebäri yänahänpäñ yäwet täyan. U bureni ba?

¹⁶ Ude iwerirän Joseptä Fero man kowata ñode iwetkuk; Näkña-tägän täga nämo täñpet. Mebäri nadäwayän täyan uwä Anututä gäwerayän yäk.

¹⁷⁻¹⁸ Ude iweränä Ferotä Josep iwetkuk; Näk däpmonken ñode täñkut. Näk Nail ume dubiniken käron wädän itkañ bulimakau 7 gupi täga Nail ume gänañ naniktä abänpäñ tepärañ nañ irirä yabänkut.

¹⁹ Bulimakau 7 ude intäjukun abäkañ uterak äneñi 7 ude abuño uwä kujarigän, Isip komeken näkä nämo yabäwani.

²⁰ Bulimakau kujarigän unitä abämañ noriyetä itkuñken kuñkuñ. Kuñpäñä noriye gupi täga uwä nañpäñ kämä äpmonkuñ.

²¹ Nañpäñ kämä äpmonkuñopän ude täñkuñ yän nämo yabänpäñ-nadäwen. Nämo, koki nämo tokñeñpäñ irani udegän itkuñ. Däpmonken ude täñpäñ kikñutkut yäk.

²² Kikñutpäñ akuñkañ äneñi patpäñ däpmonken ñode täñkut; Säguom kubä tädotpäñ äronjirän kañkut. Uterak bureni 7 tañi, tägatä ahänkuñ.

²³ U punin terak äneñi kubä tädotpäñ äronkuko uwä bureni 7 mänit kädäp ikektä däpani pogopigän ude ahänkuñ.

²⁴ Täñpäkañ bureni pogopigän unitä bureni täga uwä kudup kämä äpmonkuñ. Däpmonken ude täñkut yäk. Däpmonken ude täñkuro unita kären käwani ämatä mebäri näwerut yänkañ yäwerakan mebärita tänguñ tañkuñ yäk.

25 Ude iweränä Joseptä Fero ɲode iwetkuk; Däpmonken yarä täŋkuno unitäŋo mebäri kubägän. Anututä kudän kubä pewän ahänayänj täkaŋ unita kwawak gäwoŋärenjuk.

26 Bulimakau 7 gupi täga däpmonken yabänkuno uwä obaŋ 7 ude itta täyak. Ba säguom bureni täga nitek 7 yabänkuno uwä udegän obaŋ 7gän. Däpmonken yarä unitäŋo mebäri kubägän.

27 Täŋ bulimakau 7 gupi kujarigän, tohari nämo uwä obaŋ 7 nakta jop itnayänj tämäŋo unitäŋo wärani. Ba säguom bureni mänit kädäp ikektä däpani pogopigän ahänjirä yabänkuno u imaka, udegän.

28 Unita nadäsi! Gäwetat ɲo bureni api ahäwek. Anututä pewän ahänayänj täŋo uwä gäwoŋärenjukko u yäk.

29 Nadätan? Isip kome pähap ɲoken obaŋ 7 u gänaŋ ketem ahäj bumbum api täneŋ.

30-31 Upänkaŋ kadäni täga u täreŋjirän u punin terak nakta jop irit obaŋ äneŋi 7 api it yäpmänj äroneŋ. Kadäni uken nakta jop irit wakiinik ahänjirän säkgämän itkuŋo unita guŋ takinik api täneŋ. Bureni, kome ɲo api waŋ morewek.

32 Unita Fero, gäk ɲode nadäsi; Däpmonken kadäni yarä täŋkuno u mebäri kubägän täŋkuno uwä mebäri ɲodeta; Anututä imaka u bureni api pewa ahäneŋ yän nadäk peyak. Täŋkaŋ imaka u ahäkta kadäni keräpi täyak yäk.

33 Ude yänpän Joseptä Fero ɲode iwetgän täŋjuk; Eruk, gäk äma nadäk-nadäki täga kubä iwoyänpän Isip kome pähap u kudup watäni irekta epän kaŋ imi yäk.

³⁴ Ude tänpänj kañiwat äma ätu yepmanñpipänj obañ 7, täñ-bumbum kadäni ahäwayänj täko u gänäñ ketem ahäñirä äma unitä ketem moräki gapmanta biñam yäpmanñpänj kämita kañ pek täñput yäk.

³⁵ Kañiwat äma uwä kadäni täga uken ketem kämi nakta u yäpmanñ daninayänj täño uwä kudup yotpärare kubäkubä täño ketem pewani yot gänäñ pewä kuñirä watäni kañ irut yäk. Tänpäkañ Fero, epän uwä gäkña wäpka terak kañ täñput.

³⁶ Ketem penayänj täño uwä nakta jop irit obañ 7 ahäwayänj täko unita biñam kañ pewut. Ude tänayänj täkañ uwä nakta jop irit kadäni uken kubätä nämo api kumbek.

Ferotä Josep watä äma ärowani ude tenjuk

³⁷ Ude iweränä Ferokät piä ämaniye Joseptä man yänkuko u nadäwä tägañkuñ.

³⁸ Nadäwä tägawäpänj Ferotä piä ämaniye ñode yäwetkuk; Nin äma Josep udewani, Anutu täño Munapik ikek, netäpänj api kañ-ahäne? Imata äma kubäta wäyäkñene?

³⁹ Ude yänpänj Josep iwetkuk; Bureni, man niwetan u Anututä yänahänpänj gäwetak. Unita äma nadäk-nadäk ikek gäk ñodewani kubä nämo itak yäk.

⁴⁰ ✧ Unita gäkä näkño kome pähap ño watä irenta gepmanñtat yäk. Gäk man yänjiri ämawebenaye kudup gäkño man api buramining. Tänpäkañ äma kubätä gärepmitnañi nämo. Nämo, näkägän gäkño ärowani api iret yän iwetkuk.

⁴¹ Ferotä ude yänpänj ñode iwetgän täñkuk; Eruk, Isip kome pähap täño watä ärowani gepmanñtat yäk.

⁴² ✧ Ude iwetpänj siworok keru nanakiken pe-

wani Fero ini wärani nitek u keriken nanik ketärenpäñ Josep keru nanakiken pen iminük. Täñpäñ tek säkgämän wädäwän äron iminpäñä meran kubä golpäñ täñpani meran täñ iminük.

⁴³ Ude täñpäñ Ferotä Josep ñode iwetkuk; Gäk näkño äpani ude itan unita näkño karis namba 2 hostä wädäwani uterak kuñat täyi! Uterak kuñariri äma ätutä intäjukun kuñpäñ ñode api yäwettän kunen; Gukut imäpmok täñ imut! yän ude api yäwettän kunen yäk. Ude täñkuko uwä Ferotä Josep Isip täño watä äma pähap tenük.

⁴⁴ Ude yänpäñ Josep äneni ñode iwetgän täñkuk; Näk Isip täño intäjukun äma itat upänkañ gäkä nämo nadän yäminjiri Isip komeken äma kubätä ini nadänpäñ imaka kubä täga nämo api täñpek. Gäkä nadänjiri uyaku täga api täñpek yäk.

⁴⁵ Täñpäñ Ferotä wäpi kodaki Safenat-Panea yän iwetkuk. Wäpi kodaki iwetkanjä eruk webenita Heriopolis yotpärare täño bämop äma wäpi Potifera unitäño äperi wäpi Asenat u iminük. Täñpäkañ Joseptä Isip kome pähap täño watä äma intäjukunta itkuk.

⁴⁶ Josep uwä obañ 30 ude tärenjirän Ferotä Isip kome kanjwat piä u täkta inin kirenük. Täñjirän Josep Fero tenpen päñku Isip kome kudup kanjwat piä täñtän kuñatkuk.

⁴⁷ Ude täñpäñ kuñarirän Isip komeken obañ 7 ketem ahän bumbum täñkuñ.

⁴⁸ Täñkañ obañ 7 u gänañ ketem kämi nakta u kudup yotpärare kubäkubä täño ketem pewani yot gänañ pewä kuñ moreñkuñ. Ketem kämita penkuño uwä yotpärare kubäkubä epän iniken iniken u gänañ nanik.

49 Joseptä ude täkta yäwettäj kuŋarirän ketemtä yot tokŋeŋpäŋ jiraŋ ude patkuŋ, ämatä täga daninaŋi nämo täŋpäkaŋ ketem danik-danik epän u peŋkuk.

50 Täŋkaŋ nakta jop irit kadäni u nämo ahäŋirän Josep webeni Asenat uwä nanaki yarä bäyaŋkuk.

51 Nanaki tuänitä ahäŋirän Joseptä ŋode yäŋkuk; Anututä täŋkentäj namiŋirän notnaye meŋna nanata nadäwätäk täŋkuro u täretak, ba komi nadäŋ yäpmäŋ äburo u täretak. Unita nanakna tuä ŋo wäpi Manase yäŋ iwetat.

52 Täŋpäŋ nanaki monänitä ahäŋirän ŋode yäŋkuk; Komi piäna kome ŋoken Anututä nanaknaye namitak unita wäpi Efraim yäŋ iwetat yäk.

53 Täŋpäkaŋ Isip komeken ketem ahäŋ bumbum obaŋ 7 u täreŋkuk.

54 ✧ Tärewänkaŋ nakta jop irit obaŋ 7 Joseptä bian yäŋkuko u ahäŋkuk. Ude ahäŋirän kome päke uken ketem nämo upäŋkaŋ Isip komeken ketem täga naŋpäŋ itküŋ.

55 ✧ Eruk nakta jop irit u wakiinik täŋirän Isip ämawebetä nakta Ferotä ketem yämikta yäŋapiŋkuŋ. Yäŋapiŋirä Ferotä ŋode yäwetkuk; In Josepken kwäkaŋ unitä yäwänkaŋ uterakgän kaŋ täŋput yäk.

56 Täŋpäkaŋ nakta jop irit u wakiinik täŋpäŋ Isip kome u kudup pat yäpmäŋ kuŋkuk. Ude ahäŋirän Joseptä ketem yot it yäpmäŋ kuŋkuŋo u dät yämiŋirän Isip ämawebetä suwaŋpäŋ nak täŋkuŋonik.

⁵⁷ Täñkañ kome ätuken udegän, nakta jop irit waki ahäñirän ämawebe uken nanik-naniktä äbäñpäñ Josepken yäñapiwäpäñ nadäñ yämiñirän ketem suwañkuñ.

42

Josep täño noriyetä Isip komeken ketemta kuñkuñ

¹ Kenan komeken nakta jop udegän itkañ Jekoptä manbiñam ñode nadäñkuk; Isip komeken ketem suwañpäñ-nak täñ itkañ. Ude nadäñpäñ nanakiye yäwetkuk; In imata jop itkañ kowat kawän täñ itkañ?

² ✧ Isip komeken ketem itkañ yäñ nadätat unita uken kuñpäñ ketem suwañpäñ yäpmäñ äbut, jop itpäñ nakta kumneta!

³ Nanitä ude yäñpäñ yäwet-pewän Josep noriye 10 udetä ketem suwanayäñ Isip komeken kuñkuñ.

⁴ Upäñkañ Jekoptä Josep noripaki mäden nanik-inik wäpi Benjamin u noriyekät kukta yäjiwätkuk. Kädet miñin kuñtäñgän bäräpi kubä ahäñ imek yäñ nadäñpäñ iyap tañkuk.

⁵ Täñkañ Jekop täño nanakiye uwä Kenan kome mähemkät penta kuñkuñ, nakta jop irit Kenan komeken imaka, ahäñkuko unita.

⁶ Täñpäkañ Joseptä Isip kome täño watä äma pähap itkañ, ämawebe uken-uken nanikta ketem yämiñirän suwañkuñ. Ude täñ irirän Josep noriye ukeño päñku ahäñ imiñpäñ gwäjiñ äpmonñ imiñkuñ.

⁷ Täñirä Joseptä noriye yabäñpäñ-nadäñkukopäñ mebärini nämo yäñahäñpäñ yäwetkañ man kädäp

ikek ñode yäwet yabänkuk; In de naniktä äbäkañ? Ude yäwänä iwetkuñ; Ketem suwanayän Kenan komeken naniktä äbäkamän yäk.

⁸ Joseptä notnaye yän nadänkukopän kowata nämo kañpäñ nadänkuñ.

⁹ ☆ Täñpäñ Joseptä döpmonken bian täñkuko unita juku piñpäñ ñode yäwetkuk; Nadätat! In nintäño iwaniyetä nibänpäñ nadäk tänayän äbäkañ. In ninkät ämik täkta nadänpäñ kome kubä de uken watäni nämo itak yän kañpäñ nadäk tänayän äbäkañ. Ude nibänpäñ nadänkañ komejinken kuñpäñä intäjukun ämajije ñode api yäwetneñ; Uken ba uken watäni nämo itkañ yän api yäwetneñ!

¹⁰ Ude yäweränä noriyetä yänkuñ; Ärowanina, ude nämo! Watä ämakaye ninä, ketem suwakta äbäkamän.

¹¹ Nin äma kubä täño nanakiyegän. Ninä jop man nämo yäwani. Yäyan udetä nämo äbäkamän yäk.

¹² Iweräwä yäwetkuk; Jop man yäkañ! Nintäño iwantä nibänpäñ nadäk täna yänpäñ äbäkañ yäk.

¹³ Yäwänä iwetkuñ; Yäke, ude nämo! Nin ninin buap 12 ude ahänkumän, äma kubä täño nanakgän, Kenan komeken irani. Täñkañ nintäño mäden nanik kubä naninkät itkamän. Täñ notninpak kubä paotkuk yäk.

¹⁴ Ude yänjirä Joseptä yäwetkuk; Ude nämo. Näk bian täweraro ude; In nintäño iwaniyetä nibänpäñ nadäk tänayän äbän ño unita mebäri kwawak ahätak.

¹⁵ Näk Fero täño wäpi terak man kehäromi ñode täwetat; Intäño notjinpak mäden nanikjin unitä

☆ 42:9: Stt 37:5-10

kome ɲo nämo äbeko uwä in kome ɲo naniktä änenji äyänjutpen komejinken nämo api kunen yäk.

¹⁶ Unita notjinpak kubä pen iwet-pewä päŋku notjinpak nanikät itkamän u imaguränkaŋ äbun! In ätuwä komi yotken irirä man yäkaŋ u jop ba bureni yäŋ api kaŋpäŋ nadäwet. Notjinpak nämo ahäwänä in jop man yäwani, nintäŋo iwantä nibänpäŋ nadäkta äbäkaŋ yäŋ bureni-inik api nadäwet yäk.

¹⁷ Ude yänpäŋ komi yotken yepmanjirän edap yaräkubä ude tärenjuk.

¹⁸⁻¹⁹ Edap yaräkubä tärewäkaŋ Joseptä ɲode yäwetkuk; Nadäkaŋ? Näk Anutu u umuri yäŋ nadänpäŋ kuŋat täyat yäk. Unita näkä tepmanpa kukta nadänpäŋä ɲode kaŋ täŋput; In äma täga siwoŋi kuŋatkaŋ u tänpäwä, notjinpak kubägänpäŋ tewa komi yot gänaŋ irirän in ätuwä ketem tama yäpmäŋ päŋku mähemjiye ketemta jopinik itkaŋ unita yämut yäk.

²⁰ Yämiŋkaŋ notjinpak mäden nanik uwä imagut yäpmäŋ äbut. Intä ude tänpäwä in man bureni näwetkaŋ yäŋ nadänpäŋ kumäŋ-kumäŋ nämo api tadäpet yäk. Joseptä ude yäweränä yänkuko udegän täkta nadänkuŋ.

²¹ Täŋkaŋ ini-tägän näwetgäwet tänpäŋ yänkuŋ; Bureni! Mäden naniknin waki täŋ imiŋkumäŋo unita kowata umuri pähap ɲo ahäŋ nimitak yäk. U konäm butewaki täŋ nimiŋjirän mani nadänpäŋ kowata nämo täŋkentäŋ imiŋkumäŋo unita kudän umuri ɲo kowata ahäŋ nimitak yäk.

²² ☆ Ude yänpäŋ Rubentä yäwetkuk; Näk täwetkuro

uwä! Notninpak u waki täñ imineño yäñ täwerakan nämo nadäñ naminkuño unita kumäk-kumäki täño kowata ahäñ nimitak ño yäk.

²³ Joseptä noriye täño man nadänkukopän man yäwerayän nadänkan man yäpmän äyänurani äma iwerirän äma unitä man yäpmän äyänutpän yäwetkuko unita noriyetä nin täño man nämo nadatak yäñ nadänkuñ.

²⁴ Ude täñpän inigän päñku konäm kotkuk. Konäm korän tagawakan äneñi äbänpän noriyetä kanirä Simeon initpän keriyat pädat täñkuk.

²⁵ Ude täñkan piä ämaniye yäwet-pewän ketem ini yäkken-yäkken daiñ yäminkuñ. Yäkken daiwä toknewapän uterak moneñ ketem u suwakta yäpmän äbuño u äneñi daiñ yäminkuñ. Ude täñpän kädetta däkum yämikta yäwetkuk. Yäwerirän udegän täñkuñ.

²⁶ Ude täñpäkan Josep noriye ketem suwankuño u doñki terak penpän yäpmän kuñkuñ.

²⁷ Kuñtängän kome bipänpän patkuñken noripak kubätä doñkinita ketem imayän nadänpän iniken yäk meni pitpän kanjuk; Moneñ ketem suwankuko u yäk meniken irirän.

²⁸ Kanpän noriye yäwetkuk; Näkño moneñ äneñi pen naminkuño yäk meniken itak ño yäk. Ude nadänpän-nadawätäk pähap täñpän yänpän-nadäk ñode täñkuñ; Nin kädet siwoñi tämähopänkan mebäri imata Anututä bäräpi ño pewän ahäñ nimitak yäk?

Josep noriye nani Jekopken äneñi kuñkuñ

29 Parä yänewänkaŋ kuŋtäŋgän Kenan komeken ahäŋpäŋ nani Jekop manbiŋam kuduptagän iwet moreŋkuŋ.

30 Manbiŋam ŋode iwetkuŋ; Isip kome unitäŋo äma ärowanitä man kädäp ikek ŋode niwetkuk; In iwan täŋ nimikta äbäkaŋ yäŋ niwetkuk.

31-32 Ude niweränä ŋode iwetkumäŋ; Nin äma täga, ninin buap 12, nanin kubägän. Ninkät nanik kubä-tägän paotkuk. Täŋ mäden nanik-inikä naninkät komenin Kenan u itkamän yäŋ iwetkumäŋ.

33 Ude iwetnawä kowata ŋode niwetkuk; In äma täga ba waki yäŋ nadäkta ŋode täŋirä kaŋ nadäwa; Inkät nanik kubä ŋogän irirän in ätuwä mähemjiye nakta jop itkaŋ unita ketem yäpmäŋ päŋku kaŋ yämut yäk.

34 Äneŋi äbäŋpäŋä mäden nanikjin imaguräkaŋ kaŋ äbut yäk. Intä ude täŋpäwä In äma täga yäŋ api nadäwet. In äma täga yäŋ nadäŋ tamiŋpäŋ notjin-pak ŋo taniŋ kirewapäŋ in kome ŋoken ketem suwakta täga äbäŋkaŋ kuk api täneŋ yäk. Man ude niwetkuk.

35 Nani manbiŋam ude iwetkaŋä ketem yäkken nanik ketem pewaniken äreŋpä kuŋkuŋ. Ude täŋpäŋä moner ketem suwakta yämani ukeŋo kuduptagän yäk meniken yabäŋ ahäŋkuŋ. Moner u yabäŋpäŋ nani ba nanakiye kudup umun pähap täŋkuŋ.

36 Moner yabäŋpäŋ nani Jekoptä ŋode yäwetkuk; In ude täŋpäŋ nanaknaye kudup nomägatnayäŋ. Josep paotkuk, udegän Simeon ŋo nämo itak. Täŋpäŋ Benjamin imaka, nomägatnayäŋ täkaŋ uwä butewaki pähap u näkägän api nadäwet yäk.

³⁷ Ude yäjirän Rubentä nani iwetkuk; Näk Benjamin äneji nämö yäpmäj äbawä unita kowata nanaknayat bok kañ däpmäj yäk. Unita Benjamin näk ketna terak pe. Näkä äneji täga api yäpmäj äbäj gamet yäk.

³⁸ Ude iweränä Jekoptä yäjuk; Nanakna ño inkät nämoinik api kwek! Bianinitä kumbukopäj inigän it namitak. In kädet miñin kuñtängän umuri kubä ahäj tamiñirän nanakna Benjamin ño käwep kumbek. Ude ahäweko uwä intä täñpewä äma tägawani näk kumbet yäk.

43

Josep noriye Isip komeken äneji kuñkuñ

¹ Täñpäkañ nakta jop irit uwä Kenan komeken pen wakiinik itkuk.

² Ude irirän Isip komeken nanik ketem yäpmäj äbuño uwä nañpä paorirän Jekoptä ñode yäwetkuk; In ninta ketem suwakta äneji kañ kut yäk.

³ Ude yäjirän Judatä nani iwetkuk; Nan, nadätan? Isip täño intäjukun äma unitä man kehäromi ñode niwetkuk; In mäden nanikjinkät bok nämö äbawä näk nämö api tabäwet yäk. Injingän äbäjkañ inamnaken nämoinik api ahänej yäj ude niwetkuk.

⁴ Unita nan, gäkä Benjamin bok kukta ninin kireweno uwä täga päñku ketem api suwane yäk.

⁵ Upäjkañ iyap tawiwä nämö api kune, äma unitä ñode yäjukuo unita; Injingän nämoinik ämnej yäk. Notjinpakkät bok nämö äbawä nämö api nadäj tamet yäj niwetkuk.

⁶ Judatä ude yäwänä nani Jekoptä yäwetkuk; In Benjamin täño manbiñam äma u imata iwetkuñ? Ude täñkuño uwä komi namikañ yäk.

⁷ Yäwänä nanakiyetä iwetkuñ; Äma unitä yänyabäk mäyap ñode niwetkuk; Nanjin kumbuk ba itak? Ba notjinpak mäden nanik kubä itak? Yänyabäk ude niwerirän itkamäñ ude manbiñam iwetkumäñ. Ude iweritna kowata ude api niwerek yäñ nämo nadäñkañ iwet moreñkumäñ.

⁸ Ude yäñpäñ Judatä nani iwetkuk; Benjamin näka naniñ kirewipäñ akumañ kuna yäk. Ude täñpeno uyaku gäk ba nintäño webe nanak kudup nakta nämo api kumne.

⁹ Täñkañ ñode yäñkehärom täyat; Näkña Benjaminta watäni api iret. Täñ äneñi nämo imagut yäpmäñ äbawä unitäño momi näka biñam irirän kome terak it yäpmäñ kuñira api tärewek yäk.

¹⁰ Eruk kuna! Kadäni käroni jop itkamäñ. Yäñnadäwätäk nämo täñkumäñ yäwänäku Isip kome kuñkañ äbäk kadäni yarä uku tänam yäk.

¹¹ Yäñjirän nanitä yäwetkuk; Yäyan ude tänañi täñpäwä in kuna yäñpäñ imaka gäripi nitek kome ño nanik upäñ yäkjinken daiñpäñ yäpmäñ kañ kut yäk. Päya mujipi näñpani, päya umumi kábäni nitek ba kähäräp umeni näñpani, imaka udewani ätu ironjinta yäpmäñ päñku äma unita kañ imut!

¹² Täñpäñ moneñ tañi yäpmäñkañ kut yäk, moneñ kodaki bok bian ketem yäk meniken daiñkañ tamiñkuño u bok. Täñguñ tañpäñ tamiñkuñ käwep yäk.

¹³ Ude täñkañ Benjamin imaguräkañ äma ukenä kut! yäk.

14 Intä kuñirä Anutu Kehäromi mähemitä täñkentäñ tamiñirän notjinpak Simeon ba Benjamin ño bok tepmañpänkañ kañ äbut. Täñ nanaknaye paot namikta biñam täñpäwä ini kañ paot namut!

15 Ude yäwänkañ eruk nanakiyetä iron täño tuñum, moneñ kodaki ba biani bok yäpmänkañ Benjamin imaguräkañ Isip komeken kumañ päñku Josep ahäj imiñkuñ.

16 Ude täñirä Joseptä Benjamin kañpäñ yori watä äma iwetkuk; Äma äbäkañ u yäñ-yäkñat yäpmän päñku yotna gänañ yepmañ yäk. Ude täñkañ tom kubä utpäñ ijiwut. Ijiwäpäñ kepma äma ukät ketem bok nänayäj yäk.

17 Ude iweränkañ yäñkuko udegän iwatpäñ Joseptä yotken yämagut päñku yämaken yepmañkuk.

18 Joseptä ini yotken yämagut yäpmän kuñirän noriyetä bumta umuntañpäñ yäñkuñ; Wära! Intäjukun äbumäño ugän yäkninken moneñ äneñi daiñ nimiñkuño unita käwep ño nipmañkañ yäk. Nin yot ño iritna äbä nidäpmänpäñ doñkinin niyomägatpäñ komi piäniken api nipmaneñ yäk.

19 Ude yäñpäñ Joseptä yot yämaken ahäñpäñ itkañ yot watä äma u ñode iwetkuñ;

20-21 Nadätan? Nin bian ketem suwakta äbumäñopän ninin komeken äneñi kuñtängän kädet miñin patkumänken yäk gänañ nin kubäkubä täño moneñ kudup irirä yabänkumän. Ude täñkumäñopän moneñ u äneñi yäpmän äbäkamän yäk.

22 Ba ugän nämo, moneñ kodaki, ketem äneñi suwakta yäpmän äbäkamän. Moneñ biani u netä

dain nimiŋkuŋo u nämo nadäkamäŋ yäk.

²³ Ude yäwäwä yäwetkuk; Umuntäneŋo! Anu-tujin, Nanjin täŋo Anutu unitä yäkjinken dain tamiŋkuk yäŋ nadäwut! Näk monenjin uku täga yäput yäk. Ude yänkaŋ päŋku Simeon komi yot gänaŋ nanik imagut yäpmäŋ noriyetä itkuŋken äpuk.

²⁴ Imagut yäpmäŋ äpäŋpäŋä noriye kudup Joseptä ini yot gänaŋ yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ äronpäŋ ume gwet yämiŋirän kuroŋi ärutkuŋ. Ume gwet yämiŋkaŋ doŋkinita imaka, ketem yämiŋkuk.

²⁵ Ude täŋkaŋ Joseptä ketem bok nakta kepma äbayäŋ yäŋ ude nadäŋpäŋ irona tuŋum yäpmäŋ äbuŋo u täŋtuŋum täŋkuŋ.

²⁶ Ude täŋ irirä Joseptä äbänä iron tuŋumi yäpmäŋ äbuŋo u iŋamiken peŋkuŋ. Peŋpäŋ gwäjin äpmon imiŋkuŋ.

²⁷ Gwäjin äpmon imiŋirä Joseptä yäwetkuk; Ai, näwerut! Nanjin tägawanita näwetkuŋo ukeŋo apiŋo jide itak? Täga itak ba kumbuk?

²⁸ Yäwänä yänkuŋ; Piä ämaka nanin u täga itak yäk. Ude yänpäŋ gukuri imäpmok täŋpäŋ gwäjin äpmon imiŋkuŋ.

²⁹ Gwäjin äpmon imiŋkaŋ akuŋirä iniken monäni Benjamin u kaŋpäŋ yänkuk; Notjinpak nanjinkät irirän näwetkuŋo ukeŋo ŋo? Ude yänpäŋ Benjamin iwetkuk; Nanakna, Anututä täŋkentäŋ gamiton! yäk.

³⁰ Ude iwetpäŋ iniken monäni kaŋkuko unita butewaki nadäŋpäŋ konäm korayäŋ uruŋ käda bäräŋeŋ päŋku kotkuk.

³¹ Konäm korän tärewäpäŋ iŋami dapun umetä

äurutpäñ kehärom tanpäñ äneñi noriye dubiniken kuñkuk. Noriye dubiniken kuñpäñ watä äma iwetkuk; Ketem gwet nimi! yäk.

³² Ude iweränä watä äma unitä ketem ini äbot-äbot peñ yämiñkuk. Josepta inigän, Josep noriyeta inigän, eruk Josep täño piä ämaniye, Isip nanik unita inigän peñkuk. Isip naniktä Hibru ämakät ketem penta nakta taräki nadäk täñkuño unita udewä täñkuk.

³³ Josep inigän irirän noriye Josep inamiken inigän tawan terak tuänitä it päñku mäden nanik Benjaminken tärenkuk. Ude itkañ Josepkät kowat kawän täñ itkañ nadawä inide kubä täñkuñ.

³⁴ Ude irirä watä äma unitä ketem gäripi nitek Josep inita pewani yäpmänpäñ yämiñkuk. Ude tänpäñ noriyeta kubäkubä yämiñkañ Benjaminta mäyap peñ imiñkuk. Eruk, ketem nañpäñ ume komi bok nañpäñ kuduptagän oretoret täñkuñ.

44

Joseptä noriye tänyäkñarani täñkuk

¹ Komeniken äneñi kunayäñ täñirä Joseptä yot watä irani ñode iwetkuk; Gäk äma ñonita ketem mäyap, ini yäpnañi uterakgän yäkiken gwet yämi yäk. Ude tänpäñä iniken iniken monen ketem suwakta yäpmän äbuño u udegän ini yäkken-yäkken meniken äneñi daiñ yämi.

² Tänpäñ näkñaken ume gwet näñpani siliwapäñ täñpani u mäden naniki täño yäk meniken peñkañ ketem täño monen bok daiñ imi yäk. Joseptä watä äma iwet-pewän udegän täñ moreñkuk.

³ Tānpān patkuŋo yāñewänä eruk noriye u, doŋki tuŋumikät yepmaŋpä yāpmān kuŋkuŋ.

⁴⁻⁵ Yotpārare peŋpeŋ ban nāmo kuŋirä Joseptä yot watä ämani iwetkuk; Eruk, gäk yāwat yāpmān ku! Pānku yabānpān ŋode yāwet; Imaka umuri pāhap tākaŋ yān pānku yāwet. Täga tān tamānkaŋ kowata imata waki tān imiŋpān ume gwet nāŋpani siliwapān tāŋpani u kubota yāpmaŋ? Ärowaninatä ukengän ume nak täyak. U it imiŋirän dāpmonken tāŋo mebäri yāñahäk täyak. Ude tāŋirä wakiinik täyak! yān yāwet yäk.

⁶ Man ude iwetpān peŋ iwet-pewän pānku yabān ahānpān Joseptä yāŋkuko udegän yāwetkuk.

⁷ Ude yāwerānkaŋ kowata ŋode iwetkuŋ; Ärowaninin! Man ude imata niwetan? Nin kudän udewani nāmo tāk tākamān.

⁸ Nin bian ketem yäk meniken moneŋ yabān ahāŋkumāŋo u Kenan komeken nanik äneŋi yāpmān äbumān. Unita imata äma ärowanika tāŋo moneŋ tuŋum kubota yāpne?

⁹ Unita tuŋum u ninken nanik kubä tāŋo yäk gānaŋ kaŋ-ahāwiwä kumäkta biŋam kaŋ tānpān! Tānpānkaŋ nin ätu gäka komi piä api tāne yäk.

¹⁰ Yāwāwä yāwetkuk; Yākaŋ ude kaŋ ahāwän! Ume gwet nāŋpani ukeŋo kubätä yäkken kaŋ-ahāwawä äma unitägän nākŋo watä piä api tāŋpek. Ätu uwä yepmaŋpa jop api kuneŋ yäk.

¹¹ Ude yāwänä yäki bārāneŋ yāpmaŋpān komen peŋpān meni kudup pitkuŋ.

¹² Meni kudup pitkaŋ irirä Josep tāŋo watä äma unitä yäk kubäkubäken duiŋ ijiŋkuk. Tuäniken jukun yāput peŋkaŋ yabāntān pānku mäden nanik

Benjaminsä yäkken ume gwet nänpäni ukeño bureni kañ-ahäñkuk.

13 Kañ-ahäwänä umuri pähap nadänpäj teki wenpäj tuñum ketem täñ butuñpäj doñki terak penpäj äyänjutpen yotpärareken äneñi kuñkuñ.

14-15 Kuñpäjä Josep yoriken pen irirän Judakät noriyekät yori gänañ äronpäj Josep gwäjiñ äpmon imiñirä yäwetkuk; Wa! In kudän ude imata täkañ? Äma näk ñodewanitä kären täñpäj intäño mebäri käbop irani täga kañpäj nadäwek yäj nämo nadäñkuñ?

16 Yäwänä Judatä yäñkuk; Yäke, ima manpäj gäwetne? Anututä nintäño mebäri kwawak peyak unita jide gäweritna nadäwi tägawek? Nadätan? Notninpak mäden nanik unitäño yäk meniken ume gwet nänpäni kañ-ahätak unitägän nämo, nin kumäntagän gäka watä piä api täñ gamine.

17 Ude iweräwä Joseptä yäñkuk; Ude nämo! Yäk meniken ume gwet nänpäni kañ-ahätak unitägän näka watä piä api täñ namek. In ätuwä säkgämän kumañ nanjinken kukot!

18-20 Yäwänä Judatä Josep iwetkuk; Ärowanina! Nadäj namiñiri man gäwerira kokwawak nadäj nameno yäk. Gäk Fero bumikgän itan unita kadäni kubä äbäñitna ñode niwetkun; Nanjin itak? Ba notjinpak kubä itak? yäj ude niweriri ñode gäwetkumäj; Ei, nanin itak. Täñkañ mäden naniknin kubätä itak. Uwä nanin tägawani irirän ahäñkuk. Täñ iniken tuäni uwä kumbuk. Miñitä nanak yaräbok ugän bäyañ yepmanjukopäj kubätägän itak. Unita nanintä mäden nanik unita gäripi täñi nadäk täyak.

21-22 Ude gäweritna ɲode niwetkun; In u imagut yäpmäɲ näkken äbäɲirä api käwet yäɲ niweriri ɲode gäwetkumäɲ; Nanak unitä nani tenpeɲ kunaɲi nämo. Tenpeɲ kuɲirän nani butewakita kumbek.

23 Ude gäweritna niwetkun; Mäden nanikjin u nämo imagut yäpmäɲ äbäɲpäɲä näk äneɲi nämo api nadäɲ tamet!

24 Man ude yäɲiri nintä kuɲpäɲ watä piä ämaka nanin gäɲɲo manbiɲam iwetkumäɲ.

25 Iweritna nanintä Ketem suwakta äneɲi kut! yäɲ niwetkuk.

26 Ketem suwakta äneɲi kut yäɲ niwerirän iwetkumäɲ; Täga nämo api kune yäk. Benjamin bok kunayäɲ täkamäɲ uyaku täga api kune. Benjaminät bok nämo kunero uwä Isip kometa watäni pähap itak unitä täga nämo api nadäɲ nimek.

27-28 Ude iwetnapäɲ nanintä niwetkuk; Webenatä nanakna yarä ugän bäyaɲ namiɲkuko u nadäkaɲ? Kubätä waki nepmaɲ paotkuk. Tom ägwäritä käwep utpäɲ naɲ paotkukopäɲ nämo kak täyat yäk.

29 We! Nanakna mäden nanik-inik ɲo nomägatnayäɲ täkaɲ? In kädet miɲin kuɲtäɲgän umuri kubä ahäɲ tamiɲirän nanakna Benjamin ɲo käwep kumbek. Ude ahäweko uwä intä täɲpewä äma tägawani näk api kumbet yäɲ niwetkuk.

30-31 Nanin uwä man ude niwetkuko unita notninpak mäden nanik ɲo täga nämo tenpeɲ kune yäk. Nanintä notninpak mäden nanik ɲonita gäripi taɲi nadäk täyak unita watä piä ämakaye nintä tenpeɲ kunero uwä nanintä iɲamta wäyäkɲewän

wawäpäŋ api kumbek. Kumäŋirän momi nintä yäpne yäk.

³² Näk notnapak mäden nanik ŋo nan inamiken äneŋi yäpmäŋ kwetta man kehäromi ŋode iwetkut; Näkŋa Benjaminta watäni api iret. U äneŋi nämo imagut yäpmäŋ äbero uwä unitäŋo momi näka biŋam irirän kome terak it yäpmäŋ kuŋira api tärewek yäŋ iwetkut.

³³ Unita ärowanina, nadäŋ namipäŋ notnapak mäden nanik ŋonita kowata näkä itpäŋ gäkŋo watä piä täŋ gamiŋira noriyekät kaŋ kut! yäk.

³⁴ Niningän täga nämo api kune. Butewaki ärowani pähap udewani nana terak ahäŋirän kakta nämo nekaŋ yäk.

45

Joseptä iniken mebäri yäwetkuk

¹ ☆ Noriyetä ude yäŋirä Joseptä piä ämaniye itkuŋo u yabäŋpäŋ inamiken koret yäŋ nadäŋpäŋ ŋode yäŋkuk; In kuduptagän äpämaŋ kut! yäk. Ude yäŋirän äpämaŋ kuŋirä Joseptä noriye mebärini yäŋahäŋpäŋ yäwetkuk.

² Ude täŋpäŋ konäm mabiŋ kot täŋirän piä ämaniye yäman itkuŋo u nadäŋpäŋ Ferotä yotken biŋam man tewän kuŋkuŋ.

³ Täŋkaŋ Joseptä noriye ŋode yäwetkuk; Näk notjinpak Josep! Nana itak? Ude yäwerän nadäŋpäŋ noriyetä bumta umuntaŋpäŋ kowata man nämo iwetkuŋ.

⁴ Umuntaŋ irirä Joseptä noriye yäwetkuk; In tuän ŋogän äbut yäk. Yäwet-pewän dubiniken äbäŋirä

node yäwetkuk; Näk mäden nanikjin Josep yäk. Intä gwäki yäpmäkta Isip komeken nepmanpä äburo u näk ɲo! yäk.

⁵ Nadäwätäk täneɲo. In moneɲ yäpmänpän kome ɲoken naniɲ kireɲkuɲo unita injinta kokwawak nämo nadäneɲ. Ämawebetä kumneɲ yänpän Anututä ini nadänpän nepmanpä äbut yäk.

⁶ Apiɲo nakta jop irit ahäɲirän obaɲ yarä täretak. Piä kodakiken yänat täktäk kadäni nämo keräp täyak. Unita jop it yäpmän äronayän täkamän u obaɲ 5 ude äneɲi it yäpmän api äroneɲ yäk.

⁷ In ba äbotjiye paotneɲ yänpän Anututä intäjukun nepmanpä äbut yäk. Anututä näkä täɲkentän tamikta ude täɲkuko uwä ini pärik kubä täɲkuk yäk.

⁸ U nadäkaɲ? Intä nämo nepmanpä äbut. Nämo, Anututä ini-tägän nepmanpä äburo unita Fero nadän imiɲirän Ferotä iniken yot watä ba Isip täɲo watä äma ärowani iretta nepmanjuk yäk.

⁹ ✧ Ude yänpän yäɲkuk; Eruk, inä bäräneɲ kuɲkaɲ nana manbiɲam ɲode kaɲ iwerut; Nanaka Joseptä gäka man ɲode yäɲkuk; Anututä Isip kome pähap unita äma ärowani nepmanjuk. Unita kadäni käroni nämo iren. Bäräneɲ näkken kaɲ äbi yän iwerut.

¹⁰ Äbikaɲ Gosen komeken tuän ugän api tepmanpet. Äbayän täno u gäɲagän nämo. Nanakaye, äbekaye, oraɲkaye, yawakaye it tamikaɲ u kudup yämagurikaɲ kaɲ äbut yän iwerut.

¹¹ Nadäkaɲ? Nakta jop irit uwä pen it yäpmän kuɲirän obaɲ 5 ude api tärewek. Unita in uken irirä näkä tabän täwarira gäk ba äbotkaye yawakaye

nakta nämo api kumneŋ.

¹² Näkŋo mebäri apiŋo nadäkaŋ. Dapunjintä nabäŋirä näkŋaken monäna Benjamin imaka, udegän nabätak yäk.

¹³ Näk Isip komeken piä ärowani täŋpän itat unitäŋo manbiŋam bok, imaka imaka yabäŋpän-nadäk täkaŋ unitäŋo manbiŋam nana kaŋ iwerut! Ude täŋpän bäräneŋ kaŋ imagut yäpmän äbut.

¹⁴ Ude yäwetpän monänikät kowat bäyaŋ imän täŋpän korän kotkumän.

¹⁵ Konäm korit-korit pänku noriye ätuwä bäyaŋ yämiŋpän bumumiken yenpän konäm kot yebatkuk.

¹⁶ Ude täŋ irirä äma kubätä Ferotä yotken kuŋpän Ferokät ämaniye manbiŋam ŋode yäwetkuk; Josep noriye äbäkaŋ yäk. Yäwerirän bänep täga nadäŋkuŋ.

¹⁷⁻¹⁸ Ude täŋpänä Ferotä Josep iwetkuk; Notkaye ŋode yäwet yäk. In doŋki terak tuŋum ketemjin penpän Kenan komejinken äyänutpen kuŋpän nanjin ba webe nanakjiye yämaguräkaŋ näkken kaŋ äbut! Täŋpäkaŋ kome täga taniŋ kirewapän Isip komeken ketem ahän bumbum pätak ŋo nanpän kaŋ irut yäk.

¹⁹ Ferotä ude yänpän ŋode yäkgän täŋkuk; ŋode yäwet yäk. In webejiye nanakjiyeta nadänpän Isip komeken nanik karis tomtä wädäwani ätu kaŋ yäpmän kut. Täŋkaŋ nanjin bok kaŋ imagurut! yäk.

²⁰ Ude täŋkaŋ imaka tuŋum yot gänaŋ nanik unita nadäwätäk täneŋtäwä. Isip komeken tuŋum udewanigän tägatäga itkaŋ u api tamine yäk.

21 Ferotä man iwetkuko u Joseptä noriye yäwetpäñ karis tomtä wädäwani ätu ba ketem kädet miñin nakta yämiñkuk.

22 Täñkañ noriye ätuta tek kubäkubä daiñ yämiñkuk. Ude täñpäñä Benjaminta tek säkgämän 5 ude imiñpäñ uterak monen tañi siliwa monen 300 ude imiñkuk.

23 Täñkañ nanitawä donki 10 terak Isip kome täño tuñum gäripi nitek ätu peñkuk. Täñpäñ äneñi donki webeni 10 uterak ketem ätu nanita biñam nanñtäñ Isip komeken äbekta peñpäñ peñ yäwet-pewän kuñkuñ.

24 Peñ yäwet-pewän kunayän täñirä ñode yäwetkuk; In kuñtängän kädet miñin yänjawät-awät nämo täneñ yäk.

25 Ude yäwet-pewän Isip kome peñpeñ kuman päñku Kenan komeken nani Jekop ahäj imiñkuñ.

26 Ahäj imiñpäñ manbiñam ñode iwetkuñ; Nanaka Josep itak! yäk. Unitä Isip kome pähap unitäño äma ärowani itak. Ude yänñirä Jekoptä man iwetkuño u nadäñpäñ kikuñutpäñ nadäwän bureni nämo täñpäpäñ jop yabän itkuk.

27 Nadäwän bureni nämo täñpäkañ Joseptä man yäwetkuko udegän iwet moreñkuñ. Täñpäñ karis tomtä wädäwani Joseptä nanita biñam pewän kuñkuño u yabäñpäñ bäneptä oretoret nadäñkuk.

28 Ude täñpäñ yänñkuk; Täga. Nanakna Josep itak unita näk nämo kañkañ kumbero udeta eruk päñku kañ käwa! yäk.

46

Jekop Kenan kome peñpeñ Isip komeken kuñkuñ

¹ Ude yänpäj Jekoptä imaka imaka kuduptagän kobet tänpäj päñku Beseba komeken ahänpäj nani Aisak täño Anutu iniñ oretta tom kubä utpäñ ijin imiñkuk.

² Ude täñirän Anututä däpmonken ñode iwetkuk; Jekop! Jekop! Yäwänä Jekoptä yäñkuk; Näk ño yäk.

³ Yäwänä yäñkuk; Näk nanka Aisak täño Anututä nadäj gamitat unita Isip komeken kukta umuntäweno. Uken uyaku gepmañpa nanak wenbäyak täñiri äbotkaye tañi api ahäj yäpmäj kuner.

⁴ Näk gäkkät bok Isip komeken api kude yäk. Tänpäkañ ittängän uken nanikpäñ äneñi api gämaguret. Täñkañ nanaka Joseptä watä it gamiñ yänpäj kuñirän api kumben yäk.

⁵ Anututä ude iweränkañ Jekoptä Beseba kome pena yäj yäñirän nanakiyetä nani ba webeniye nanak kudup karis tomtä wädäwani Ferotä pewän äbuño uterak yepmañpä äronkuñ.

⁶⁻⁷ ☆ Kenan komeken itkañ tuñum päke yäpuño ukät yawakiye kudup bok yämagut yäpmäj kuñkä Isip komeken ahäñkuñ. Jekoptä äperiye nanakiye äbekiye oraniye u kudup Isip komeken yämagut yäpmäj kuñkuk.

Jekop nanakiye oraniye wäpi tawañ

⁸ Nowä Jekop nanakiye oraniye Isip komeken kuñkuño unitäño wäpi tawañ. Täñkañ webeni kubä wäpi Leatä nanakiye ñode bäyañ imiñkuk; Nanaki tuäni Ruben.

⁹ Ruben nanakiye Hanok, Palu, Hesron, Kami.

10 Täñ nanaki kubä wäpi Simeon. Unitäño nanakiye ñode; Jemuel, Jamin, Ohat, Jakin, Soha, Saul. (Saul uwä, Simeon webeni Kenan komeken nanik yäpuko unitä bäyañkuk.)

11 Täñ nanaki kubäwä wäpi Livai. Unitäño nanakiye ñode; Geson, Kohat, Merari.

12 Täñ nanaki kubäwä wäpi Juda. Unitäño nanakiye ñode; Era, Onan, Sela, Peres, Sera. (Era kenta Onan u Kenan komeken kumbumän). Peres uwä nanakiyat Hesron, Hamul.

13 Täñ nanaki kubäwä wäpi Isaka. Isaka täño nanakiye ñode; Tola, Puva, Iop, Simron.

14 Täñ nanaki kubäwä wäpi Sebulun, unitäño nanakiye ñode; Seret, Elon, Jalel.

15 Nanakiye u Leatä Mesopotemia komeken Jekopta bäyañ imiñkuk. Äperi kubä wäpi Daina kome ugän ahäñkuk. Äperi nanakiye ba oraniye kuduptagän 33 ude. Uwä Leatä bäyawani.

16 Eruk, Jekop webeni kubä wäpi Silpatä nanakiye bäyañkuko uwä ñode; Kubäwä Gat. Gat nanakiye Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi, Areli.

17 Täñ nanaki kubä Ase. Unitäño nanakiye ñode; Imna, Isva, Isvi, Beria. Äperi kubägän wäpi Sera. Beriawä nanakiyat Hebe kenta Malkiel.

18 Nanakiye oraniye uwä Silpatä tawañken ahäñkuñ. Silpa uwä Lea täño watä piä webe, nani Labantä imiñkuko u. Nanakiye oraniye 16 ude ahäñkuñ.

19 Täñpäkañ Jekop webeni Reseltä nanakiyat Josep kenta Benjamin bäyañkuk.

20 ✧ Joseptä Isip komeken webeni wäpi Ase-nat yäpmäñirän nanakiyat Manase kenta Efraim bäyañkuk. Webeni uwä Potifera, Heliopilis kome täño bämop äma, unitäño äperi.

21 Täñ Benjamin täñ nanakiye ñode; Bela, Beke, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, At.

22 Jekop webeni Reseltä nanak ude bäyañ imiñkuk. Nanakiye, oraniye 14 ude Reseltä tawañken nanik.

23 Täñpäkañ Jekop webeni kubä wäpi Bilhatä nanakiye ñode bäyañkuk; Kubäwä Dan. Dan nanaki kubägän wäpi Husim.

24 Täñ nanaki kubä Naptali. Unitäño nanakiye ñode; Jasel, Guni, Jese, Silem.

25 Nanakiye oraniye 7 u Bilhatä tawañken nanik Jekopta biñam bäyawani. Bilha uwä Resel täño watä piä webe, nani Labantä imiñkuko u.

26 Eruk ämawebe Jekoptä äbotken ahäwani Isip komeken kuñkuño u kuduptagän 66 ude. (Nanakiye täño webeniye u nämo daniñkañ 66 ude ahäñkuñ.)

27 ✧ Joseptä Isip komeken irirän nanak yarä ahäñkumäno u bok daniñpäñ Jekop äboriye Isip komeken itkuño u 70 ude itkuñ.

Jekop Isip komeken päñku ahäñkuk

28-29 Täñpäñ Jekoptä Gosen komeken kwa yäñpäñ nanaki Juda intäjukun Josepken iwet-pewän kuñkuk. Päñku Josep iweränkañ karis hostä wädäwani kubä tuñum täñpäñ uterak nani imagutta Gosen komeken kuñkuk. Josep päñku nani Jekop kañ-ahäñpäñ bäyañ imiñpäñ kadäni

käroni kot ibat itkuk. ³⁰ Konäm kot ibattäyon Jekoptä nanaki Josep iwetkuk; Eruk, injamka dapun gabänpän itan yän nadätat unita kumäkta pidäm täyat yäk.

³¹ Ude iwerirän Joseptä noriyekät nani pähap node yäwetkuk; Näk pänku Fero man node iwerayän; Notnaye ba nana täno äboriye Kenan komeken iranitä näkken äbäkan.

³² Äbot uwä sipsipta watäni itkan bulimakau piä bok täk täkan. Yawakiye, tuñumi kuduptagän yäpmän äbuñ. Näk Fero man ude iwerayän yäk.

³³⁻³⁴ Unita nadäwut! Ferotä yän-tämagut pänku tepmanpän In ima piä täk täkan? yän täwet yabänirän node kan iwerut; Watä piä ämakaye nin nanak täpuriken sipsip yawakta watäni itkumänonitä it yäpmän äbäkamän, oranijetä tänpäni udegän. In man ude iweräwä Ferotä nadäwän taräki tänjirän kome gägäni kubä wäpi Gosen uken api tepmanpek. Isip naniktä piä ude tänpänita taräki nadäk täkan unita yäk.

47

Jekoptä Fero ahän iminjuk

¹ Eruk Joseptä man ude yäwet paotpänä Feroken kuñpän iwetkuk; Nana, notnaye, yawak ba tuñumi u kudup yäpmänpän Kenan komeni penpen äbuño Gosen komeken itkan yäk.

² Ude iwetkan noriye 5 udepän Fero injamiken yepmanjuk.

³ Yepmanjirän Ferotä Josep noriye node yäwet yabänjuk; E! In ima piä täk täkan? Ude yäweränä

yänkuñ; Watä piä ämakaye nin yawak sipsip watäni it täkamän, oraniyetä täñpani udegän yäk.

⁴ Nin kome ñoken itpäñ-nadäka äbumän. Kenan komeninken nakta jop irit pähap ahänkuko unita yawakninta ketem kubä nämo itkuñ. Unita gäkä nadäj nimiriri Gosen komeken api itne yäk.

⁵⁻⁶ Ude yäwänä Ferotä Josep iwetkuk; Nankakät notkaye gäkken täga äbuñ yäk. Nadätan? Isip kome pähap ño gäk ketka terak itak. Unita nankakät notkaye Gosen kome tägaken yepmañpipäj itkot. Uken itkañ äbotkaye ukät nanik kubä äma nadäk-nadäk ikek u täñpäwä yepmañpipäj näkño yawak-nayeta watäni kañ irän yäk.

⁷ Ferotä ude yäweränkañ Joseptä nani imagut yäpmän Feroken kuñkuk. Päñku ahän imiñpäñ Jekoptä Fero kon man iwetkuk.

⁸ Kon man iweränä Ferotä iwet yabänkuk; Gäkño obañ jide?

⁹ Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Kome terak ittän kuñatkuro uwä obañ 130 ude tärenkuk. Kadäni keräpi u komi butewaki nitek itkut. Upänkañ nanaye oranayetä kome terak itpäñ-nadäk kadäni käronji täñkuño udegän nämo kañ-ahätat.

¹⁰ Ude yänpäñ kon man iwetpeñ kuñkuk.

¹¹ Täñpäkañ Ferotä man yänkuko ude Joseptä noriyekät nanita Isip kome kukñi inita biñam yäniñ kireñkuk. Kome u tägagamän, Rameses yotpärare käda yepmañpäñ itkuñ.

¹² Josep ude täñpäñ nani ba noriye ba noriye täño webeniye nanakiye yawakiyeta ketem yämiñkuk. Uwä nanakiye jide itkuño u terak ketem yämiñkuk.

Joseptä Isip kome watäni itkuk

13 Täñpäkañ komeni komeni nakta jop irit ahäñtäñ kuñtäyon Isip kome ba Kenan kome mäheми bok, nakta bumta yeñkuñ.

14 Ude ahäñirän ämawebe u naniktä äbä ketem gwäkita moneñ peñkuñ. Peñirä Joseptä moneñ u kudup yäpmäñpäñ Ferotä yotken kubäkengän peñkuk.

15 U punin terak, eruk Isip ba Kenan komeken moneñ paotkuk. Moneñ paorirän kome mähemtä äbäñpäñ Josep iwetkuñ; Gäk ketem jop nimi. Ketem nämo nimiñpäñ nibäñ äwaräkuk täñiri dapunaken kumnayäñ. Nintäño moneñ kudup paotkuko ubayäñ yäk.

16 Ude yäwäwä Joseptä yäwetkuk; Moneñjin paoräwä yawakjiye kañ yäpmäñ äbut! Yäpmäñ äbäñirä unita kowata ketem api tamet yäk.

17 Ude yäñirän yawakiye ketem gwäkita yäpmäñ äbuñ. Hos, sipsip, meme, bulimakau, doñki kuduptagän yäpmäñ äbäñirä kowata Joseptä ketem yämiñkuk. Ude täñ yäpmäñ kuñtäko obañ u täreñkuk.

18 Obañ u täreñirän obañ äneñi kubä keräp tañirän Josepken äbäñpäñ iwetkuñ; Ärowaninin, imata jop man gäwetne? Nin täño moneñ kudup paotkuñ, ba tom imaka, u gäka biñamgän täñ moreñkuñ. Unita ninin ba komenin ugänpäñ täga ganiñ kirene.

19 Täñkañ inamkaken imata ninin ba komenin bok jop paotneñ? Ude nämo! Gäk nin ba komenin suwanpäñ ketem nimikañ komenin Ferotä inita biñam täñirän nininä Ferota watä piä kañ täñ im-

ina. Kumänpäj paoritna kometä jop päreko udetä ketem yeri niniñiri yeri piñpäj nanpäj nämo api kumne.

²⁰ Ude iweräkañ Joseptä Isip kome kudup Ferota biñam suwañkuk. Ketem kubä nämo irirän unita ämawebe Isip komeken nanik kuduptagän ini komen komen ketem gwäkita Ferota biñam inin kireñkuñ.

²¹ Ude täñirä Joseptä Isip kome kukñi kukñi umude unude äma itkuño u kuduptagän Ferota watä piä täkta biñam yämagutkuk.

²² Kome päke u suwañkañ bämop äma täño kome ugänpäj nämo suwañkuk. Ferotä bämop äma piäni gwäkita ketem yämik täñkuko unita komeñi nämo yäpuk.

²³ Ude täñpäj Joseptä ämawebe ñode yäwetkuk; Näk apiño injin ba komejin suwawapäj Ferota biñam täkañ unita ketem yeri ño yäpmäj päñku piwut! yäk

²⁴ Ketem piwäpäj bureni ahäñirä äbot 5 ude kañ pewut. Eruk, ketem äbot 4 uwä in ba webejiye nanakjiyetä nakta ba yerita peñkañ äbot kubäwä Ferota biñam kañ pewut yäk.

²⁵ Ude yäweränä ämawebetä iwetkuñ; Gäkä täñkentäj niniñiri nämo kumbumäño unita nibäwi tägawäpäj Fero täño watä piä kañ täna yäk.

²⁶ Ude täñpäj Joseptä Isip kometa kädet ñode pewän ahäñkuko pen itak; Ketem piäken nanik äbot 5 ude peñkañ äbot 4 piä mähemi inita biñam. Täñ äbot kubäwä Ferota biñam. Täñpäkañ bämop äma täño komewä Ferotä nämo suwañkuk.

Jekop täño kumäk-kumäk kadäni keräp tañkuk

27 Isrel ämatä Gosen kome mähem ude tänpän irirä äperiye nanakiye mäyap ahänkuŋo udegän tuŋum ahän bumbum täŋkuŋ.

28 Tänpäkaŋ Jekop Gosen komeken obaŋ 17 it yäpmän äronjirän iniken obaŋ 147 täreŋkuk.

29 ✧ Eruk, kumäk-kumäk kadänini keräp taŋjirän nanaki Josep yän-imagutpäŋ ŋode iwetkuk; Näka gäripi nadänpänä oraŋ namiŋpäŋ ketka gäyeknaken peŋkaŋ gupna Isip komeken nämo api äneŋpet yän yänkehäromtä.

30 Isip nanik nämagut päŋku nanaye oranaye äneŋpani-kengän kaŋ nepmaŋ yäk. Yäwänä Joseptä iwetkuk; Yäyan ude api täŋpet yäk.

31 Yäyan ude api täŋpet yän iwerirän Jekoptä yänkuk; Man yäyan u bureni yänkehäromtä! yäk. Ude iweränä Joseptä yänkehäromtak man iwetkuk. Iwerän täreŋjirän ähottaba injitaŋ gwäjin äpmonkaŋ Anutu iniŋ oretkuk.

48

Jekoptä Josep nanakiyat kon man yäwetkuk

1 It yäpmän ärontängän Josep manbiŋam ŋode iwetkuŋ; Nanka käyäm täyak yäk. Ude iwerirä Joseptä nanakiyat Manase Efraim yämagurän yäpmän oranitä yotken kuŋkuŋ.

2 Päŋku ahänjirä äma kubätä Jekop iwetkuk; Nanaka äbatak yäk. Ude iwerirän nadän moreŋ aku itkuk.

3 ✧ Tänpän Josep iwetkuk; Nadätan? Anutu Kehäromi Mähemitä Lus yotpärare Kenan komeken bian ahän namiŋpäŋ ŋode näwetkuk;

4 Näkä nadäñ gamiñira äpetkaye nanakaye, äbekaye, orañkaye mäyap ahäñ bumbum api täneñ. Täñpäkañ gäk äma mäyap täño nani pähap täñiri äbotkayeta kome ño yämiñira inita biñam yäpmäñpäñ kome ño mähemi api täneñ. Anututä ude näwetkuk.

5 Näk Isip komeken nämo äbäñira nanakayat Isip komeken ahäñkumäno uwä näka biñam! yäk. Efraim, Manase uwä nanaknayat Ruben kenta Simeontä it namikamän ude itdenja yäwani yäk.

6 Täñ äpetkaye nanakaye mäden ahänayäñ täño unitä gäkñata biñam kañ täñput yäk. Mäden ahänayäñ täño uwä tuäni monäni yarä u wäpi terak kome mähemi api täneñ.

7 ✧ Näk Mesopotemia komeken naniktä äbäñira Efrata yotpärare keräp täñirän Kenan komekengän webena Reseltä kädet miñin kumbuk. Kumäñirän butewaki nadäñpäñ äneñkut. (Apiñowä Efrata yotpärare u wäpi Betlehem yäñ iwet täkañ).

8 Eruk Jekoptä Josep nanakiyat yabäñpäñ iwet yabäñkuk; Ai! Nanak ño netä täño?

9 Yäwänä Joseptä nani iwetkuk; Nanaknayat kome ño irira Anututä namiñkuko u yarä ñobayäñ yäk. Yäwänä Jekoptä yäñkuk; Yepmañpi dubinaken äbänkañ kon man yäwera yäk.

10 Jekop tägawani täñirän dapuri wañkuño unita oraniyat ket nämo yabäñpäñ-nadäñkuk. Ude täñkañ Joseptä nanakiyat orani dubiniken yepmañirän bäyañ yämiñpäñ bumumiken yeñkuk.

11 Ude täñpäñ Josep ñode iwetkuk; Näk äneñi nämo api gabäwet yäñ nadäñkuropäñ Anututä nadäñirän gäk nanakayatkät bok tabätat.

12 Ude iwerirän Joseptä nanakiyat orani bakäniken nanik pudätpäj yepmanpän irirän injami kome terak yäpän äpmonkuñ.

13 Ude tänpäj Jekop keru käpmäk käda nanaki monäni Efraim teñkuk. Tänpäj keru bure käda nanaki tuäni Manase teñkuk.

14 Joseptä ude yepmanjirän Jekoptä keru bure käda tuäni Manase gwäkiken penañpäj keru kowat irepmirän keru bure käda monäni Efraim gwäkiken peñkuk. Peñpäj keru käpmäk käda Manase gwäkiken peñkuk.

15 Ude tänpäj nanaki Josep kon man ñode iwetkuk;

Nana Aisak ba orana Abraham, Anututä yabäj yäwarirän injamiken kuñatkumän. Anutu unitägän näka watäni itkukotä itak. Unitä nanak yarä ño kon täñ yämän.

16 Täñkañ Añero, komi butewaki mebäri mebäri uken nanikpäj nämagutkuko unitä nanak yarä ño kon täñ yämiñirän näkño wäpnatä yarä ñoniterak pat yäpmäj kuyon, ba nana Aisak, orana Abraham unitäño wäpitä bok. Anututä nadäj yämiñirän nanak yarä ñonitä nanak weñbäyak täñirän kome terak ahäj bumbum kañ täñput.

17 Kon man ude yäj paorirän nanitä keru bure käda Efraim gwäkiken peñkuko unita Joseptä kawän nämö tagawäpäj nani keru bure käda yäpmänkañ Efraim gwäkiken nanik Manase gwäkiken pewayäj yäpuk.

18 Ude tänpäj yäñkuk; Nan! Ude nämö. Nanak ñonitä intäjukun nanik unita ketka bure käda ño tuä gwäkiken pe!

19 Yäwänä Jekoptä Josep täño man utpäñ yänjuk; Näk nadäwa tärewäkañ ude täyat yäk. Manase u äma wäpi biñam ikek itpäñ kuñarirän oraniye mäyap api ahäneñ. Upänkañ monänitä irepmitpäñ nanakiye oraniye äma äbot pähap täñpäñ api itneñ.
 20 ☆ Ude yänpäñ kepma ugän kon man äneñi kubä ñode yäkgän täñkuk; Kämi-kämi Isrel ämawebetä äma kubä kon man iwerayän nadänpäñä ek wäpjek terak wohutpäñ ñode api yäneñ; Anututä Efraim Manase täñkentän yämiñkuko gäk udegän täñ gamiton! Jekoptä ude yänpäñ monäni Efraim intäjukun peñpäñ tuäni Manase mäden teñkuk.

21 Jekoptä ude täñpäñ nanaki Josep ñode iwetkuk; Nadätan? Näk kumbayän täyat upänkañ Anututä gäkkät itpäñ kämiwä tämagut yäpmän orajiyetä kome kujatken äneñi api kwek yäk.

22 Täñpäkañ Amo ämawebe äbot däpmänpäñ yäwat kireñpäñ komeni wäpi Sekem yäyomägakuro u notkaye ätuta biñam nämo, gäka biñam ganin kiretat yäk.

49

Jekoptä nanakiye imaka kämi ahän yämikta yäwetkuk

1 Jekop nanakiye yänpäbä kubäkengän yepmañpäñ imaka kämi ahän yämayän täñkuko u kudup ñode yäwetkuk;

2 Nanaknaye, in ket nadäwut! Nanjin näkä man täwerayän täyat u yäpmänpäñ nadäk-nadäkjin-ken pekot.

☆ 48:20: Hib 11:21

³ Eruk, nanakna tuäna Ruben, gabänpän kehäromtak täyat! Näk gubañi itkañ intäjukun gäk bäyañkut. Bäyawakañ ämawebetä nabäñirä näk äma bureni kehäromina nitek ahäñkut. Gäkño kehäromikatä notkaye ätu yärepmit morek täyak.

⁴ Upänkañ gäkño irit kuñat-kuñat uwä umetä wakiinik tokätpäñ päna täk täyak udewani. Gäk näka nämo nadäñ namiñpäñ watä webena kubä yäñikñatpäñ däpmon bok patkumäno unita näk mäyäk nadäñkut. Mebäri unita gäk notkaye täño intäjukun äma nämoinik api iren yäk.

⁵ Jekoptä Ruben man ude iwet morenpän eruk nanakiyat Simeon kenta Livai ñode yäwetkuk; Ek mebärijek kubägän. Ek ämik täño tuñum yäpmän kuñatpäñ ämik täk takamän.

⁶ Unita näk ekkät itpäñ-nadäk penta täga nämo täne yäk. Ek äma däpmäkta man yänpän-nadäk takamän unita. Ek kokwawak tänpän äma bäräñek däpmäk takamän. Ba gäripita tom päriki jop-nadäñ däpmän tokät takamän yäk. Kädet wakiwaki udewani täk takamän.

⁷ Ek kokwawak wakiinik nadänpän tänpän kuñat takamän unita injek terak bäräpi ñode api kotaden; Näkä ek ba nanak pewän ahänayän täkañ u täwat kirenpewa päñku Isrel äma äbot ätu gänañ kubäkubä api ittän kuneñ. Äbot kubägän nämo api itneñ yäk.

⁸ Jekoptä man ude yäwetpäñ nanaki Juda ñode iwetkuk; Juda, notkayetä wäpka biñam yäpmän akuñpäñ punin api penen yäk. Ba iwankayetä gutna yänkañ api täñburut täneñ. Täñirä gäkägän yepmäñitpäñ ureñ täppi kuk api tänpän. Gäk ude täñiri notkayetä api gwäjiñ äpmon gamineñ yäk.

9 ☆ Gäk laion gubaŋi ude wani. Laion u kepma tom dāpmāŋ naŋtāŋ kuŋattāŋgān kome bipmāŋirān āneŋi āyāŋutpeŋ dāpmon patpat bāgupken kuŋkaŋ parirān tom kubātā ābā tāga nāmo tāŋiŋareko udegān āmawebe kudup gāka api umuntak tāneŋ.

10 Juda, gākŋo ābotken nanik āma yabāŋ yāwat piā tākta api ahāŋ yāpmāŋ kunen. Bureni, oraŋkaye ahānayāŋ tākaŋ unitā intājukun āma ude itkaŋ yabāŋ yāwat piā tāŋirā āma ābot komeŋi komeŋitā ābā gwāiŋ āpmon yāmiŋpāŋ tuŋum api buŋāt yāmik tāneŋ.

11 Juda uwā wāpi biŋam ikek it tāyak. Unitāŋo wain piāni taŋi pāhap unita doŋkinatā bureni nāneŋ yāŋ yāŋpāŋ nadāwātāk nāmo tāŋkaŋ wain pāya terakgān topmāk tāyak. Ba āma jopitā tek umepāŋ ārut tākaŋ ude nāmo. Āma unitā monen ikek unita wain umeniŋānpāŋ tek ārut tāyak.

12 Umeta iwāwā wain umeniŋānpāŋ nāŋtāyon dapuri gāmānek tāyak. Ba bulimakau nonoŋi tākāt pāŋ nak tāyak unita meni kujat kurāki paki-inik tāk tākaŋ. Bureni! Juda uwā jāwāri nāmo, āma ini pārik kubā api irek.

13 Eruk, Jekoptā Judata man ude yāŋpāŋ nanaki Sebulun ŋode iwetkuk; Sebulun, gāk gwāgu taŋi gāgāniken api iren yāk. Kome irayāŋ tāyan u sākgāmān, gāpe taŋi taŋitā ābā tāga itneŋ yāk. Gwāgu pomi terak gākā irayāŋ tāyanken unitā pāŋku Saidon kome unitāŋo kome māhemi ude api iren yāk.

14 Ude yāŋpāŋ nanaki Isaka ŋode iwetkuk; Isaka,

gäkäwä doŋki kehäromi kubä. Tuŋum bäräpi bäräpi mädeka terak peŋirä kädet kuŋatta bitnäŋpäŋ jop uken maŋit itan yäk.

15 Upäŋkaŋ komeka ba irit bägup täga kubä kaŋpäŋ piä täga täŋpen. Äma täŋo watä piä äma ude api täk täŋpen yäŋ iwetkuk.

16 Jekoptä Isaka man ude iwetpäŋ nanaki Dan ŋode iwetkuk; Dan, gähäwä intäjukun ämatä itkaŋ ämawebe äbotkaye api yabäŋ yäwaren, notkayetä iniken äboriye yabäŋ yäwat täkaŋ ude yäk.

17 Nanakna, ude irayäŋ täyan upäŋkaŋ gäk gämok komi kubä, kädet jämjäm pärani ude api iren. Gämok jäjäm irirä hos kubätä äbänä mämekiken iŋpewän hostä kikuŋutpäŋ äma uterak maŋirani u api kwarut maŋpäŋ kuneŋ. Gäk udewani yäk.

18 Jekoptä man ude yäŋ moreŋpäŋ ŋode yäŋkuk; Yawe, gäkŋo täŋkentäk piä kehäromi nitek ahäwayäŋ täko unita itsämäŋtat! yäk.

19 Eruk ude yäŋpäŋ nanaki Gat ŋode iwetkuk; Kadäni ätuken kubo äma ätutä gäk ba äbotkayekät ämik api pewä ahäk täneŋ yäk. Upäŋkaŋä in kehärom taŋpäŋ api yäwat kirek täneŋ yäk.

20 Ude yäŋpäŋ yäŋkuk; Nanakna Ase, gähäwä kome tägaken itkaŋ piä täŋpayäŋ täyan u ketem tägatäga ahäŋ bumbum api täneŋ yäk. Ketem ahänayäŋ täkaŋ uwä säkgämän, äma wäpi nikektä yabäŋgärip täŋpäŋ api nak täneŋ yäk.

21 Ude yäŋpäŋ nanaki Naptali iwetkuk; Gäk meme ägwäri bumik. Uwä iniken gäripi terak kuŋatkaŋ nanak säkgämän bäyak täkaŋ udewani yäk.

22 Jekop ude yänpän eruk nanaki Josep node iwetkuk; Josep, gäk wain päya täga mujipi bumta pewä wädäk täkañ udewani yäk. Päya uwä ume gägäniken itkañ kubirigän äronjirän momitä bumta irin wädäk täyak.

23 Gäk ittän kuñariri äma komi gäka kokwawak nadänpän gabän ahänpän äpatä gamneñ yäk.

24 Täñirä gäkä ehutpäñ äpa gwäñpäñ pära nämo api yamben yäk. Ketka kujat kehäromi tänpayän täko uwä nanka Jekop täño Anutu kehäromi mähemi, unitä täñkentän gaminirän kehäromi nitek api iren yäk. Anutu uwä Isrel täño Watä Pähap ba Isrel täño Mobä Kujat, unitäño kehäromitä api täñkentän gamek yäk.

25 Bureni, nanka täño Anutu unitägan täñkentän gamik täyak. Anutu kehäromi mähemi uwä iron mebäri mebäri node pewän ahän gamik täkañ; Iwän punin nanik ba ume kome gänañ nanik, ba nanakaye mäyap, ba yawakaye imaka mäyap. Iron ude pewän ahän gamik täkañ.

26 Nanka näñjo kon man terak iron ahän gamayän täyak uwä buñät yäpmän ärok täyon pom biani biani u kañ yärepmirän. Ba iron u imaka säkgämän oranayetä bian yäpuño u imaka, kañ yärepmirän yäk. Tänpän Josep, gäk yäpmän danipän notkaye yärepmitpäñ wäpka biñam ikek itan unita iron pähap yäyat ño gäka terak kañ äron morewut yäk.

27 Jekoptä Josep man ude iwetpäñ nanaki Benjamin node iwetkuk; Gäk añ komi tom däpmänpän näñpani kubä udewani yäk. Tamimañä tom ätu däpmänpän pengän kudup nak täyak. Tänpän

bipäda ätu däpmanpäñ nankañ ätu däkumta pek täyak.

²⁸ Eruk, Jekop täño nanakiye uwä ini äbot-äbot ittän kuñkuño u Isrel kome täño äma äbot 12 udetä itkuñ. Jekop nanakiye 12 u kubäkubä täño mebäriniye yabänpäñ-nadäk täñpäñ uterakgän kon man yäwetkuko u äbä täretak ño.

Jekop kumbänpäñ äneñkuño unitäño manbiñam

²⁹⁻³⁰ ✧ Jekop nanakiye man ude yäwet paotpänjä ini kumäkta manbiñam ñode yäwetkuk; Näk kumbani notnayetä itkañken u kukta keräp täyak yän nadätat. Näk kumänjira kome nanaye oranaye äneñkuñken kañ äneñput yäk. Kome u Kenan komeken, kome täpuri wäpi Makpela, Mamre kome edap abani kända uken itak yäk. U äma Hit nanik wäpi Efron unitäño piä tobät gägäniken itak, kome orana Abrahamtä ini ba äboriye äneneñta suwanjukko u yäk.

³¹ ✧ Kome uken äbekna orana Abraham yanäpi äneñkuñ. Täñpäñ meñna nana Aisak yanäpi pähap u imaka ugän äneñkuñ. Webena Lea imaka u äneñkut yäk.

³² Kome ba awañ uwä Abrahamtä Hit nanik täñopän suwanjuk. Näk u kañ äneñput.

³³ ✧ Eruk Jekop nanakiye man ude yäwet moreñpäñ patpäñä eruk kuroñi mugwäjinpäñ waki kumbuk.

50

¹ Eruk nani kumbuko parirän Josep nani bäyañ iminpäñ konäm butewaki täñpäñ injamiken injuk.

✧ **49:29-30:** Stt 23:3-20   ✧ **49:31:** Stt 25:9-10, 35:29   ✧ **49:33:** Apos 7:15

² Ude tänpäj itkaņ eruk mäden Josep nani täņo komegup bäräņeņ nämo paraņpäņ kehäromigän pen irekta yänpäņ Isip täņo äma nadäwani ätu ñode yäwetkuk; In imaka kábäņi säkgämän nitek u yäpmäj päbä nana gupi terak ño kaņ ärut imut yäk.

³ Ude yäweränä äma u Isip äma ätutä kumäjirä täk täņkuņo u Jekoptä kumbänä udegän gupiken ärut imik täņ yäpmäj kuņ irirä kepma 40 ude täreņkuk. Eruk ude täņ moreņpäņ Isip nanik ämawebe Jekopta konäm butewaki täņ yäpmäj kuņirä kepma 70 ude täreņkuk.

⁴ Konäm butewaki täņ yäpmäj kwä täreņjirän Joseptä Fero täņo watä piä ämaniye ñode yäwetkuk; In näka gäripi nadäkaņ u täņpäwä man yäyat ño yäpmäj päņku Fero ñode iwerut;

⁵ ✧ Nana täņo kumäk-kumäki kadäni keräp taņjirän man kehäromi kubä ñode näweränpäņ yänkehärom taņkut; Näkä kumbawä Kenan komeken kome muni kubä näkņa kumäjira äneneņta suwaņkutken ukengän kaņ äneņ yäk. Nana ude näwetkuko unita Fero gäk nepmaņpi päņku nana kome uken äneņkaņ äneņi äyänutpeņ ño api äbet yäk.

⁶ Ude yänjirän Ferotä nadänpäņ kowata man Josepken ñode tewän kuņkuk; Gäk päņku nankatä man gäwerirän yänkehärom taņkuno udegän täņkaņ äneņi kaņ äbi yäk.

⁷ Ude iwerirän Josep päņku nani Kenan kome uken äneņkuk. Jekop änehta kuņkuņo u Fero täņo äma wäpi nitek ba äma ekäni ekäni ba Isip kome täņo intäjukun äma kuduhtagän Josepkät bok kuņkuņ.

8 Josep webeni nanakiye ba noriye kudup-tagän ba Jekop täño äboriye kuduptagän kuñkuñ. Ironi täpuri täpuri ukät sipsip, bulimakau unitägän Gosen kome uken itkuñ.

9 Täñä äma ätu karis hostä wädäwani uterak ba hos terak Josepkät penta kuñkuñ. Äma äbot kuñkuño u kubägän nämo. Ämawebe bumta akuñ kireñkañ Jekop änehta kuñkuñ.

10 Eruk kuñtäñgän Atat kome wit gupi tätuwani bägupken Jodan ume ani kukñi udude uken ahäñkuñ. Eruk uken ahäñpäñä konäm butewaki pähap täñkuñ. Ude täñpäñ itkañ Josep u täñbutebute täñpäñ konäm butewaki täñ yäpmäñ kuñjirän kepma 7 ude täreñkuk.

11 Konäm butewaki täñ irirä Kenan ämawebetä yabäñpäñ man ñode yäñkuñ; U yabäwut! Isip naniktä konäm butewaki täñi pähap, kadäni käroni täñ yäpmäñ äbäkañ yäk. Ude yäñkuño unita kome u wäpi Abel-Misraim yäñ yäk täkañ. Wäpi u mebäri Isip nanik täño butewaki pähap.

12-13 ✧ Jekop nanakiye ude täñkuño uwä nani täño man buramiñpäñ Kenan kome uken äneñkuñ. Kome nani äneñkuñken u wäpi Makpela, Mamre kome dubiniken, kome Abrahamtä bian äma kubä Hit nanik wäpi Efron unita monen imiñpäñ kome u inita yäpukken u.

14 Täñpäkañ Josep nani Jekop u äneñpäñ yejämäñpäñ peñkañ mäden nanakiye, noriye, wanoriye, piä ämaniye bok kuñkuño u kudup äneñi äyänutpen Isip komeken kuñkuñ.

Noriyetä Josepta umuntañkuñ

15 Eruk nani änenpeṅ äbä komeniken itkaṅ noriyetä yänkuṅ; Eruk apiṅo jide itkamäṅ? Josep ninta kokwawak pen nadäṅpäṅ yäwänäku imaka goret täṅ imiṅkumäṅo unita kowata udegän täṅ nimitäk yäk.

16 Ude yänpäṅ man ṅode pewä yäpmäṅ Josepken kuṅkuk; Kadäni nanka nämo kumäṅkaṅ man ṅode niwetkuk;

17 In goret täṅkuṅ. Notjinpak Josepta waki täṅ imiṅkuṅo unita Josepken päṅku ṅode iwerut; Ninä waki täṅ gamiṅkumäṅo unita kowata nämo täṅ nimen. Momi täṅkumäṅo u peṅ nimisi yäk. Unita Josep, nin nanka täṅo Anutu unitäṅo piä ämaniyetä ṅode gäwetkamäṅ; Nantä man ude niwetkuko unita butewaki nadäṅ nimiṅpäṅ mominin nämo yäpmäṅ kuṅaren yäk. Yänirä Joseptä nadäṅpäṅ konäm kotkuk.

18 Josep ude täṅirän noriye dubiniken äbäṅpäṅ iṅami yäpä äpmonpäṅ patkaṅ ṅode iwetkuṅ; Nin apiṅo gäkṅo watä piä äma ude itkamäṅ yäk.

19 Yänirä Joseptä yäwetkuk; In näka umuntäneṅtawä yäk. Näk Anutu täṅo bägup yäpmäṅpäṅ Anutu bumik täga nämo iret.

20 In bian näk yäpawakta man yänpäṅ-nadäk täṅkuṅo upäṅkaṅ Anututä waki u yäpmäṅ äyänutpäṅ imaka täga kubä ṅode pewän ahänjuk; Ämawebe mäyaptä nakta jop itpäṅ kumnaṅi upäṅkaṅ Anututä intäṅo waki yäpmäṅ äyänutpäṅ näkä terak täṅkentäk pähap pewän ahänirän näkä in täṅkentäṅ tamitat ṅo.

21 Unita in nadäwätäk täneṅtawä. Näk täṅkentäṅ tamiṅira in ba nanakjiye täga api itneṅ yäk. Josep noriye man säkgämän ude yäwettäyon noriye

umun pähap nadänkuŋo u paotkuk.

Josep kumbuko unitäŋo manbiŋam

²² Eruk Josep täŋo kumäk-kumäki kadäni keräp taŋirän Jekop täŋo äboriye ukät Isip kome it yäpmän kuŋirän obaŋ 110 täreŋirän kumbuk. Unitäŋo manbiŋam ŋode;

²³ Josep nämo kumänkaŋ nanaki monäni wäpi Efraim unitäŋo nanakiye oraniye yabänkuk. Ba-dak irirän nanaki tuäni wäpi Manase unitä nanaki kubä wäpi Maki bäyaŋkuk. Eruk Maki unitäŋo nanakiye ahäŋirä Joseptä inita iwoyänpän watäni it yämiŋkuk.

²⁴ Eruk Joseptä kumbayän nadänkaŋ noriye yänpübä yepmaŋpän ŋode yäwetkuk; Eruk näk kumbayän täropänkaŋ Anututä ini inta watä api it tamek yäk. Tänpän in yän-täkŋat yäpmän kome ŋo kakätänpeŋ kome kubäken api tepmaŋpek. Kome u Anututä Abraham, Aisak kenta Jekopta bureni api tamet yän yäwetkukken u api yän-täkŋat päŋku api tepmaŋpek yäk.

²⁵ ✧ Man ude yänpän noriye ŋode yäwetkuk; In ŋode täneŋta yänkehärom tawut. Anututä tämagurirän Isip kome ŋo peŋpeŋ kunayän tänpänä näk kumbayän täro u näkŋo kujatna imaka, yäpmänkaŋ kaŋ kut yäk. Ude yäwerirän yänkehärom taŋkuŋ.

²⁶ Tänpäkaŋ Josep obaŋ 110 täreŋirän Isip komeken kumbuk. Kumbänkaŋ Isip nanik täŋo äma nadäwani ätutä komegup nämo parawekta imaka kábäni täga niked gupi terak ärutkaŋ bokis gänaŋ peŋpän äneŋkuŋ.

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5